

Народна банка на Република Северна Македонија

**Квартален извештај
мај 2022**

Содржина

Вовед	4
I. Макроекономски движења	8
1.1. Меѓународно економско окружување	8
1.2. Домашна понуда	14
1.3. Агрегатна побарувачка	20
<i>1.3.1. Лична потрошувачка</i>	<i>21</i>
<i>1.3.2. Јавна потрошувачка</i>	<i>22</i>
<i>1.3.3. Инвестициска потрошувачка</i>	<i>22</i>
<i>1.3.4. Нето извозна побарувачка</i>	<i>23</i>
1.4. Вработеност и плати	24
1.5. Инфлација	28
<i>1.5.1. Тековна инфлација</i>	<i>29</i>
<i>1.5.2. Инфлациски очекувања</i>	<i>32</i>
1.6. Биланс на плаќања	34
<i>1.6.1. Тековна сметка</i>	<i>35</i>
Прилог: Надворешнотрговска размена на стоки и движење на номиналниот и реалниот ефективен девизен курс (НЕДК и РЕДК)	36
<i>1.6.2. Финансиска сметка</i>	<i>40</i>
<i>1.6.3. Меѓународна инвестициска позиција и бруто надворешен долг</i>	<i>42</i>
II. Монетарна политика	45
2.1. Ликвидност на банки	48
III. Движења на финансиските пазари	49
3.1. Меѓубанкарски пазар со необезбедени депозити	49
3.2. Пазар на државни хартии од вредност	50
3.3. Берзи	54
IV. Монетарни и кредитни агрегати	55
4.1. Монетарни агрегати	55
4.2. Кредитна активност	58
V. Јавни финансии	62
VI. Макроекономски проекции и ризици	66
6.1. Претпоставки во проекцијата за надворешното окружување ..	67
6.2. Проекција и ефекти врз монетарната политика	70
6.3. Споредба со претходната проекција	77

Прилог: Алтернативно макроекономско сценарио со посилни и подолготрајни последици од војната во Украина 81

VII. Аналитички прилози 84

Прилог 1: Пазарот на труд и пандемијата на ковид-19 – поглед низ призмата на родовата еднаквост 84

Вовед

Во текот на првото тримесечје, Народната банка не направи промени во поставеноста на монетарната политика, задржувајќи ја основната каматна стапка и понудениот износ на благајнички записи на истото ниво. Сепак, пролонгираната неизвесност под влијание на силни надворешни шокови делува на валутните склоности на населението и на валутната структура на штедењето, но предизвикува и притисоци врз менувачкиот и девизниот пазар. Согласно со забележаната зголемена склоност на штедење во странска валута, како и неоснованите спекулации за стабилноста на денарот, **Народната банка презеде целни мерки, односно направи промени во задолжителната резерва**, како реакција на ваквите тенденции. Имено, преку намалувањето на стапката за задолжителна резерва од денарските обврски (од 8% на 6,5%) и едновременото зголемување на стапката на задолжителна резерва од обврските во странска валута (од 15% на 16,5%), коишто ќе се применуваат од јуни оваа година, се влијае врз валутната структура на депозитите во банкарскиот систем, што е во согласност и со Стратегијата за поддршка на денаризацијата на домашната економија. Покрај оваа мерка, со оглед на продолжените ценовни притисоци под влијание на подолготрајниот и посилен раст на увозните цени, со што се забрзува инфлацијата, се создаваат одредени преносни ефекти кај повеќе ценовни категории и делува врз инфлациските очекувања, **во почетокот на вториот квартал беше согледана и потребата од монетарна реакција**, и покрај отсуството на факторите на страната на побарувачката и надолните ризици за економскиот раст. **Така, во април и мај, Народната банка во два наврати ја зголеми каматната стапка на благајничките записи за по 0,25 п.п., на нивото од 1,75%.** Со оглед на изразените ризици за целокупниот макроекономски контекст, неопходни се претпазливи макроекономски политики заради целно делување, за ублажување на ефектите од надворешните шокови, но водејќи сметка за инфлациските притисоци. Народната банка ќе продолжи со внимателно следење на трендовите и потенцијалните ризици и соодветно ќе реагира заради постепена нормализација на монетарната политика.

Првиот квартал од годината го одбележаа започнувањето на војната во Украина и продлабочувањето на енергетската криза, како нови предизвици за економското закрепнување од пандемијата. Со руската инвазија на Украина и санкциите кон Русија, се влошија веќе нарушените глобални синџири на снабдување, енергетската криза и пазарите на примарни производи, што предизвика силни ценовни притисоци и голема неизвесност за глобалните економски изгледи и за идната патека на економско закрепнување. Истовремено, поради војната и санкциите поврзани со неа, се затегнаа глобалните финансиски услови и се намали довербата на инвеститорите, што создаде ризик за финансиската стабилност и фискалните позиции на поранливите земји и земјите нето-увознички на примарни производи. Исто така, пандемијата и понатаму е фактор којшто влијае врз економските и инфлациските изгледи. Имено, додека во Европа ограничувањата заради пандемијата се укинуваат и бројот на случаи се намалува, моменталните ограничувања во Кина придонесуваат за дополнителен бран на притисоци врз глобалните синџири на снабдување. **Слично како и кај останатите земји во регионот, директните трговски и финансиски врски на нашата земја со Русија и Украина се мали, па оттука воениот конфликт би имал главно индиректно влијание**, преку понискиот раст на нашите главни трговски партнери, особено ЕУ и преку ценовните притисоци. Покрај тоа, влошувањето на согледувањата како кај домаќинствата, така и кај корпоративниот сектор и повисоката инфлација ќе влијаат врз потрошувачката и инвестициите.

Тековното макроекономско сценарио се заснова врз претпоставките за влошен глобален амбиент поради војната во Украина оваа година, побавна динамика на економско закрепнување и силен раст на цените на примарните производи, засилување на енергетската криза и отежнати канали на снабдување. Во контекст на ваквите околности, се претпоставува и намалување на довербата и склоноста за потрошувачка и инвестиции, но и побрзо затегнување на финансиските услови. Фискалната консолидација ќе продолжи, но поумерено согласно со новонастаните потреби за ублажување на економските последици од кризата. Во однос на

пандемијата, се очекува дека нејзиниот ефект врз економијата ќе почне да исчезнува од вториот квартал оваа година, при што во основното сценарио не се претпоставува појава на нови загрижувачки соеви на корона-вирусот. За следната година, согласно со очекувањата на глобално ниво за смирување на воениот конфликт во Украина и следствено на тоа стабилизација на пазарите на примарните производи, се очекуваат и поповолни економски поместувања, на глобален и домашен план.

Во вакви околности, неизвесноста и надолните ризици за проекциите во овој циклус се значително поизразени и се условени од времетраењето и интензитетот на војната во Украина, како и од идните санкции против Русија, особено оние насочени кон енергетскиот сектор. Воедно, ризикот од натамошниот развој на пандемијата на ковид-19 понатаму постои, во однос на евентуалната појава на нови загрижувачки соеви и бранови на вирусната инфекција, како и ризикот од побрзото и посилното затегнување на монетарните политики во развиените земји. Од друга страна, како можен позитивен ризик, на среден рок, и натаму се поволните ефекти од членството во НАТО, евентуалниот напредок во процесот на пристапување кон ЕУ, како и најновите развојни и инвестициски планови на државата коишто не се вградени во тековното среднорочно сценарио, а чиешто остварување би било поттик за економскиот раст на среден рок.

Гледано преку одделните квантитативни показатели за надворешното окружување значајни за македонската економија, оцената за странската ефективна побарувачка за 2022 година е ревидирана надолу, а за 2023 година нагоре. Од друга страна, кај **странската ефективна инфлација** се извршени нагорни корекции на оцените и за двете години на проекции, а особено за 2022 година. **Најновите оцени за цените на примарните производи на светските берзи се ревидирани нагоре за 2022 година, додека за 2023 година корекциите се главно во надолна насока, во споредба со октомвриските оцени.** Така, за 2022 година се очекува значително повисок раст на цените на примарните производи, додека за 2023 година се очекува нивен посилен ценовен пад. Сепак, движењата и оцените за цените на примарните производи се исклучително променливи и тековно се под силно влијание на случувањата поврзани со руско-украинскиот воен конфликт, што создава голема неизвесност околу нивната идна динамика и ефектите врз домашната економија.

Тековните согледувања за растот на македонската економија се понеповолни во однос на октомвриските оцени. Имено, и оваа, и следната година, се очекува побавен раст на македонската економија отколку во 2021 година. **Основното сценарио од април претпоставува економски раст од 2,9% во 2022 година, по што следи раст од 3,6% во 2023 година.** Од аспект на структурата, за 2022 година, нешто помал позитивен придонес во споредба со октомвриските оцени се очекува од домашната побарувачка, како и понегативен придонес на нето-извозот. Во рамките на домашната побарувачка, во овој циклус проекции, исто како и во октомври, најголем позитивен придонес во 2022 година се очекува од инвестициите, при позитивен, но послаб придонес од потрошувачката на домаќинствата. Имено, во услови на зголемена неизвесност од воениот конфликт во Украина, умерено пониски странски директни инвестиции, забавен раст на странската побарувачка и на извозот и послабо остварување на јавните инвестиции, оценетата стапка на раст на бруто-инвестициите во најголем дел произлегува од однесувањето на економските субјекти во првиот квартал на 2022 година, кога е забележан зголемен увоз на енергенти, сировини и опрема и машини, што би довело до зголемување на залихите и до остварување повисок раст на бруто-инвестициите, слично како и во претходниот квартал. Растот на личната потрошувачка ќе биде послаб, согласно со зголемената неизвесност, сè повисоките цени и оцените за мал пад на реалниот расположлив доход. Од јавната потрошувачка се очекува малку подлабок негативен реален придонес кон растот, во споредба со октомвриските согледувања. Надолната ревизија на оцените за растот на странската побарувачка и енергетската криза ќе придонесат за поумерен раст и на извозната активност, и покрај поволните ефекти коишто се очекуваат кај металната индустрија под влијание на силниот раст на цените на металите. Во услови на поумерен раст на домашната побарувачка и извозот, поголемиот негативен придонес на нето-извозот ќе произлезе од

увозните притисоци, односно од влошувањето на енергетскиот трговски дефицит, како и од зголемениот увоз на залихи поради недостапноста на одредени клучни стоки и влезни компоненти во синџирите на снабдување, заштитата од ценовниот раст и одржувањето на континуитетот на производните процеси. За 2023 година, и натаму се очекува позитивен придонес од домашната побарувачка, како и негативен придонес од нето-извозот, но малку послаб од оцените во октомври, во согласност со очекувањата за стабилизирање на кризата и на ценовните притисоци, закрепнување на странската побарувачка и намалување на проблемите со синџирите на снабдување во следната година. **На среден рок, се очекува задржување на солидниот економски раст, со реална стапка од 4% во 2024 година** (во согласност со октомвриските оценки).

Во поглед на идната патека на движење на цените во домашната економија, најновите проекции упатуваат на инфлација од 8,8% во 2022 година и нејзино стабилизирање на 3% во 2023 година. Инфлациските притисоци имаат глобален карактер и одразуваат главно фактори на страната на понудата. Имено, порастот и променливоста на цените на примарните производи и останатите сировини, којшто започна како одраз на нарушувањата на пазарите во услови на пандемија, дополнително зајакна со војната во Украина и санкциите кон Русија воведени од поголемиот дел од земјите во светот. Во тековниот контекст, и логистичките предизвици за транспортот коишто се однесуваат на зголемени трошоци би ги зголемиле ценовните притисоци. Во вакви околности, во кус временски период значителна нагорна корекција на очекуваната инфлација е направена во речиси сите земји, вклучително и кај нас. Неизвесноста во однос на идните движења на цените е исклучително висока. Сепак, овие притисоци се оценува дека постепено ќе се стабилизираат кон крајот на годината, така што веќе во следната година се очекува значително забавување на ценовниот раст. **Следствено, за 2023 година, се очекува дека стапката на инфлација ќе забави и ќе се сведе на 3% (очекувана инфлација од 2% во рамките на октомвриското сценарио), во согласност со проекциите и на меѓународните финансиски институции за глобално забавување на ценовниот раст.** Истовремено, не се очекуваат позначителни преносни ефекти од моменталниот раст на цените, со оглед на оцените за забавување на побарувачката и неутралниот производствен јаз. **На среден рок, се очекува дека инфлацијата во просек ќе се движи околу 2%, во согласност со октомвриските очекувања.**

Во првиот квартал од годината, кредитната активност на банките имаше важна улога во поддршката на економијата, а пред сè на корпоративниот сектор, во услови на натамошен приспособлив карактер на монетарната политика и стабилен банкарски систем. Иако растот на кредитите забрза во првиот квартал од 2022 година, но силно во однос на октомвриската проекција, очекувањата за 2022 година се дека растот ќе продолжи до крајот на годината, но поумерено, во услови на нагласена неизвесност, забавен економски раст и поумерен раст на депозитната база. Притоа, за целата 2022 година кредитниот раст би изнесувал 7,7% (6,4% согласно со октомвриската проекција). Со постепено нормализирање на состојбите и стабилизирање на очекувањата, се очекува стабилизирање на растот на кредитната активност во наредниот период, при што кредитниот раст за периодот 2023 – 2024 година би изнесувал 7,6% во просек (непроменето во споредба со октомвриската проекција). Гледано од аспект на изворите на финансирање, а имајќи го предвид намалувањето на вкупните депозити на крајот на првиот квартал од 2022 година заради енергетската криза и започнувањето на воениот конфликт во Украина, се очекува поумерен раст на депозитите за целиот период на проекција. Така, во 2022 година растот на депозитите ќе изнесува 5,0% (7,4% со октомвриската проекција), а во следниот период се очекува негово умерено забрзување со што би достигнал 7,5% во просек, во периодот 2023 – 2024 година (7,8% согласно со октомвриската проекција).

Во услови на ескалација на геополитичките тензии, нови нарушувања на синџирите на снабдување и натамошен раст на цените на примарните производи на светските берзи, оцените за надворешната позиција на економијата, во рамките на овој циклус проекции се понеповолни. Среднорочната проекција на билансот на плаќања

упатува на повисок дефицит во тековната сметка за периодот 2022 – 2024 година, главно поради сè повисоките цени на сите примарни производи, особено на цените на енергентите. Во рамките на најновите проекции, **за 2022 година се очекува дека дефицитот во тековната сметка на билансот на плаќања ќе се продлабочи до 8% од БДП (3,8% во октомвриските проекции)**. Основен фактор за ваквите поместувања во тековната сметка се движењата во размената на стоки и услуги, конкретно влошувањето на трговскиот дефицит, со дополнителен придонес на намалениот суфицит кај услугите. Имено, во надворешнотрговската размена се очекува раст кај извозната компонента, поддржан од поволната конјunktura на светските пазари на метали и забавена, но сè уште позитивна странска ефективна побарувачка. Сепак, увозот ќе расте посилно, главно заради зголемените цени на примарните производи, особено енергентите, што доведува до значително понегативно енергетско салдо. Ваквите промени кај енергетскиот дефицит придонесуваат и за проширување на целокупниот трговскиот дефицит, и покрај очекувањата за намалување на дефицитот кај неенергетското салдо. Исто така, по целосното закрепнување од негативниот пандемиичен шок и високите остварувања кај трансферите во изминатата година, се очекува малку понизок суфицит кај секундарниот доход за 2022 година. Од друга страна, намалувањето на економската активност во услови на неизвесност би довело до понеповолни економски остварувања на компаниите со странски капитал и соодветно стеснување на дефицитот на примарниот доход. **Согласно со очекувањата за нормализирање на состојбите во глобалната и домашната економија во 2023 година, предвидено е дефицитот на тековната сметка да се стесни до 4,5% од БДП (наспроти очекуваните 2,4% во октомври)**, главно поради проектираното стеснување на негативното салдо во размената на стоки и услуги. Притоа, се очекува стеснување на трговскиот дефицит, главно како резултат на намалување на енергетскиот дефицит, но со позитивен придонес и од неенергетската компонента, како и раст на суфицитот кај услугите. Од друга страна, се очекува зголемување на дефицитот кај примарниот доход, но и благо намалување на приливите од тековни трансфери. За 2024 година, се очекува дополнително намалување на дефицитот во тековната сметка до 2,3% од БДП. **Кај финансиската сметка, предвидено е финансирање на поголем дел од тековните трансакции во периодот 2022 – 2024 година, главно преку надворешното задолжување на државата и странските директни инвестиции.** Показателите за адекватноста на девизните резерви упатуваат на нивно задржување во сигурната зона во текот на целиот период на проекциите.

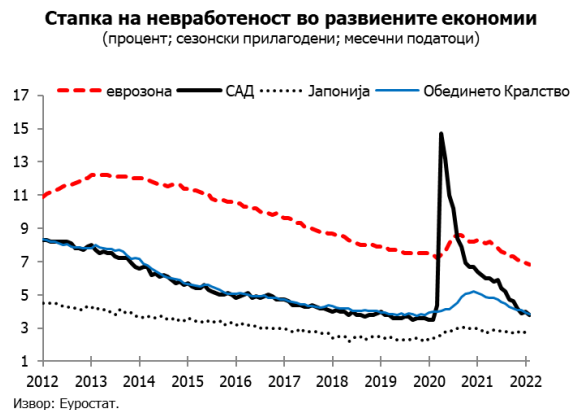
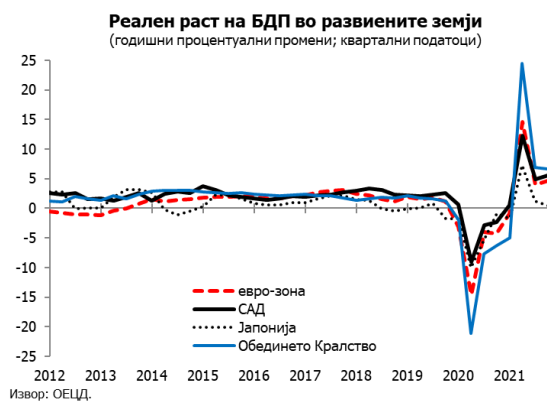
Општо земено, најновите оценки за растот на македонската економија се понеповолни во однос на октомвриските проекции за оваа и за следната година, под влијание на војната во Украина и енергетската криза. Тековното сценарио упатува на забрзување на инфлацијата во 2022 година, во услови на силен раст на цените на енергентите и на примарните прехранбени производи на светските берзи, но веќе во следната година се очекува постепено исцрпување на ценовните притисоци, **со што стапката на инфлација ќе забави сведувајќи се на 3%, а 2% на среден рок, во согласност со очекувањата за стабилизирање на цените на примарните производи.** Надворешната позиција, исто така се оценува како понеповолна во однос на октомвриските проекции, под влијание пред сè на ефектите од енергетската криза, но девизните резерви и понатаму би биле во сигурната зона во целиот период на проекцијата. **Оцените се проследени со висока неизвесност, при што ризиците се изразено надолни.** Главен надолен извор на ризик во моментот претставува натамошната ескалација на воениот конфликт помеѓу Русија и Украина, воведување нови, построги санкции и евентуалното дополнително влошување на економските односи помеѓу Западот и Русија. Дополнителен фактор на ризик е и евентуалното посилно затегнување на монетарната политика во развиените земји како одговор на зголемените инфлациски притисоци и инфлациските очекувања. Во исто време, ризиците поврзани со понатамошниот тек на пандемијата и можноста за појава на нови загрижувачки вирусни соеви и натаму постојат. Народната банка постојано го следи развојот на настаните, како и потенцијалните ризици за домашната економија од окружувањето, заради соодветна реакција преку приспособување на политиките и преземање други, дополнителни мерки, доколку е неопходно.

I. Макроекономски движења

1.1. Меѓународно економско окружување

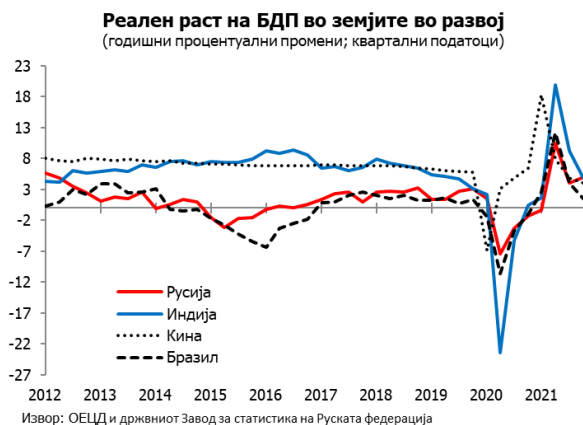
Во четвртиот квартал од 2021 година растот на глобалната економска активност забави, со оглед на тоа што се уште има тесни грла во синџирите на снабдување, зголемени трошоци на производство, нови бранови на ковид-19 и постепено затегнување на монетарната политика во развиените земји поради ценовните притисоци. Еврозоната, како наш најзначаен трговски партнер, во четвртото тримесечје од годината забележа солидна стапка на раст од 4,6% (4% во третото тримесечје), предводен од домашната побарувачка, при негативен придонес на нето-извозот. Според априлските оценки на ММФ, согледувањата за идниот глобален раст се влошени во однос на октомвриските проценки, во најголем дел заради руската воена инвазија врз Украина и санкциите коишто беа воведени против Русија. Имено, покрај директниот ефект врз руската и украинската економија, се очекува дека ефектите од воениот конфликт врз глобалната економија ќе се пренесат и преку каналот на цените на примарните производи, трговијата и финансиските текови. Оттука, по солидното закрепнување и раст од 6,1% на глобалната економска активност во 2021 година, се очекува нејзино позначително забавување со стапка на раст од 3,6% во 2022 и 2023 година и околу 3,3% на среден рок. Притоа, оцените за идниот глобален раст и натаму се проследени со исклучително висока неизвесност и претежно надолни ризици, главно поврзани со евентуалното влошување на геополитичките тензии и воведување построги санкции врз Русија.

Глобалната економска активност закрепнува и во последното тримесечје од 2021 година, но со забавен раст. Во рамките на развиените земји, овој тренд се забележува кај Обединетото Кралство и Јапонија, коишто остварија раст од 6,6% и 0,4%, соодветно (6,9% и 1,2% во третиот квартал, соодветно), поради послабите остварувања кај сите компоненти на бруто домашниот производ, освен потрошувачката на населението. Наспроти тоа, САД и еврозоната забележаа забрзување на годишните стапки на раст, забележувајќи раст од 5,5% и 4,6%, соодветно, наспроти 4,9% и 4%, соодветно во претходното тримесечје. Забрзувањето на растот во САД произлегува од попозитивниот придонес на нето-извозот и посилен раст на инвестициите, додека во еврозоната од подобрите остварувања кај домашната потрошувачка, особено кај личната потрошувачка.

Земјите од групата брзорастечки економии главно забележаа забавување на економската активност. Имено, во рамките на оваа група, индиската економија, којашто оствари годишна стапка од 4,9%, забележа значително забавување на економската активност (9,3% во третиот квартал), како резултат на послабите остварувања кај домашната побарувачка. Кинеската економија забележа раст од 4% (4,9% во третото тримесечје), што е најнизок оваа година. Ваквото придвижување во Кина во најголема мера беше резултат на продлабочената криза во секторот на недвижности, ограничувањата на потрошувачката на електрична енергија, нарушувањата во каналите на снабдување, како и привремените рестриктивни мерки заради пандемијата коишто придонесоа за послаба потрошувачка. Годишниот раст на бразилската економија забави сведувајќи се на 1,2% (4,1% во третото тримесечје), исто така поради послабиот раст на домашната побарувачка. Од друга страна, Русија забележа забрзување на економската активност во четвртото тримесечје, достигнувајќи стапка на раст од 5% (4% во третиот квартал), предизвикан од повисокиот раст на инвестициите.

Во однос на оцените за глобалниот раст во првиот квартал на 2022 година, просечната вредност на глобалниот индекс ПМИ изнесува 52,4 (54,5 во четвртиот квартал од претходната година), што претставува квартален пад од 3,9%. Ваквите придвижувања произлегуваат од забавениот раст на услужниот и на производствениот сектор, во услови на зголемени инфлациски притисоци, натамошни нарушувања во синџирите на снабдување и геополитички тензии. Гледано на годишна основа, индексот ПМИ бележи пад од 1,9%.

Според априлските проекциите на ММФ, по солидното закрепнување од 6,1% во 2021 година, се очекува позначително забавување на глобалната економска активност на 3,6% во 2022 и 2023 година, подеднакво, а потоа на среден рок сведување на 3,3%. Во споредба со октомвриските проекции, изгледите за глобалниот раст се поизразено ревидирани надолу, односно за 1,3 п.п. во 2022 година, а непроменети за 2023 година, што главно е одраз на негативниот ефект од ескалацијата на воениот конфликт во Украина врз глобалната економија. Притоа, се очекува дека ефектите од воениот конфликт ќе бидат најголеми во Украина и Русија, коишто би забележале значителен пад на економската активност, но ќе се пренесат и глобално преку пазарите на примарни производи, трговијата и во помала мера преку финансиската поврзаност. Покрај тоа, со дополнителното зголемување на цените на светските берзи, особено на храната и енергијата, ќе се зголеми и инфлацијата, при што најпогодени ќе бидат најранливите групи население, особено во земјите со низок доход. Воедно, се очекува дека ефектот врз економската активност ќе биде различен, во зависност од трговската и финансиската поврзаност со Русија и Украина, како и нивото на енергетска зависност, при што европските земји би претрпеле најсилен ефект. На краток рок, глобалните економски движења, освен од војната во Украина, ќе зависат и од затегнувањето на монетарната политика, намалувањето на фискалниот стимул, забавувањето на кинеската економија и

постепеното намалување на ефектот од пандемијата врз економијата и здравствениот сектор до крајот на 2022 година, при што не се очекува појава на нови соеви на корона-вирусот.

Проекциите за растот на глобалната економија се надолни и се карактеризираат со исклучителна неизвесност поврзана со идниот тек на воениот конфликт во Украина. Имено, иако со брзото решавање на војната во Украина би можело да се зголеми довербата на економските субјекти, да се намали притисокот врз пазарите на примарни производи и тесните грла во понудата, сепак поверојатно е дека растот може дополнително да забави и инфлацијата да биде повисока од очекуваната. Притоа, многу од ризиците во суштина ќе предизвикаат засилување на процесите коишто се веќе вклучени во базичното сценарио, при што со остварувањето на краткорочните ризици може да се зголемат среднорочните ризици и да се отежне справувањето со долгорочните предизвици. *Најистакнатите надолни ризици* вклучуваат дополнително влошување на воениот конфликт во Украина, што ќе доведе до дополнителни нарушувања во понудата, повисоки цени и зголемена нестабилност на пазарите, зголемени социјални тензии, повторно влошување на пандемијата, понатамошно забавување на растот во Кина и зголемување на среднорочните инфлациски очекувања, како и потенцијална пораспространета должничка криза поради растот на каматните стапки. Дополнителни надолни ризици претставуваат и повторното разгорување на геополитичките и трговските тензии во глобални рамки, како и веќе постојната критична состојба со ефектот на климатските промени (природни катастрофи)¹.

Во однос на глобалната инфлација, забрзаниот раст на цените продолжи и во првото тримесечје од 2022 година, што главно е одраз на растот на цените на енергија и храната, согласно со движењата на светските берзи под влијание на ескалацијата на конфликтот меѓу Русија и Украина. Имено, во првиот квартал од годината во САД е забележана просечна стапка на инфлација од 8% (6,7% во последниот квартал од претходната година), при што годишниот раст на цените во март (8,5%) е највисок во последните 40 години (од декември 1981 година наваму). Обединетото Кралство и еврозоната исто така забележаа висок раст на цените, остварувајќи просечна стапка на инфлација од 5,5% и 6,2%, соодветно (4,4% и 4,7% во претходното тримесечје, соодветно). Јапонија и натаму бележи значително пониска стапка на инфлација, иако забележа благо забрзување во првиот квартал и достигна 0,7% (наспроти 0,5% во претходното тримесечје).

¹ Врз основа на ризиците, ММФ разработува алтернативно сценарио, чија главна претпоставка е проширување на санкциите кон Русија од средината на 2022 година, поточно дополнителни ембарга за нафта и гас и исклучување на Русија од поголемиот дел од глобалниот финансиски и трговски систем. Притоа, влијанието врз глобалниот раст би се пренесло преку повисоките цени на стоките, нарушувањето во синцирите на снабдување и влошените финансиски услови. Имено, шокот во понудата, во време кога цените на суровините и инфлациските притисоци се веќе високи, би довел до нагорно поместување на инфлациските очекувања и потреба од поголемо заострување на монетарната политика, дополнително засилувајќи го негативното влијание врз глобалната активност. Притоа, повеќето земји ќе бидат негативно погодени, при што земјите од Европската Унија ќе бидат поголемо од другите напредни и брзорастечки земји со оглед на нивната поголема изложеност. Следствено, се оценува понизок глобален раст за околу 0,8% и 2% во 2022 и 2023 година и пониско ниво на глобалната активност за околу 1 п.п. до 2027 година, отколку во основното сценарио. Гледано по земји и региони, надолниот кумулативен ефект би бил најизразен во Русија, со процена понизок за околу 15% БДП до 2027 година во однос на основното сценарио, понизок БДП во Европската Унија за близу 3% во 2023 година, а кај напредните економии со исклучок на ЕУ и брзорастечките економии со исклучок на Русија пониско ниво на БДП за околу 1,5% до 2023 година. Глобалната вкупна инфлација е повисока за повеќе од 1 процентен поен и во 2022 и во 2023 година.

Во однос на економската активност во еврозоната, позитивните остварувања продолжија и во последното тримесечје од 2021 година. Бруто домашниот производ достигна годишен реален раст од 4,6% (4% во третиот квартал од годината), така што економската активност се врати на претпандемичното ниво (четврти квартал 2019 година). Ваквиот раст произлегува од домашната побарувачка, во чии рамки потрошувачката на населението има најголем придонес и бележи значително забрзување на стапката на раст. Сепак, на квартална основа беше забележано значително забавување на економската активност, и тоа од 2,3% во третиот квартал, на 0,3%. Според мартовските проекции на ЕЦБ, реалниот раст на БДП во 2022 година е проектиран на 3,7%, по што се очекува забавување на растот во 2023 и 2024 година на 2,8% и 1,6%, соодветно. Во споредба со очекувањата од декември, проекциите за 2022 и 2023 година се надолно ревидирани, додека проекцијата за 2024 година е непроменета². Притоа, надолната ревизија во 2022 година е главно резултат на ефектот на украинската криза врз цените на енергијата, довербата на економските субјекти и врз трговијата, делумно неутрализиран со позитивниот преносен ефект од нагорните ревизии на податоците за 2021 година. Од аспект на пазарот на труд, во периодот јануари – февруари стапката на невработеност во еврозоната се сведе на 6,9%, при што остварената стапка во февруари од 6,8% претставува историски најниско ниво³ (7,1% во четвртиот квартал од 2021 година). Годишната стапка на инфлација во периодот јануари – февруари 2022 година забрза искачувајќи се на 5,5% (4,7% во претходниот квартал), што во најголема мера се должи на високиот раст на цените енергијата (гасот и електричната енергија) како резултат на геополитичките тензии и ескалацијата на воениот конфликт во Украина. Следствено, согласно со мартовските проекции на ЕЦБ, се очекува дека стапката на инфлација во 2022 година ќе достигне 5,1%, а потоа ќе забави и ќе се сведе на 2,1% и 1,9% во 2023 и 2024 година, соодветно. Во споредба со проекциите од декември⁴, извршена е нагорна ревизија за целиот период на проекциите, при што три четвртини од кумулативната ревизија се однесува на променливите компоненти (енергија и храна), додека преостанатата една четвртина се однесува на базичната инфлација. Овие ревизии ги одразуваат неодамнешните повисоки остварувања, послоните и постојани нагорни притисоци од цените на енергијата (произлезени од конфликтот во Украина) и нарушувањата во синцирите на снабдување, како и послонитиот раст на платите (поврзано со планирано зголемување на минималната плата во Германија).

Во првото тримесечје од 2022 година, поголемиот дел од развиените земји започнаа со постепено затегнување на монетарната политика, во услови на зголемени инфлациски притисоци. Имено, на редовниот состанок во март, ФЕД одлучи да

² Во декември 2021 година, растот на БДП во еврозоната се предвидуваше дека ќе изнесува 4,2% во 2022 година, 2,9% во 2023 година и 1,6% во 2024 година.

³ Се однесува на периодот од 4.1998 година, од кога се објавуваат месечните податоци за стапката на невработеност во еврозоната, при што во јануари 2022 година за првпат е забележана стапка на невработеност под 7%.

⁴ Во декември 2021 година, ЕЦБ проектира стапка на инфлација во еврозоната од 3,2% во 2022 година, 1,8% во 2023 година и во 2024 година.

ја зголеми референтната каматна стапка за 25 базични поени (б.п.), што е прво зголемување на каматните стапки од 2018 година наваму, со што тековниот каматен распон изнесува 0,25 – 0,5%. Покрај тоа, ФЕД во текот на првиот квартал продолжи со намалување на динамиката на откуп на хартиите од вредност, така што почнувајќи од февруари го намали откупот на трезорски хартии од вредност на 10 милијарди долари и на хипотекарни хартии од вредност на 20 милијарди долари, а веќе во март оваа мерка беше прекината. Банката на Англија, во текот на првиот квартал од годината двапати изврши нагорна корекција на референтната каматна стапка (за по 25 б.п.), којашто тековно изнесува 0,75%, а дополнително од март го намали обемот на откуп на обврзници во висина на достасаниот износ⁵. Од друга страна, каматните стапки на ЕЦБ останаа исти во текот на првиот квартал, но беше најавено нивно постепено зголемување по завршувањето на програмата за квантитативно олеснување (APP) до крајот на третиот квартал⁶. Исто така, во текот на првиот квартал, ЕЦБ согласно со претходните најави, продолжи со откупот на хартии од вредност врз основа на програмата за откуп на хартии од вредност за итна поддршка на економијата заради пандемијата (PEPP), но поумерено, при што беше прекината заклучно со март. Покрај тоа, беше објавено продолжување на репо-линиите за девизна ликвидност наменети за централните банки надвор од еврозоната (EUREP) до 15 јануари 2023 година. Банката на Јапонија исто така не изврши промени во делот на својата каматна политика (задржувајќи ја стапката на нивото од -0,1%), при понатамошно задржување на мерките од специјалната програма за финансирање за време на пандемија во ист износ како и досега, додека кај мерките за квантитативно олеснување, мерката за дополнителниот нето-откуп на корпоративни обврзници беше прекината заклучно со март и беше најавено започнување на процесот на постепено враќање кон темпото на откуп од пред пандемијата⁷.

Во првото тримесечје од 2022 година, вредноста на САД-доларот во однос на еврото, во просек, забележа апрецијација од 1,9% во однос на претходниот квартал, изнесувајќи 0,89 евра. Ваквата промена во најголема мера беше резултат на затегнувањето на монетарната политика од страна на ФЕД, наспроти непроменетата каматна политика на ЕЦБ, како и зголемениот интерес на инвеститорите за САД-доларот, во услови на солидни економски остварувања на економијата на САД и нагласени геополитички ризици (поради воениот конфликт

⁵ На редовниот состанок во март Банката на Англија го намали вкупниот обем на откуп на средства за 27,9 милијарди фунти, така што вкупниот обем изнесува 867 милијарди фунти (претходно 895 милијарди фунти), којшто се состои од корпоративни обврзници за нефинансиски инвестиции од 20 милијарди фунти и од државни обврзници од 847 милијарди фунти (претходно 875 фунти милијарди), при што состојбата на откупени обврзници ќе се намалува и во наредниот период согласно со нивното достасување.

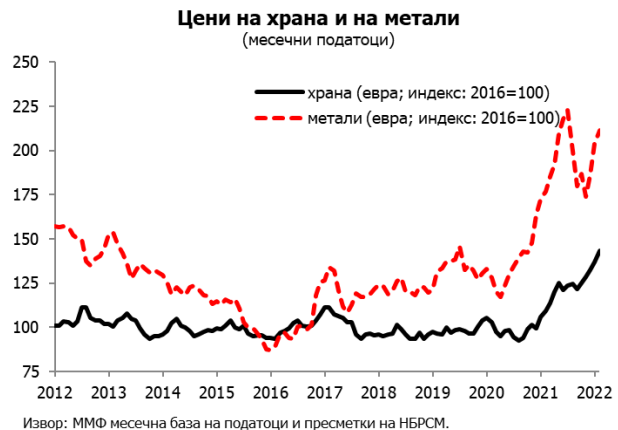
⁶ Согласно со одлуката од состанокот, месечниот нето-откуп ќе изнесува 40 милијарди во април, 30 милијарди во мај и 20 милијарди во јуни. Износите за третиот квартал ќе зависат од дотогаш расположливите податоци. Претходно, на состанокот од декември 2021 година, беше одлучено месечниот нето-откуп во вториот квартал од 2022 година да изнесува 40 милијарди евра, а потоа да се намали на 30 милијарди во третиот квартал, додека почнувајќи од октомври 2022 година да изнесува 20 милијарди евра и да се задржи на тоа ниво сè додека е потребно.

⁷ Од април 2022 година па натаму, обемот на откуп на средства постепено ќе се намалува до претпандемичното ниво, односно вкупен износ од 5 трилијарди јени, наспроти досегашниот износ од 20 трилијарди јени.

во Украина). Гледано на годишна основа, вредноста на САД-доларот во однос на еврото забележа апрецијација од 7,4%.

Цената на нафтата и натаму се зголемува. Имено, во првиот квартал од 2022 година таа забележа квартален раст од 27% и достигна просечна вредност од 88,3 евра за барел. Притоа, растот на цената на нафтата главно произлезе од ескалацијата на состојбата во Украина, во услови на стабилна побарувачка и задржување на одлуката за умерено месечно зголемување на производството на нафта од страна на земјите членки на ОПЕК+ (за 400.000 барели дневно). Анализирани на годишна основа, цената на нафтата во првиот квартал од годината забележа познатителен раст (од 75,7%).

Цените на неенергетските примарни производи⁸ (изразени во евра) во периодот јануари – февруари 2022 година забележаа квартален раст од 8%. Анализирани по групи производи, растот произлегува од зголемувањето на цените на храната и на металите. Имено, индексот на цените на храната⁹ забележа квартален раст од 8,9%, додека кај индексот на основни метали¹⁰ изнесуваше 13,9%. Ваквите придвижувања во најголема мера беа резултат на воените дејствија во Украина¹¹. Гледано на годишна основа, растот цените на примарните неенергетски производи, изразени во евра, е познатителен и изнесува 21,6%.

Во однос на економската активност во регионот, речиси сите земји од регионот забележаа забавен раст на економската активност во четвртиот квартал од 2021 година. Растот и натаму беше највисок во Хрватска и Србија, коишто забележаа високи стапки на раст од 9,7% и 7%, соодветно (15,8% и 7,6%, соодветно во третиот квартал), при што забавениот раст во Хрватска во најголема мера се должи на забавениот раст на извозот, додека во Србија е резултат на послабата домашна побарувачка. Романија, пак, забележа познатително забавување остварувајќи годишна стапка на раст од 2,4% (6,9% во претходното тримесечје), во најголема мера како резултат на значително понискиот раст на инвестициите. Албанската економија оствари стапка на раст од 5,5% (6,8% во третиот квартал), при што забавувањето речиси во целост се должи на значителното забавување на растот на извозот. Единствено

⁸ Овој агрегатен индекс ги вклучува индексот на благородни метали, индексот на храна и пијалаци, индексот на земјоделски сировини и индексот на основни метали.

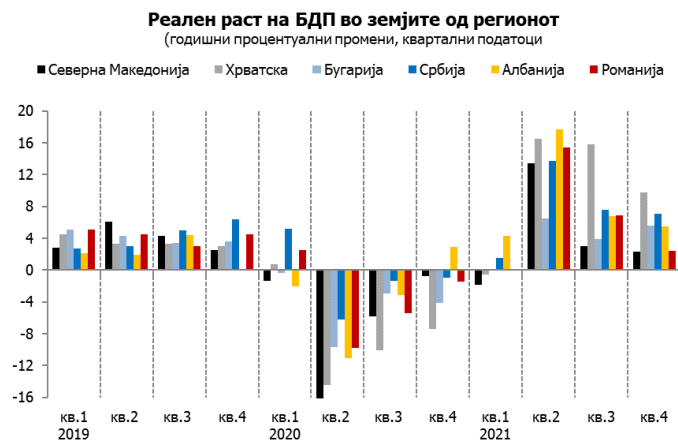
⁹ Во овој индекс се вклучени следниве примарни прехранбени производи: житарки, растително масло, месо, морска храна, шеќер и друга храна.

¹⁰ Во овој индекс се вклучени следниве метали: алуминиум, кобалт, бакар, железо, олово, молибден, никел, калај, ураниум и цинк.

¹¹ Украина и Руската Федерација заедно сочинуваат околу 30% од глобалниот извоз на пченица. Пристаништето во Одеса и Црното Море служат како главни канали за меѓународни испораки на жито од Украина, а земјата е исто така меѓу водечките извозници на јачмен, пченка, сончоглед и други маслодајни семиња. Руската Федерација претставува еден од најважните извозници на метали во светот и учествува со околу 5% во глобалниот извоз на алуминиум и бакар, околу 14% во извозот на никел, околу 13% во извозот на платина и 25% во извозот на паладиум. Извори: ФАО публикација: AMIS, март 2022; [ОЕЦД, Економски изгледи, март 2022 година](#).

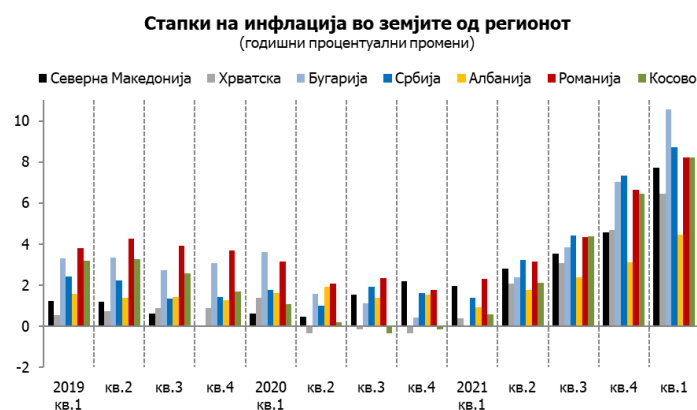

Бугарија забележа забрзан раст од 5,6% (3,9% во претходниот квартал), главно предизвикан од подобрите остварувања кај извозот и личната потрошувачка.

Извор: Еуростат и национални статистички заводи.

Во однос на инфлацијата, во првиот квартал на 2022 година, сите земји од регионот забележаа натамошно забрзување на годишната стапка на инфлација. Забрзувањето на инфлацијата главно произлегува од посилниот раст на сите компоненти, но пред сè поради цените на храната и енергентите согласно со движењата на овие цени во глобални рамки. Највисоки стапки на инфлација се забележани во Бугарија и Србија (10,5% и 8,7%, соодветно), додека во Албанија е остварена најниска стапка (од 4,4%).

Извор: Еуростат и национални статистички заводи.

1.2. Домашна понуда

Во четвртиот квартал од 2021 година, БДП оствари реален раст од 2,3% на годишна основа, што претставува натамошен раст на домашната економија, но побавен (раст од 3% во претходниот квартал), во услови на ширење на петтиот бран од пандемијата поврзан со сојот „омикрон“ на ковид-19, нарушувањата на глобалните синџири на снабдување и појавата на првите ефекти од нарушувањата на пазарот на енергија. Притоа, растот во четвртиот квартал во најголема мера се должи на растот на услугите, односно на групата дејности „трговија, транспорт и угостителство“, коишто минатата година беа едни од дејностите што беа најпогодени од корона-кризата, а

дополнителен позитивен придонес имаат дејностите во врска со недвижниот имот и „информации и комуникации“. Од друга страна, најголем негативен придонес бележи градежниот сектор, а негативен придонес има и индустријата, делумно како резултат на тешкотиите во автомобилскиот сектор и негативните ефекти од енергетската криза. Расположливите високофреквентни податоци на страната на понудата за првиот квартал од годината главно упатуваат на раст на економската активност, но поумерен во споредба со растот забележан во претходниот квартал. Оцените на раководителите за деловната состојба на претпријатијата од позначајните дејности за првиот квартал од 2022 година, како и очекувањата за наредниот период, се поповолни во однос на истиот период од претходната година, со исклучок на преработувачката индустрија.

Во четвртиот квартал од 2021 година БДП забележа реален раст од 2,3% на годишна основа (при раст на квартална основа од 0,6%, сезонски приспособен), што претставува натамошен раст на домашната економија, но побавен (реален раст од 3% во претходниот квартал), во услови на ширење на петтиот бран од пандемијата поврзан со сојот „омикрон“ на ковид-19, нарушувањата на глобалните синџири на снабдување и појавата на првите ефекти од нарушувањата на пазарот на енергија. Гледано структурно, растот во четвртиот квартал во најголема мера се должи на позитивниот придонес на групата дејности „трговија, транспорт и угостителство“, коишто минатата година беа едни од дејности што беа најпогодени од корона-кризата. Дополнителен позитивен придонес имаат дејностите во врска со недвижен имот, како и дејностите „информации и комуникации“, „јавна управа и одбрана; образование; здравствена и социјална заштита“ и „стручни, научни и технички дејности; административни и помошни услужни дејности“. Од друга страна, најголем негативен придонес бележи градежниот сектор, а негативен придонес има и индустријата, делумно како резултат на нарушувањата во автомобилскиот сектор и енергетската криза, како и земјоделството.

БДП и компоненти – годишни стапки на раст (во %)

	годишни стапки на раст, во %*													
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Кв.1 2020	Кв.2 2020	Кв.3 2020	Кв.4 2020	Кв.1 2021	Кв.2 2021	Кв.3 2021	Кв.4 2021
Земјоделство	-0.4	-12.5	8.3	0.1	-3.2	-1.2	-2.4	-1.7	-0.4	-7.0	0.4	-0.6	1.2	-4.6
Индустрија	-3.0	1.4	5.3	1.4	-10.4	-1.3	-8.1	-27.5	-9.1	3.2	-6.2	11.9	-4.5	-3.6
од кои кај преработувачка индустрија	-1.5	1.6	6.2	2.6	-6.5	0.0	-2.1	-28.4	-3.5	8.0	-4.6	20.7	-5.8	-4.8
Градежништво	-2.8	1.6	-11.0	5.5	-4.0	-3.8	1.1	-14.7	1.3	-3.2	3.9	-2.4	-1.5	-9.9
Трговија, транспорт и сообраќај и угостителство	8.7	7.1	5.0	6.7	-10.6	14.0	-3.8	-31.1	-5.7	-1.9	-2.1	46.4	11.0	9.2
Информации и комуникации	7.2	7.6	-4.1	6.8	4.5	3.2	13.8	-2.4	5.0	2.3	1.1	7.3	-0.7	5.3
Финансиско посредување	1.5	1.9	2.6	0.4	-0.1	1.3	1.6	-4.9	0.6	2.4	0.5	5.2	-1.8	1.7
Дејности во врска со недвижен имот	-3.2	-1.6	0.1	0.2	1.1	2.0	4.4	-2.0	-1.1	2.9	1.2	3.0	0.7	3.1
Административни и помошни услужни дејности	11.5	8.8	7.9	8.0	-8.7	0.8	-6.3	-9.9	-11.3	-7.3	-2.9	2.1	2.6	1.6
Јавна управа	3.5	-2.2	2.0	5.2	3.2	1.5	2.7	3.6	2.7	3.7	-0.2	2.4	2.2	1.6
Уметност	7.2	3.1	6.6	9.6	-22.6	-6.3	-10.8	-20.7	-33.2	-25.6	-17.2	-7.9	2.6	0.4
Бруто-домашен производ	2.8	1.1	2.9	3.9	-6.1	4.0	-1.3	-16.4	-5.9	-0.8	-1.8	13.4	3.0	2.3

*Од соопштението за БДП од 02.03.2022

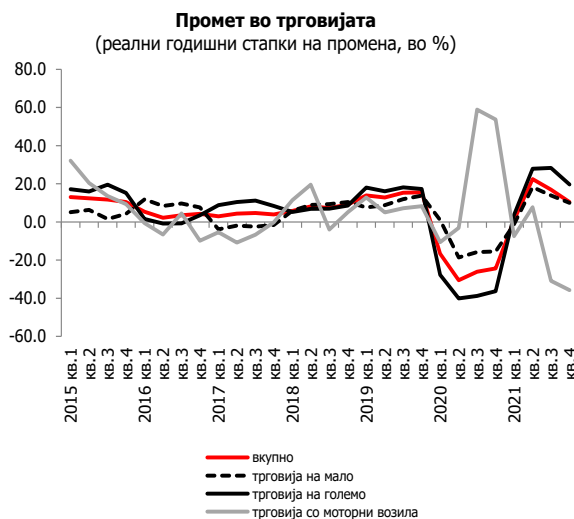
Извор: Државен завод за статистика.

БДП и компоненти -придонеси во растот на БДП (во п.п.)

	придонес во растот на БДП, во п.п.													
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Кв.1 2020	Кв.2 2020	Кв.3 2020	Кв.4 2020	Кв.1 2021	Кв.2 2021	Кв.3 2021	Кв.4 2021
Земјоделство	0.0	-1.1	0.7	0.0	-0.3	-0.1	-0.2	-0.1	0.0	-0.7	0.0	0.0	0.1	-0.4
Индустрија	-0.5	0.2	0.9	0.3	-1.9	-0.2	-1.5	-5.0	-1.7	0.6	-1.1	1.9	-0.8	-0.6
од кои кај преработувачка индустрија	-0.2	0.2	0.8	0.3	-0.9	0.0	-0.3	-3.9	-0.5	1.1	-0.6	2.4	-0.8	-0.7
Градежништво	-0.2	0.1	-0.7	0.3	-0.2	-0.2	0.0	-0.8	0.1	-0.2	0.2	-0.1	-0.1	-0.8
Трговија, транспорт и сообраќај и угостителство	1.6	1.3	1.0	1.3	-2.1	2.7	-0.8	-6.3	-1.1	-0.4	-0.4	7.7	2.2	1.8
Информации и комуникации	0.2	0.2	-0.1	0.2	0.2	0.1	0.5	-0.1	0.2	0.1	0.0	0.3	0.0	0.2
Финансиско посредување	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.1	0.0	0.2	-0.1	0.0
Дејности во врска со недвижен имот	-0.4	-0.2	0.0	0.0	0.1	0.2	0.5	-0.2	-0.1	0.2	0.1	0.3	0.1	0.3
Административни и помошни услужни дејности	0.4	0.3	0.3	0.3	-0.3	0.0	-0.3	-0.4	-0.4	-0.3	-0.1	0.1	0.1	0.1
Јавна управа	0.4	-0.3	0.2	0.6	0.4	0.2	0.4	0.4	0.3	0.4	0.0	0.4	0.3	0.2
Уметност	0.2	0.1	0.2	0.3	-0.7	-0.2	-0.3	-0.6	-1.0	-0.7	-0.5	-0.2	0.0	0.0
Бруто-домашен производ	2.8	1.1	2.9	3.9	-6.1	4.0	-1.3	-16.4	-5.9	-0.8	-1.8	13.4	3.0	2.3

Извор: Пресметки на НБРСМ.

Во четвртиот квартал од годината прометот во трговијата оствари релативно висок реален раст на годишна основа, но поумерен. Анализирани преку високофреквентните податоци, растот кај трговијата се должи на високите стапки на раст кај трговијата на големо и трговијата на мало, додека трговијата со моторни возила забележа продлабочување на падот. Кај трговијата на мало, подеталните податоци покажуваат позначително забавување на реалниот годишен раст на автомобилските горива (растот е речиси преполовен), а забавување се забележува и кај непрехранбените и прехранбените продукти. Забавувањето во еден дел се должи на споредбената основа, но и на посилен ценовен раст којшто влијае врз реалните показатели, при поумерено забавување на номиналните вредности кај овие категории. Во периодот јануари – февруари 2022 година, прометот во вкупната трговија и натаму бележи солиден реален годишен раст, што се должи на растот кај сите три вида трговија (трговија на големо, трговија на мало и трговија со моторни возила). Оцените на раководителите на претпријатијата во секторот „трговија на мало“ за деловната состојба во текот на првиот квартал од 2022 година се малку поповолни во споредба со истиот квартал од претходната година, а поповолни се и очекувањата од аспект на деловната активност за наредниот период.

Извор: Државен завод за статистика.

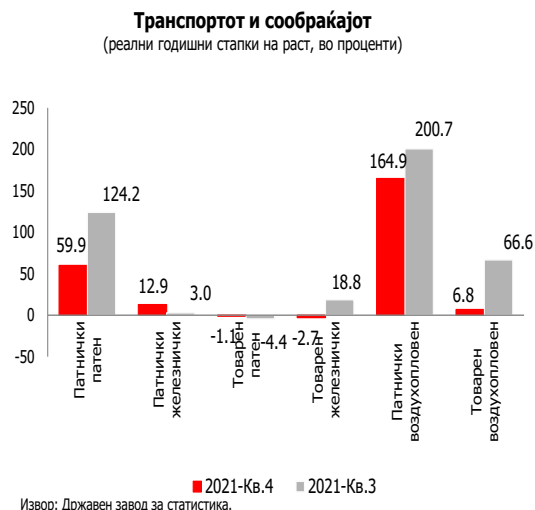

Извор: Анкета на ЕК за трговија на мало, Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

Во четвртото тримесечје од 2021 година кај **транспортот** се забележуваат поволни остварувања, при значително висок раст кај патничкиот воздухопловен и патничкиот патен сообраќај, како и поумерен раст кај патничкиот железнички сообраќај и товарниот воздухопловен сообраќај. Подобрите остварувања кај патничкиот сообраќај се одраз на

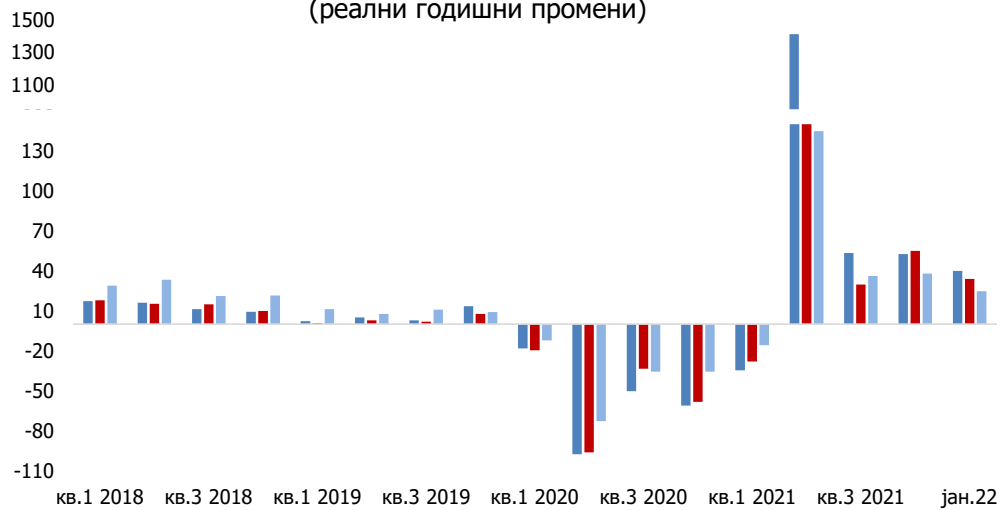
поголемата мобилност на населението за разлика од минатата година, како резултат на помалку рестриктивните мерки за спречување на ширењето на ковид-19 и заради имунизацијата на населението. Од друга страна, мал пад бележат товарниот железнички и товарниот патен сообраќај, што во еден дел се поврзува и со послабите остварувања во индустријата.

Во рамки на **угостителскиот сектор**, во четвртото тримесечје од 2021 година продолжи високиот реален раст на годишна основа на бројот на туристи, ноќевањата, како и вкупниот промет, при сè уште ниска споредбена основа. Притоа, кај бројот на туристи и ноќевањата, растот во целост се должи на високиот раст на бројот и ноќевањата на странски туристи, како резултат на помалку рестриктивните мерки за меѓународни патувања, додека бројот и ноќевањата на домашни туристи бележат пад, во еден дел и поради споредбената основа од минатата година кога со посебни мерки се поддржуваше домашниот туризам. Во јануари 2022 година, кај угостителството се забележуваат високи годишни стапки на раст кај вкупниот број туристи, ноќевањата, како и вкупниот реален промет, но забрзано во однос на растот во претходниот квартал кај сите три категории. Оцените на раководителите на претпријатијата во услужниот сектор за нивната деловна состојба во првиот квартал од 2022 година се поповолни во споредба со истиот квартал минатата година, а поповолни се и очекувањата за наредниот период од аспект на побарувачката.

Индикатори за угостителството (реални годишни промени)

Извор: ДЗС и пресметки на НБРСМ.

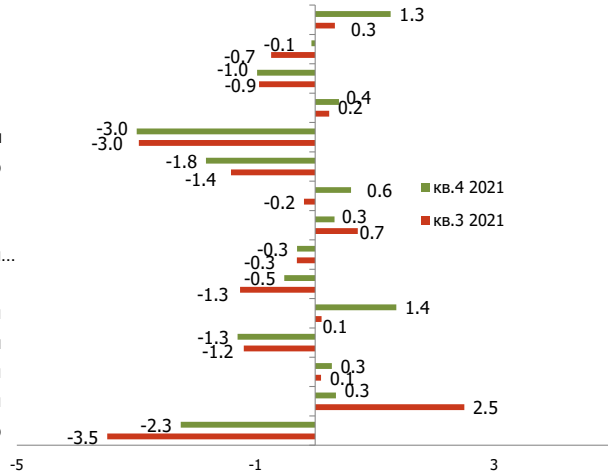
Во четвртиот квартал од годината индустриското производство забележа реален пад на активноста од 2,3% на годишна основа, што претставува поблаг пад во споредба со падот од 3,5% во претходниот квартал. Анализирани по дејности, преку индексот на индустриското производство¹², падот во индустријата се должи во целост на негативниот придонес на преработувачката индустрија, додека енергијата и рударството имаат позитивен придонес. Притоа, во рамките на преработувачката индустрија, најголем негативен придонес имаат дејностите во кои се активни странските извозни капацитети од автомобилската индустрија, како што се производството на моторни возила и производството на машини и уреди, делумно како одраз и на застоите во синџирите на снабдување. Дополнителен негативен придонес се забележува и кај дел од традиционалните дејности, како што се производството на текстил и облека. Од друга страна, позначителен позитивен придонес се забележува кај производството на тутунски производи, производството на производи од гума и производи од пластични маси, како и производството на хемикалии и хемиски производи. Во периодот јануари – февруари 2022 година индустриското производство забележа реален годишен раст од 3,5%, што претставува подобрување во однос на падот во претходниот квартал, во услови на позначителен раст кај рударството и енергетскиот сектор, додека преработувачката индустрија има минимален позитивен придонес. Раководителите од индустрискиот сектор имаат малку понеповолни оценки за деловната состојба во првиот квартал од 2022 година во споредба со истиот квартал минатата година, а понеповолни се и очекувања од аспект на движењето на производството во следниот период.

¹² Анализата за движењата во индустријата е направена врз основа на месечните податоци за индексите на индустриското производство на ДЗС.

Придонеси на избрани дејности кон годишната промена на индустриското производство (во процентни поени)

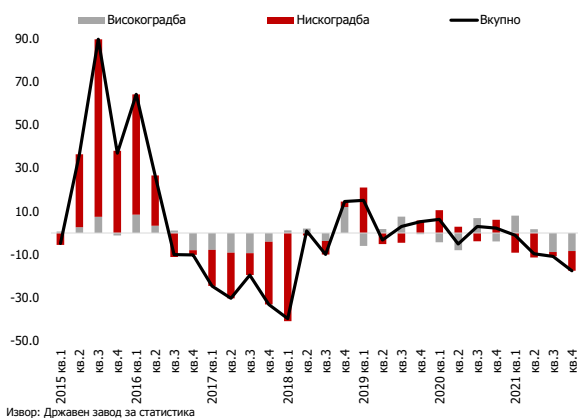
- Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација
- Производство на прехранбени производи
- П-во на фабрикувани метални производи, освен машини и опрема
- Производство на мебел
- П-во на моторни возила, приколки и полуприколки
- П-во на машини и уреди, неспомнати на друго место
- Производство на електрична опрема
- П-во на други неметални минерални производи
- Производство на основни фармацевтски производи и...
- Производство на облека
- Производство на тутунски производи
- Производство на текстил
- Производство на пијалаци
- Рударство и вадење на камен
- Вкупно - индустриско производство

Извор: Државен завод за статистика и НБРСМ.

Во четвртиот квартал од годината активноста во градежниот сектор забележа натамошен реален пад на годишна основа. Според расположливите високофреквентни податоци, во четвртото тримесечје од годината се забележува реален годишен пад кај вкупните извршени градежни работи (продлабочување на падот во однос на падот во претходниот квартал), како резултат на високиот пад и негативен придонес и кај нискоградбата, но и кај високоградбата, делумно и како резултат на зголемувањето на цените на влезните компоненти коишто предизвикаа одреден застој на инвестициите во овој сектор од економијата. Во јануари 2022 година, вредноста на извршените градежни работи забележа натамошен висок реален пад на годишна основа, подлабок во однос на падот во претходниот квартал, како резултат на натамошниот длабок пад и кај високоградбата, но и кај нискоградбата. Сепак, оцените на раководителите на претпријатијата во градежниот сектор за движењето на нивната активност во првиот квартал од 2022 година се поповолни во споредба со истиот квартал минатата година, а поповолни се и очекувањата за следниот период.

Извршени градежни работи
(придонес кон реалниот пораст, во п.п.)

Извор: Државен завод за статистика

Градежништво и очекувања во градежништвото

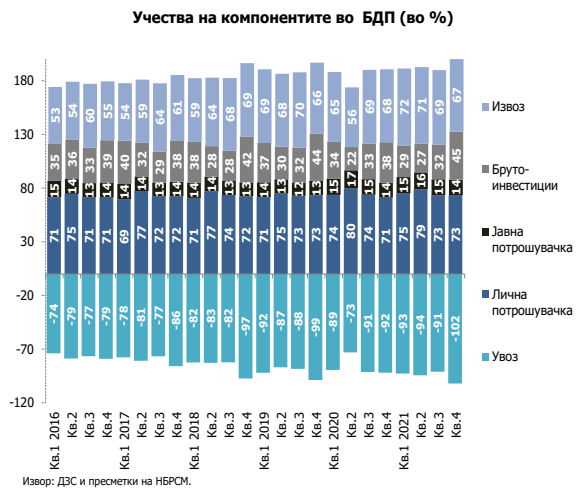
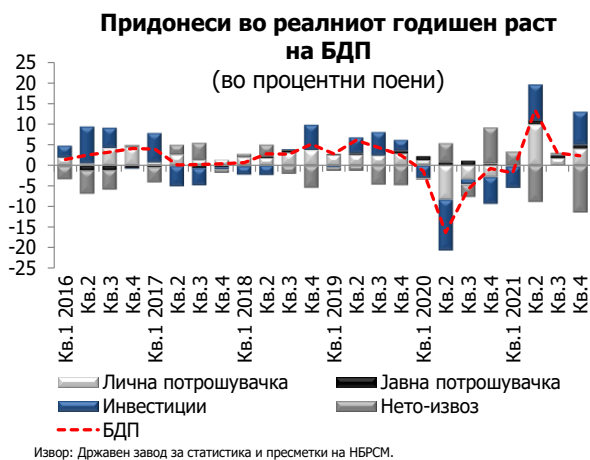
Извор: Анкета на ЕК за градежништво, Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

1.3. Агрегатна побарувачка

Гледано од аспект на побарувачката, реалниот годишен раст на БДП од 2,3% во четвртиот квартал на 2021 година е поттикнат од домашната побарувачка, односно пред сè од растот на бруто-инвестициите и личната потрошувачка, при помал позитивен придонес од јавната потрошувачка. Бруто-инвестициите во овој квартал се компонента со највисок позитивен индивидуален придонес за вкупниот економски раст, а во услови на пад на додадената вредност во градежништвото, позитивните движења може да се поврзат со растот на залихите и инвестициите во машини и опрема. Солидниот раст на приватните трансфери, натамошниот раст на кредитирањето, како и умерениот раст на расположливиот доход го поддржаа растот на личната потрошувачка. Нарушувањата на глобалните синџири на снабдување и појавата на првите ефекти од нарушувањата на пазарот на енергија предизвикаа проблеми во индустријата, а со тоа и натамошно забавување на растот на извозот. Притоа, зголемената инвестициска и лична потрошувачка доведоа до значително посилен раст на увозот во однос на растот на извозот, со што нето извозната компонента овој квартал има негативен придонес кон БДП.

Структурната анализа на компонентите на БДП¹³ од аспект на побарувачката покажува дека растот во четвртиот квартал во целост произлегува од домашната побарувачка, додека нето-извозот имаше негативен придонес. Во услови на ширење на петтиот бран од пандемијата поврзан со сојот „омикрон“ на ковид-19, нарушувањата на глобалните синџири на снабдување и појавата на првите ефекти од нарушувањата на пазарот на енергија, растот остварен во четвртиот квартал е побавен од растот во претходниот квартал, иако ефектите делумно беа ублажени со имунизацијата и приспособувањето на однесувањето на економските субјекти кон условите од пандемијата. Притоа, годишен раст забележаа сите компоненти на домашната побарувачка. Сепак, главен носител на растот на домашната побарувачка, но и на вкупниот економски раст овој квартал беа бруто-инвестициите, иако и движењата кај личната и јавната потрошувачка беа позитивни. За разлика од претходниот квартал, кога нето-извозот имаше мал позитивен придонес, овој квартал, при значително повисок раст на увозот во однос на растот кај извозот, тој имаше негативен придонес кон БДП.

¹³ Кварталните промени на БДП и на неговите компоненти се пресметани од сезонски приспособени податоци.

	Годишни стапки на реален раст (во %)											Придонеси кон годишниот реален раст (во п.п.)**										
	2019	2020	2021	2020-Кв.1	2020-Кв.2	2020-Кв.3	2020-Кв.4	2021-Кв.1	2021-Кв.2	2021-Кв.3	2021-Кв.4	2019	2020	2021	2020-Кв.1	2020-Кв.2	2020-Кв.3	2020-Кв.4	2021-Кв.1	2021-Кв.2	2021-Кв.3	2021-Кв.4
Лична потрошувачка	3,5	-4,6	5,0	1,8	-11,0	-4,6	-3,8	-0,3	12,4	2,4	5,7	2,5	-3,0	3,4	1,2	-7,4	-3,0	-2,5	-0,2	9,0	1,6	3,7
Јавна потрошувачка	2,5	6,4	4,1	7,1	6,2	9,7	3,1	-0,1	5,2	4,9	6,5	0,4	0,9	0,7	1,0	0,9	1,3	0,4	0,0	1,1	0,8	0,9
Извоз на стоки и услуги	8,9	-10,9	12,3	-6,2	-31,5	-7,9	1,8	7,8	45,5	4,1	1,8	5,4	-6,8	7,2	-3,9	-19,6	-5,1	1,1	4,6	23,1	2,6	1,1
Увоз на стоки и услуги	10,1	-10,9	13,9	-4,2	-29,8	-2,8	-7,6	2,0	46,6	2,7	13,5	-7,3	8,3	-10,0	3,2	21,5	2,0	6,3	-1,4	-28,2	-2,0	-10,3
Бруто инвестиции	8,7	-16,1	9,2	-8,3	-40,5	-3,4	-14,8	-15,3	40,7	0,4	21,2	3,1	-5,5	2,7	-2,9	-11,8	-1,1	-6,1	-4,8	8,5	0,1	6,9
Домашна побарувачка	4,9	-6,8	6,0	-0,6	-16,6	-2,8	-6,8	-4,4	16,5	2,2	10,6	5,9	-7,6	6,8	-0,7	-18,3	-2,8	-8,2	-5,0	18,5	2,5	11,5
Нето-извоз*	13,7	-10,9	18,8	1,5	-23,6	16,7	-26,7	-13,9	49,9	-1,5	46,7	-2,0	1,5	-2,8	-0,7	1,9	-3,1	7,4	3,2	-5,1	0,5	-9,2
Статистичка дискрепанца												0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
БДП	3,9	-6,1	4,0	-1,3	-16,4	-5,9	-0,8	-1,8	13,4	3,0	2,3	3,9	-6,1	4,0	-1,3	-16,4	-5,9	-0,8	-1,8	13,4	3,0	2,3

* намалување на нето-извозот означува стеснување на дефицитот

** Придонесите по компоненти не сумираат до вкупниот БДП поради статистичка дискрепанца во реалните износи.

Со цел да се усогласи со официјалните реални стапки на раст, во сумарниот БДП е вклучена статистичката дискрепанца.

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

1.3.1. Лична потрошувачка

Во четвртиот квартал, личната потрошувачка оствари годишен и квартален раст од 5,7% и 2,8% соодветно и растеше посилно во споредба со претходниот квартал (годишен раст од 2,4% и квартален пад од 0,8%). Ваквите движења на годишна основа, слично како и во претходниот квартал, ја одразуваат споредбената основа, додека појавата и ширењето на петтиот бран од пандемијата поврзан со сојот „омикрон“ на ковид-19 и мерките воведени за заштита од ширењето на вирусот, и овојпат немаа толку силен одраз. Од аспект на финансирањето на потрошувачката, и во последниот квартал расположливиот доход оствари раст, но поумерен, видливо и преку забавувањето на двоцифрената стапка на раст на приватните трансфери и преку побавниот раст кај масата на плати¹⁴, додека масата на исплатени пензии забележа реален годишен пад. Истовремено продолжи и солидниот раст на кредитирањето на населението од страна на банките, но малку поумерено за разлика од изминатите квартали.

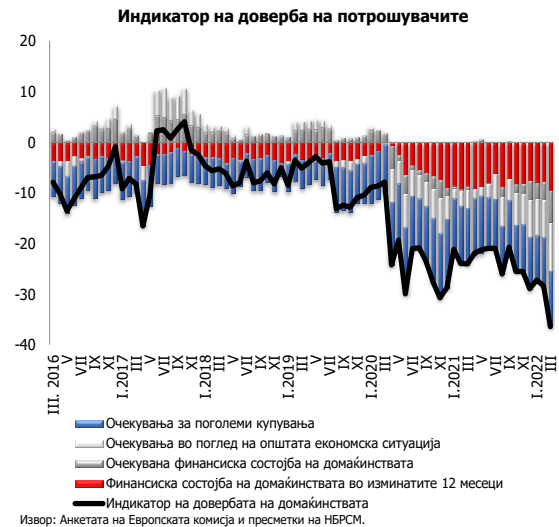
Расположливите податоци за движењата кај личната потрошувачка¹⁵ за првиот квартал од годината главно упатуваат на забавување на нејзиниот годишен раст. Така, во овој период се забележува побавен раст кај трговијата на мало и увозот на стоки за широка потрошувачка, додека кај домашното производство на потрошни добра е забележан пад. Единствено бруто-приходите од ДДВ и натаму растат засилено. Во поглед на изворите на финансирање на личната потрошувачка, расположливите податоци за овој период упатуваат на реален годишен пад кај дел од компонентите на расположливиот доход (пензиите¹⁶ и платите), а забавување на растот има и кај кредитите на населението. Од друга страна, резултатите од Анкетата за кредитната активност од март покажуваат натамошно нето-олеснување на вкупните кредитни услови и нето-зголемување на побарувачката на вкупните кредити на домаќинствата. Што се однесува до показателот за довербата на потрошувачите¹⁷, во првиот квартал на 2022 година, тој упатува на понеповолни согледувања и очекувања, како во однос на очекувањата во претходниот квартал, така и во споредба со првиот квартал од 2021 година, при понегативни очекувања за финансиската и општата економска состојба и за нивните трошења во наредниот период.

¹⁴ Подетално во делот 1.3. Вработеност и плати.

¹⁵ Податоците за платите се заклучно со јануари 2022 година, додека, пак, податоците за кредитите на населението, пензиите, трговијата на мало, домашното производство на потрошни добра, увозот на стоки за широка потрошувачка и бруто-приходите од ДДВ се однесуваат на периодот јануари-февруари 2022 година.

¹⁶ Согласно со законското усогласување коешто се врши двапати годишно, во јануари и јули, јануарските пензии беа номинално зголемени за 2,9% (https://www.mtsp.gov.mk/januari-2022-ns_article-mtsp-utre-zapocnuva-etapnata-isplata-na-januarski-penzii-zgolemeni-za-2-9-po-osnov-na-usoglasuvanje.nspj).

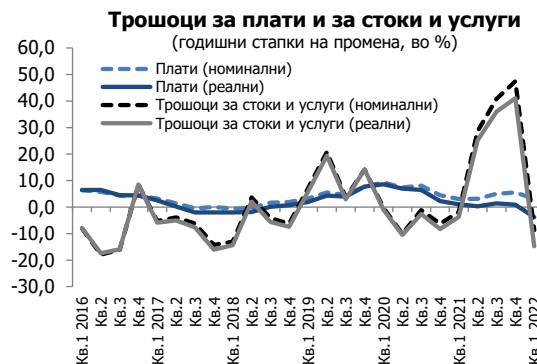
¹⁷ Анкета на Европската комисија за потрошувачкиот оптимизам заклучно со март 2022 година. На графичкиот приказ индексот на довербата на потрошувачите е прикажан како нето-процент на одговорите. Овој индекс е составна компонента на вкупниот индекс на економската доверба.

1.3.2. Јавна потрошувачка

Во последниот квартал од 2021 година, јавната потрошувачка оствари годишен раст од 6,5% (4,9% во претходниот квартал), при квартален раст од 0,2%. Според податоците од буџетот, слично како и во претходниот квартал, ваквиот раст најмногу се должи на повисоките трошоци за стоки и услуги, а во помала мера и од зголемените расходи за плати, при пад кај останатите категории.

Буџетските остварувања согласно со фискалните податоци за периодот јануари – февруари 2022 година упатуваат на мал реален годишен пад на јавната потрошувачка во првиот квартал од годината. Така, од главните категории на јавната потрошувачка, реален пад е забележан кај трошоците за стоки и услуги, расходите за плати и кај трансферите до локалните власти. Од друга страна, трансферите за здравствена заштита забележаа реален раст (по падот во претходните квартали).

Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.
Во пресметките се земени трошоци објавени во консолидиран буџет на Централна влада и Фондови, дефлационирани со трошоци за живот.

1.3.3. Инвестициска потрошувачка

По малата промена во третиот квартал на 2021 година (раст од 0,4%), во четвртиот квартал бруто-инвестициите забележаа силен двоцифрен годишен раст од 21,2% (квартален раст од 1,0%). Ваквиот висок раст на инвестициите се поврзува главно со растот на залихите во овој период, како и со инвестициите во машини и опрема, а слично како и

кај останатите категории, ваквите движења на годишна основа во еден дел произлегуваат и од споредбената основа. Од аспект на индикативните категории на инвестициите, странските директни инвестиции остварија малку повисок раст во споредба со претходниот квартал, а повисок беше и растот кај долгорочните кредити на претпријатијата. Исто така продолжи и двоцифрениот раст кај државните капитални инвестиции, а продолжи и растот на увозот на машини и опрема. Од друга страна, во овој квартал забави падот кај домашното производство на капитални производи, додека кај градежништвото се забележува натамошно продлабочување на падот на годишна основа. Покрај тоа, по високиот раст во претходниот квартал, овој квартал и приходите од данокот на добивка остварија пад.

Високофреквентните податоци за бруто-инвестициите¹⁸ во периодот јануари – февруари 2022 година се движат во различни насоки. Така, мал раст се забележува кај домашното производство на капитални производи (по падот во претходните квартали), а и вкупното индустриско производство оствари раст. Исто така, продолжува растот кај државните капитални инвестиции, како и кај долгорочните кредити на претпријатијата, но малку поумерено, а беше забележан раст и кај увозот на средства за работа. Од друга страна натамошен пад се забележува кај данокот на добивка, а во јануари 2022 година засили падот на извршените градежни работи. Резултатите од Анкетата за кредитната активност за првиот квартал упатуваат на мало нето-заострување на вкупните кредитни услови и минимално нето-зголемување на побарувачката на корпоративните кредити.

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

1.3.4. Нето извозна побарувачка

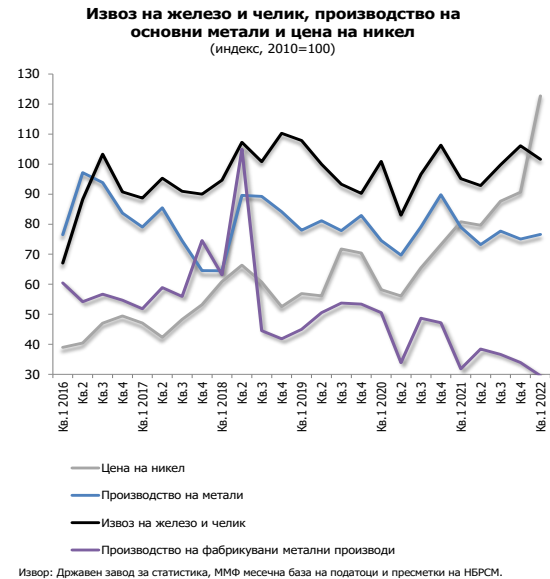
Во услови на поизразен пораст кај увозот во однос на растот кај извозот, нето-извозот во четвртиот квартал на 2021 година, имаше негативен придонес кон БДП. Имено, во последниот квартал извозот и натаму расте, но побавно, со реална стапка од 1,8% (квартален раст од 0,9%). Анализирани според номиналните вредности од надворешнотрговска статистика, најголем позитивен придонес за растот како и до сега имаа подобрите остварувања кај извозот на железо и челик предизвикан од поволната ценовна конјunktura, а позитивен

¹⁸ Податоците за извршените градежни работи се заклучно со јануари 2022 година, додека, пак, податоците за долгорочните кредити на претпријатија, државните капитални инвестиции, индустриското производство, увозот на стоки за инвестиции и домашното производство на капитални производи се однесуваат на периодот јануари – февруари 2022 година.

придонес овој квартал имаа и извозот на енергија и извозот на руди. Од друга страна, намалената извозната активност кај дел од производствените капацитети во странска сопственост имаше негативен придонес. Во услови на раст и на домашната побарувачка, годишниот раст на увозот достигна 13,5% (при квартален раст од 1,2%).

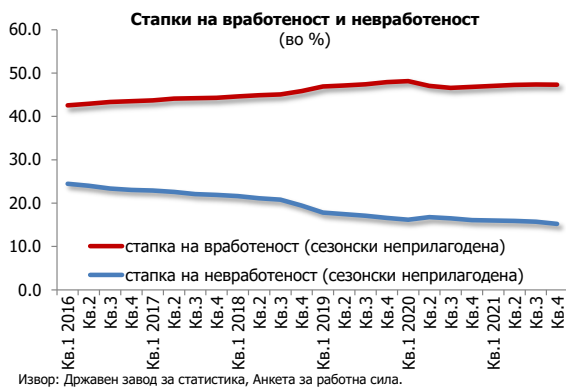
Податоците за надворешнотрговската размена во периодот јануари – февруари 2022 година упатуваат на потенцијално проширување на дефицитот во првиот квартал од годината во однос на истиот период од минатата година, при повисок номинален раст на увозот од извозот на стоки.

1.4. Вработеност и плати

Поместувањата на пазарот на труд во текот на четвртиот квартал од 2021 година упатуваат на натамошно стабилизирање на состојбата во овој сегмент од економијата, а со тоа и продолжување на позитивните придвижувања на годишна основа, но забавено, во согласност со забавениот економски раст во овој период. Така, бројот на вработени лица забележа годишен раст од 0,7% (раст од 1,4% во претходниот квартал), но сè уште е под нивото од пред пандемијата. Истовремено, бројот на невработени лица се намали за 6,4%, што придонесе за натамошно намалување на стапката на невработеност, којашто се сведе на 15,2%. Сепак, придвижувањата кај понудата на работна сила не се поволни. Имено, по растот во претходниот квартал за првпат од појавата на кризата предизвикана од ковид-19, во четвртиот квартал е забележано повторно намалување на активното население, а со тоа и минимално зголемување на неактивното население. Анкетите за деловните тенденции упатуваат на воздржани очекувања кај раководителите на претпријатијата во поглед на новите вработувања во првиот квартал од 2022 година, во споредба со очекувањата за претходниот квартал, а тренд на значителна воздржаност се забележува и за следниот период. Од аспект на показателите за конкурентноста, продуктивноста на трудот и натаму расте, но растат и трошоците за труд по единица производ.

Пазарот на труд и натаму постепено закрепнува од последиците на здравствената и економска криза предизвикана од пандемијата на ковид-19. Така, и во четвртиот квартал од 2021 година бележиме зголемување на бројот на вработени лица, но побавно (раст од 0,7% на годишна основа и намалување за 0,6%¹⁹ на квартална основа). Гледано по одделни дејности, најголем придонес кон растот на вработеноста имаат дејностите поврзани со „трговија“, „јавна управа и одбрана“, „информации и комуникации“, „рударство“ и „здравствена и социјална заштита“. Од друга страна, поизразен негативен придонес имаат земјоделството, „транспорт и складирање“, „уметност, забава и рекреација“ и градежништвото. Во поглед на економскиот статус²⁰, растот на бројот на вработените главно се објаснува со растот во категориите „вработени“ и „работодавец“, додека кај „вработени за сопствена сметка“ и „неплатени семејни работници“ има негативни движења.

Стапката на вработеност во четвртиот квартал на 2021 година достигна 47,3%, што претставува годишно зголемување за 0,5 процентни поени (растот од 0,8 п.п. во претходниот квартал), согласно со растот на бројот на вработени лица. **Агрегираните сигнали од анкетите за деловните тенденции²¹ главно упатуваат на умерена воздржаност** кај раководителите на деловните субјекти во поглед на очекувањата за вработување во првиот квартал од 2022 година. Во услови на нарушувања на пазарот на енергија и ескалација на руско-украинскиот конфликт, анкетите спроведени во март укажуваат на одреден песимизам во поглед на очекувањата за зголемување на бројот на вработените за следниот период, во споредба со февруарските анкети, и во просек, очекувањата за идниот период се малку понеповолни во споредба со претходниот квартал.

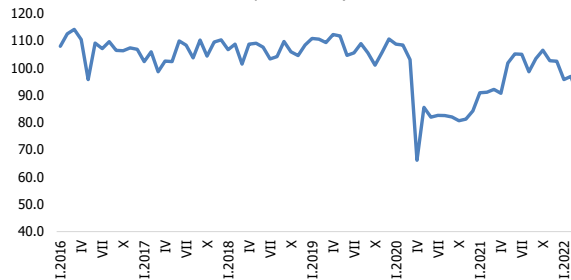
¹⁹ Анализата на кварталната динамика на вработеноста, невработеноста и на вкупното активно население е направена врз основа на сезонски приспособени податоци.

²⁰ Класификацијата според економскиот статус се однесува на следниве групи: **работодавци** – лица коишто управуваат со сопствен деловен субјект или се сопственици коишто работат во сопствен дуќан, или се сопственици на свој земјоделски имот и вработуваат други лица; **вработени** – лица коишто работат во државни институции, деловни субјекти во општествена, мешовита, задружна и недефинирана сопственост или кај приватен работодавец; **вработени за сопствена сметка** – лица коишто имаат сопствен деловен субјект, бизнис, самостојно вршат дејност и работат на земјоделски имот за да остварат приход, а притоа не вработуваат други лица; **неплатени семејни работници** – лица коишто работат без плата во деловен субјект, дуќан или земјоделски имот (во сопственост на некој член на нивното семејство).

²¹ Извор: Европската комисија, анкети за деловните тенденции, очекувања за вработување во наредните 3 месеци во индустријата, услугите, трговијата на мало и градежништвото (спроведени анкети во јануари, февруари, март 2022 година).

Индикатор на очекувањата за вработување*
(композишна мерка од биланси на одговори, сезонски прилагодени)

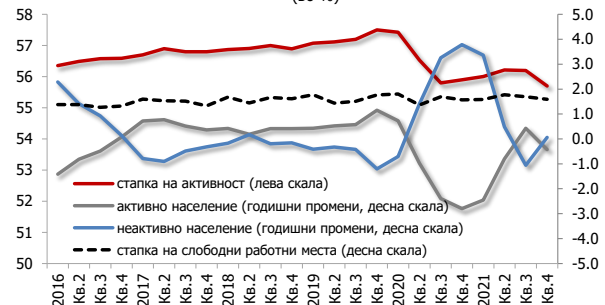
Извор: Европска Комисија, Анкети за деловни тенденции.
*Очекувања за вкупниот број на вработувања во текот на следните 3 месеци од страна на раководителите на фирмите во индустријата, услугите, трговијата на мало и градежништвото.

Во четвртиот квартал од 2021 година, **стапката на слободни работни места²² изнесува 1,6%** (исто како и во соодветниот квартал од 2020 година). Стапката на слободни работни места веќе подолг временски период е релативно стабилна, што упатува на можно подобрување на процесот на поврзување на понудата со побарувачката на вештини на пазарот на трудот. Гледано по дејности, највисоки стапки на слободни работни места се забележуваат кај дејностите коишто се најпогодени од пандемијата, дејности поврзани со ИКТ вештини, како и кај дејностите коишто бележат постојан раст на нивната активност. Така, највисоки стапки на слободни работни места има кај „административните и помошните услужни дејности“ (3%), „рударството и вадењето камен“ (2,8%), „други услужни дејности (2,7%), „информациите и комуникациите“ (2,5%), „објектите за сместување и сервисните дејности со храна“ (2,2%) и „градежништвото“ (2%).

* Во останати услуги се вклучени дејностите S+И+Ј+К+Л+Љ+М+Н+Њ+О.
Извор: Државен завод за статистика

Активно и неактивно население и стапка на активност
(во %)

Извор: Државен завод за статистика.

За разлика од побарувачката, во четвртиот квартал на 2021 година се забележува мало намалување кај понудата на работна сила. Имено, вкупното активно население во четвртиот квартал е пониско за 0,4% на годишна основа, по минималниот раст во минатиот квартал. Истовремено, стапката на активност изнесува 55,7% и е пониска за 0,2 процентни поена од соодветниот квартал од 2020 година.

²² Стапката на слободни работни места е сооднос помеѓу бројот на слободни работни места и вкупниот број работни места. Вообичаено, стапката на работни места се разгледува заедно со стапката на невработеност (релација позната под името Беверицова крива). Поставеноста на овие два показателя дава информации за ефикасноста на пазарот на трудот од аспект на потенцијалните несовапаѓања помеѓу побаруваните профили и оние коишто се расположливи на пазарот на труд во даден момент (англ. skill mismatches). Конкретно, доколку истовремено се поместуваат двата показателя, станува збор за привремени, циклични флукуации, додека во случај кога стапката на невработеност се намалува, при стабилна стапка на слободни работни места станува збор за структурни промени, односно подобрување на ефикасноста на пазарот на трудот.

Во услови на раст на побарувачката и негативни движења кај понудата на работна сила, во четвртиот квартал од 2021 година дојде до натамошен пад на невработеноста. Така, бројот на невработени лица во четвртиот квартал се намали за 6,4% на годишна основа, додека стапката на невработеност се сведе на нивото од 15,2% (годишно и квартално намалување за 0,9 п.п. и 0,5 п.п., соодветно). Ваквото движење на стапката на невработеност е резултат на натамошното намалување на бројот на невработени лица во услови на истовремено позитивни движења кај бројот на вработените и минимално зголемување на неактивното население.

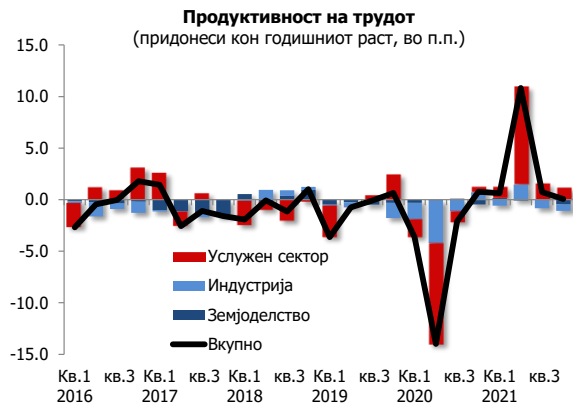
Просечните исплатени нето и бруто-плати во четвртиот квартал забележаа натамошен годишен раст. Така, нето и бруто-платите во четвртиот квартал забележаа годишен раст од 5,3% и 5,4%, соодветно (во претходниот квартал раст од 4,7% и 4,8%, соодветно). Годишниот раст на платите во еден дел е резултат на зголемувањето на минималната плата за 1,7% во април 2021 година согласно со законското редовно усогласување²³, како и од одредени структурни фактори, како што е недостатокот на работна сила во одредени сегменти, но и како ефект од кризата којшто доаѓа до израз преку намалувањето на бројот на вработените со плата пониска од просечната. Анализирано по дејности, годишен раст на платите е забележан кај сите економски дејности, а најголем раст и натаму бележат дејностите коишто лани главно беа погодени од пандемијата и од преземените строги мерки за спречување на нејзиното ширење, пред сè услужните дејности, како што се: „стручни, научни и технички дејности“, „транспорт“, „трговија“, „објекти за сместување и сервисни дејности со храна“, како и „административни и помошни дејности“. Значителен раст на платите има и кај дејноста „информации и комуникации“, согласно со големата побарувачка за дигитализација, но и кај градежништвото, во еден дел поврзано со недостигот на работна сила. Во услови на раст на потрошувачките цени од 4,6%, **реалниот годишен раст на нето и бруто-платите во четвртиот квартал изнесуваше 0,7% и 0,8%, соодветно.** Во јануари 2022 година, номиналната просечна нето-плата и натаму расте, со годишна стапка од 6%, што е слично со динамиката на раст од претходниот квартал.

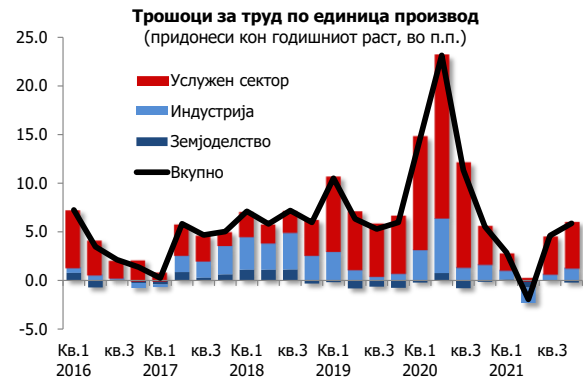
²³ Во април 2021 година беше извршено редовното усогласување за зголемување на минималната плата (со порастот за претходната година на просечно исплатената плата во РСМ, индексот на трошоците на живот и реалниот пораст на БДП – една третина од порастот од секој показател, соодветно). Согласно со објавата на Министерството за труд и социјална политика, објавена во „Службен весник на РСМ“ бр. 80/21 за примена на Законот за минимална плата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/12,30/14, 180/14, 81/15, 129/15, 132/17 и 140/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 124/19 и 239/19), минималната нето-плата се зголеми за 260 денари. Висината на минималната плата во бруто-износ, започнувајќи од април 2021 година до март 2022 година изнесува 22.146 денари (претходно 21.776 денари), односно минималната плата во нето-износ изнесува 15.194 денари (претходно 14.934 денари).

Продуктивноста на трудот²⁴ се подобрува и во четвртиот квартал на 2021 година, но со минимална стапка на раст од 0,1% (раст од 0,7% во претходниот квартал). Растот на продуктивноста во четвртиот квартал е резултат на малку поголемиот раст на економската активност во споредба со зголемувањето на вработеноста. Гледано по сектори, растот на продуктивноста доаѓа од услужниот сектор, во услови на пад кај индустријата и земјоделството. **Во четвртиот квартал на 2021 година трошоците за труд по единица производ забележаа годишен раст од 5,9%** (раст од 4,6% во претходниот квартал), што се должи на повисокот раст на бруто-платите во споредба со минималниот раст на продуктивноста. Притоа, поголемиот дел од зголемувањето на трошоците за труд по единица производ се објаснува со повисоките трошоци во услужниот сектор, а во помал дел и во индустријата.

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

1.5. Инфлација

Во првиот квартал од 2022 година годишната стапка на инфлација дополнително забрза и достигна 7,7%, во просек, главно како одраз на порастот на цените на енергијата и на прехранбените производи. Во услови на отсуство на поголеми притисоци од домашната побарувачка, ценовниот раст и натаму главно произлегува од фактори на страната на понудата, односно од високиот раст на увозните цени поврзани со промените на цените на глобалните пазари, поради нарушувањата на пазарот на енергија и на глобалните синџири на снабдување, како и од војната во Украина и воведените санкции кон Русија. Сето ова имаше директен одраз врз цените од административна и регулаторна природа, преку зголемување на домашната цена на електричната енергија и централното греење во јануари, како и преку нагорното приспособување на цените на горивата во текот на кварталот. Притисокот од увозните цени почнува постепено да се пренесува и врз базичната инфлација, којашто исто така бележи одредено забрзување, а растот на цените станува поширокораспространет. Во однос на факторите коишто би влијаеле врз идната краткорочна динамика на потрошувачките цени и натаму се забележува забрзување на стапката на раст на цените на домашните производители и на странската увезена инфлација, а умерено забрзување бележат и трошоците за труд по единица производ во четвртиот

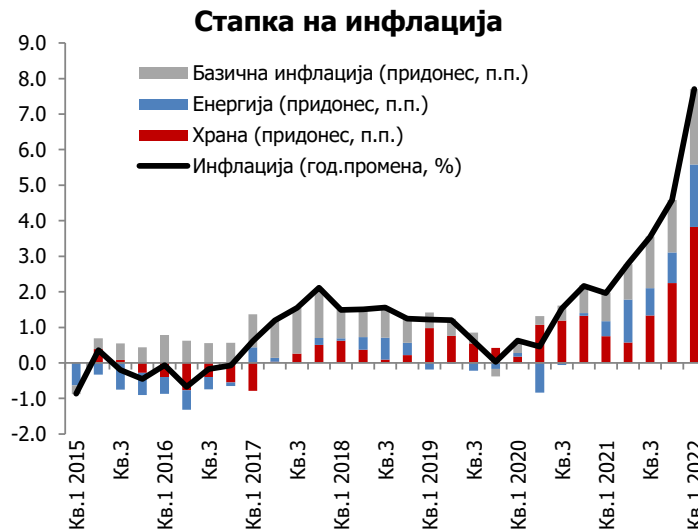
²⁴ Вкупната продуктивност на трудот се пресметува како пондерирани збир на пресметаната продуктивност на ниво на индивидуален сектор. Во рамките на секој сектор, продуктивноста се пресметува како сооднос помеѓу додадената вредност во тој сектор и бројот на вработените лица.

квартал од 2021 година. Во поглед на очекувањата за стапката на инфлација во наредниот период, според Анкетата на Народната банка, економските аналитичари очекуваат дека стапката на инфлација ќе изнесува 6,5% во 2022 година и 4,2% во 2023 година, коишто се повисоки во споредба со очекувањата од претходната анкета (2,8% во 2022 година и 2,4% во 2023 година). Ваквите очекувања главно се во слична насока со проекцијата на Народната банка, како и со очекувањата на меѓународните институции.

1.5.1. Тековна инфлација

Во првиот квартал од 2022 година, годишната стапка на инфлација изнесуваше 7,7% (4,6% во претходниот квартал)²⁵. Забрзувањето на растот на потрошувачките цени во овој период се должи на повисоките остварувања кај сите три компоненти. Најголем ефект врз ваквата динамика и натаму има зголемениот придонес на цените на храната. Исто така, во овој квартал се забележува и поголем позитивен придонес од растот на цените на енергетската компонента, главно како одраз на зголемувањето на домашната цена на електрична енергија во јануари, а во помала мера и од натамошниот годишен раст на цените на нафтените деривати, коишто го следат движењето на цените на светските берзи. Следствено, придонесот на базичната инфлација е поумерен во споредба со забрзувањето на придонесот на прехранбената и енергетската компонента. Општо гледано, растот на домашните цени ги отсликува промените коишто произлегуваат од цените на храната и енергијата на светските берзи, што е поврзано со нарушувањето на глобалните синџири на снабдување, нарушувањата на пазарот на енергија, промените на цените ад административна и регулаторна природа, неусогласеноста помеѓу побарувачката и понудата во услови на олабавување на рестриктивните мерки од пандемијата, а во последниот период и под влијание на воениот конфликт помеѓу Русија и Украина.

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

Притисокот од увозните цени почнува постепено да се пренесува и врз базичната инфлација, којашто во првиот квартал изнесуваше 4,2% на годишна основа (3% во претходниот квартал). Гледано по поткомпоненти, растот на базичната инфлација се должи на повисоките цени на услугите во рестораните и хотелите, што е поврзано со зголемените трошоци за храна и енергенти, а во еден дел и со работењето со намален капацитет поради мерките за спречување на ширењето на ковид-19. Исто така, позначително

²⁵ На квартална основа, домашните потрошувачки цени се повисоки за 3,2%, додека на сезонски приспособена основа се повисоки за 3,4%.

зголемување се забележува и на цените на тутунот²⁶, цените на безалкохолните пијалаци, цените на воздухопловниот и патниот транспорт, согласно со зголемените меѓународни патувања при помали ограничувачки мерки, а во помала мера растат и цените на електрични апарати и производи за лична хигиена, фармацевтските производи и цените на автомобилите. Останатите подиндекси на инфлацијата, коишто ги исклучуваат најпроменливите цени, исто така бележат забрзан раст во првиот квартал на 2022 година, во споредба со претходниот квартал. Така, кај вкупниот индекс со исклучени енергија²⁷, течни горива и мазива (за транспорт) и необработена храна се забележува годишен раст од 6% (3,9% во минатиот квартал), додека кај вкупниот индекс со исклучени енергија, течни горива и мазива (за транспорт), необработена храна, тутун и алкохолни пијалаци, годишната стапка на раст изнесуваше 6,1% (4,2% во минатиот квартал).

	(годишни промени, во %)										(придонеси кон годишните промени, во п.п.)											
	2019	2020				2020	2021				2021	2019	2020				2020	2021				2021
		Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4		Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4			Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4		Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	
Индекс на потрошувачки цени - вкупно	0,8	0,6	0,5	1,5	2,2	1,2	2,0	2,8	3,5	4,6	3,2	0,8	0,6	0,5	1,5	2,2	1,2	2,0	2,8	3,5	4,6	3,2
Храна	1,9	0,5	2,9	3,3	3,6	2,6	2,1	1,5	3,6	6,1	3,3	0,7	0,2	1,0	1,2	1,3	0,9	0,7	0,6	1,3	2,2	1,2
Цени на енергија	-1,1	0,7	-6,3	-0,5	0,6	-1,4	3,1	9,9	6,0	6,7	6,4	-0,2	0,1	-0,9	-0,1	0,1	-0,2	0,4	1,3	0,8	0,9	0,8
Електрична енергија	0,0	0,0	0,0	4,9	7,4	3,1	7,4	7,4	2,4	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5	0,2	0,5	0,5	0,2	0,0	0,3
Централно греење	-4,3	-6,4	-6,4	-2,2	0,0	-3,8	0,0	0,0	-2,7	-4,0	-1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Течни горива и мазива	-3,2	3,4	-22,8	-11,8	-12,9	-11,3	-3,5	25,3	20,0	27,7	17,4	-0,1	0,1	-0,8	-0,4	-0,5	-0,4	-0,1	0,7	0,6	0,8	0,5
Храна и енергија (волатилни цени)	1,0	0,6	0,4	2,3	2,8	1,5	2,3	3,6	4,2	6,2	4,1	0,5	0,3	0,2	1,1	1,4	0,7	1,1	1,8	2,1	3,1	2,0
Базична инфлација пресметана од НБРМ (вкупен индекс - храна и енергија (категории 01.1, 04.5, 07.2.2))	0,5	0,7	0,5	0,8	1,6	0,9	1,6	2,0	2,9	3,0	2,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,8	0,5	0,8	1,0	1,5	1,5	1,2
Вкупен индекс со исклучени енергија, течни горива и мазива и непроцесирана храна (ДЗС)	0,8	1,7	1,7	1,6	2,1	1,8	1,9	2,2	2,9	3,9	2,7											
Вкупен индекс со исклучени енергија, течни горива и мазива, непроцесирана храна, тутун и алкохолни пијалаци (ДЗС)	0,5	1,4	1,5	1,4	1,7	1,5	1,5	2,1	2,8	4,2	2,6											

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРМ.

Цените на храната во првиот квартал на 2022 година забележаа годишен раст од 10,4% (6,1% во претходниот квартал). Притисоците од растот на увозните цени беа во еден дел ублажени преку државните мерки донесени на почетокот на декември 2021 година и почетокот на март 2022 година за основните прехранбени производи, со замрзнување на овие цени во трговијата на големо и трговијата на мало, намалување на повластената стапка на ДДВ од 5% на 0% и замрзнување на трговските маржи на овие производи.²⁸ Од аспект на структурата, годишниот раст кај цените на храната главно произлегува од цените на лебот и житата, зеленчукот, месото, а дополнителен раст бележат и цените на маслото и маснотиите, како и цените на млекото, сирењето и јајцата. Растот на домашните цени на храна е во согласност со високиот раст на цените на маслото и житарките на светските берзи, а со растот на цените на житарките поскапуваше и сточната храна за добитокот и придонесе за повисока цена на месото.

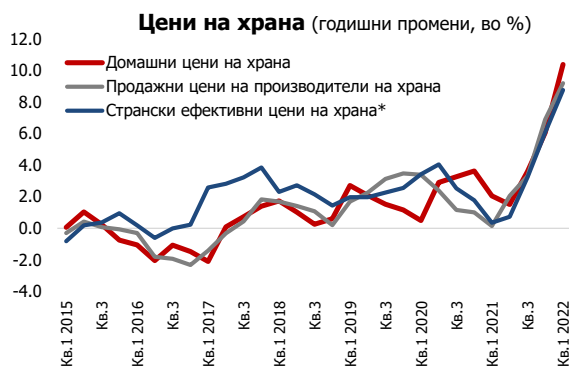
²⁶ Цените на поголемиот дел од брендovите и видовите цигари се зголемени за 10 денари од февруари 2022 година како резултат на трендот на зголемување на цените на суровините, репроматеријалите и енергентите, пред сè гасот и електричната енергија, коишто имаат значителен удел во производството, како и поради редовното годишно зголемување на акцизата (секоја година, почнувајќи од 2013 година заклучно со 1 јули 2023 година, акцизата на цигарите се зголемува за 0,20 денари/парче).

²⁷ Категоријата „енергија“ се однесува на електричната енергија, гасот, течните и цврстите горива за греење и централното греење.

²⁸ На 4 декември 2021 година Владата на РСМ донесе одлука за замрзнување на цените на основните прехранбени производи (лебот, шеќерот, брашното, сончогледовото масло за јадење, млекото, свежото месо и сувомеснатите производи, сирењето и урдата) на нивото од 1 декември. На 14 декември, листата на производи се прошири и за цените на оризот, јајцата и тестенините. Одлуката за замрзнување на цените на основните прехранбени производи од почетокот на декември беше временна, со важност до 28 февруари 2022 година (согласно со дополнителната одлука на Владата на РСМ од 28 јануари 2022 година). На 9 март 2022 година, државата донесе дополнителен пакет мерки за справување со високиот раст на цените на храната: намалување на повластената стапка на ДДВ за основни прехранбени производи од 5% на 0%, со важност од 17 март до 31 мај 2022 година и замрзнување на трговските маржи на основните прехранбени производи. Притоа, од основните прехранбени производи се вклучени следниве производи: леб, брашно тип-400, млеко со масленост од 2,8%, 3,2% и 3,5%, бел шеќер, сончогледово масло, месо и други кланични производи за јадење, бел ориз и јајца. Највисоката трговска маржа за основните прехранбени производи за сите трговски друштва и трговци поединци коишто учествуваат во трговскиот синџир во трговијата на големо се утврдува во вкупен износ до 4% на продажната цена пресметана во трговијата на големо, односно во вкупен износ до 3% на продажната цена пресметана во трговијата на мало. Сепак, поради начинот на снимањето на цените од страна на ДЗС (кон средината на секој месец), мерките коишто се однесуваат на цените на храната би имале целосен ефект во снимањето на цените за април 2022 година. И покрај преземените мерки, сепак бележите раст кај вкупната категорија на храната, главно поради растот на останатите категории производи коишто не се опфатени со одлуките за замрзнување на цените.

Индириктно, со растот на цените на нафтата и цените на вештачките ѓубрива се зголемија транспортните трошоци и земјоделските влезни компоненти, а со тоа и цените на земјоделските производи. И во првиот квартал од 2022 година, странските ефективни цени на храна и натаму бележат забрзан раст, при истовремено натамошно забрзување на растот и на продажните цени на домашните производители на храна²⁹. **Цените на енергијата** во првиот квартал забележаа забрзување на растот во услови на натамошен забрзан годишен раст на цените на нафтните деривати согласно со нагорните движења на цената на нафтата на светските берзи. Растот на цените на горивата беше ублажен преку донесените државни мерки во почетокот на март 2022 година со намалување на стапката на ДДВ и акцизата на енергентите³⁰. Во овој квартал, дополнителен позитивен придонес за растот на цените на енергетската компонента имаат и регулаторните зголемувања³¹ на домашната цена на електрична енергија за домаќинствата и цената на централното греење во јануари 2022 година.

*Ефективните странски цени на храна се добиени како пондеризиран збир од цените на храната во земјите што се најзначајни трговски партнери на Северна Македонија во доменот на увозот на храна.
Извор: ДЗС, Еуростат и пресметки на НБРСМ.

Извор: ДЗС и пресметки на НБРСМ.

Натамошно забрзување на растот во првиот квартал од 2022 година забележаа и **цените на производителите на индустриските производи**, којшто достигна 18,3% на годишна основа (14,3% во претходниот квартал) и главно се должи на повисоките цени на енергијата, цените на металите и цените на прехранбените производи, согласно со движењата на светските берзи. Исто така, **производствените цени на енергијата и на производите за широка потрошувачка**, како збирна категорија и еден од факторите коишто влијаат врз динамиката на потрошувачките цени, бележат годишен раст од 15,8% (11,8% во претходниот квартал)³² во поголем дел како резултат на растот на цените на електричната енергија (раст од 44,9%³³). Сепак, директното влијание на производствените цени на електричната енергија врз инфлацијата беше ограничено, имајќи го предвид поумереното регулаторно зголемување на цената на електричната енергија за домаќинствата. **Странската ефективна инфлација**³⁴,

²⁹ Анализата за продажните цени на домашните производители на храна и странските ефективни цени на храна се однесува на првите два месеци од првиот квартал.

³⁰ На 9 март 2022 година државата донесе пакет мерки за справување со енергетската криза и високиот раст на цените. За ублажување на растот на цените на енергенти беа донесени следниве мерки: намалување на стапката на ДДВ од 18% на 10% при промет на енергентите: безоловен бензин, гасно масло, течен нафтен гас (ТНГ) и метан; и намалување на акцизата врз основа на берзанските цени, за ублажување на влијанието на цените на берзата со што ќе има директно влијание на цената на горивата на домашниот пазар.

³¹ Согласно со одлуката на Регулаторната комисија за енергетика на РСМ од 30.12.2021 година, цената на електричната енергија за универзалниот снабдувач „ЕВН ХОМЕ“ ДОО Скопје од 1 јануари 2022 година се зголемува за 9,48% (<https://www.erc.org.mk/pages.aspx?id=153>). Исто така, мал придонес кон растот на цените на енергијата во јануари 2022 година има и одлуката за зголемување на крајната цена на испорачаната топлинска енергија во просек за 14,05% кај трите компании на територијата на Град Скопје, донесена од РКЕ на РСМ на 31.12.2021 година (<https://www.erc.org.mk>).

³² Анализата на цените на производителите на индустриски производи и производствените цени на енергијата и на производите за широка потрошувачка се однесува на првите два месеца од првиот квартал на 2022 година.

³³ Се однесува на цените на целокупниот домашен пазар на електрична енергија (регулиран и слободен пазар).

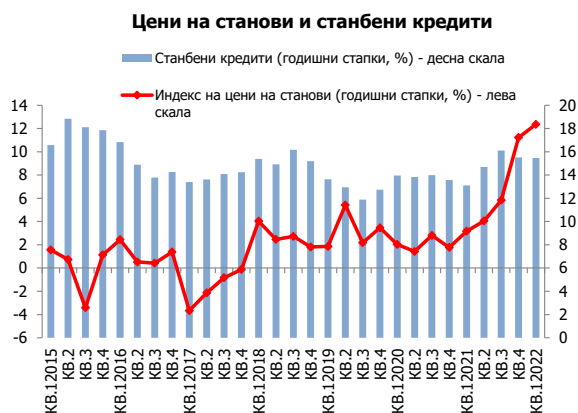
³⁴ Пресметката на странската ефективна инфлација е изведена од пондеризиран збир на индексите на потрошувачките цени на земјите, најзначајни партнерки на Република Северна Македонија во доменот на увозот на стоки за широка потрошувачка. Пондерацијата се заснова врз нормализираните учества на номиналниот увоз од секоја од

како показател за увезената инфлација, бележи натамошно забрзување на растот и изнесува 6,2% (5,1% во претходниот квартал). Исто така, во четвртиот квартал од 2021 година **трошоците за труд по единица производ** забележаа годишен раст од 5,9%.

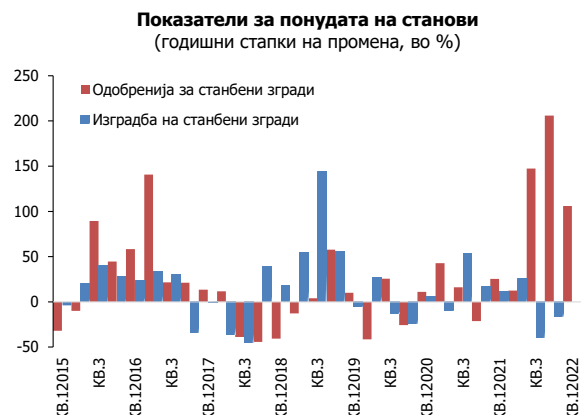

Извор: ДЗС и пресметки на НБРСМ.

Во првиот квартал на 2022 година, продолжи растот на цените на становите мерени преку хедоничкиот индекс³⁵ и достигна 12,4%. Од аспект на понудата, вредноста на изградените станбени згради забележа пад во четвртиот квартал од 2021 година, додека расположливите податоци за вредноста на издадените одобренја за изградба на станбени згради во првиот квартал од 2022 година засега упатуваат на натамошно зголемување³⁶, на годишна основа. Од аспект на побарувачката на станови, таа и натаму е поддржана и преку кредитната активност, при натамошен двоцифрен раст на станбените кредити³⁷.

Извор: НБРСМ. Индексот на цените на становите е пресметка од страна на вработени во НБРСМ врз основа на податоци од огласи за недвижности од дневни весници.

Извор: ДЗС и пресметки на НБРСМ.

1.5.2. Инфлациски очекувања

Кога станува збор за патеката на идното движење на цените, поголемиот дел од домашните и меѓународните институции очекуваат забрзување на растот на стапката на

земјите во вкупниот номинален увоз во периодот 2016 – 2018 година. Во пресметката на овој показател се вклучени Бугарија, Германија, Грција, Франција, Италија, Австрија, Словенија, Хрватска, Србија, Полска и Шпанија.

³⁵ Хедонички индекс на цените на становите, изготвен од страна на НБРСМ врз база на огласите за продажба во главниот град, а објавен од агенциите коишто се занимаваат со промет со недвижности. Цената на станот е функција од големината, населбата во која се наоѓа, катот, дали станот има централно парно греење и дали станот е нов.

³⁶ Анализата се однесува на првиот месец од првиот квартал на 2022 година.

³⁷ Распожливите податоци за првите два месеца од првиот квартал на 2022 година.

инфлација во 2022 година и постепено стабилизирање во 2023 година. Во споредба со претходните проекции, тие се малку повисоки, пред сè поради фактори на страната на понудата и продолжениот притисок од цените на примарните производи, при очекувања за раст на економската активност, како во глобални рамки, така и во домашната економија, но поумерено. Слични се и очекувањата на анкетираниите економски аналитичари искажани во рамките на **Анкетата за инфлациските очекувања и очекувањата за движењето на реалниот БДП**³⁸ спроведена во март, коишто се повисоки во споредба со претходната анкета и според која, тие очекуваат дека стапката на инфлација ќе изнесува 6,5% во 2022 година и 4,2% во 2023 година (во декември се очекуваше стапка на инфлација од 2,8% за 2022 година и 2,4% во 2023 година).

Проекции и очекувања за стапката на инфлација

	2022	2023	2024
Економски аналитичари	6.5	4.2	3.3
ММФ	6.9	3.6	1.9
Консензус форкаст	7.0	3.5	/
Министерство за финансии	2.4	2.0	2.0
НБРСМ	8.8	3.0	2.0

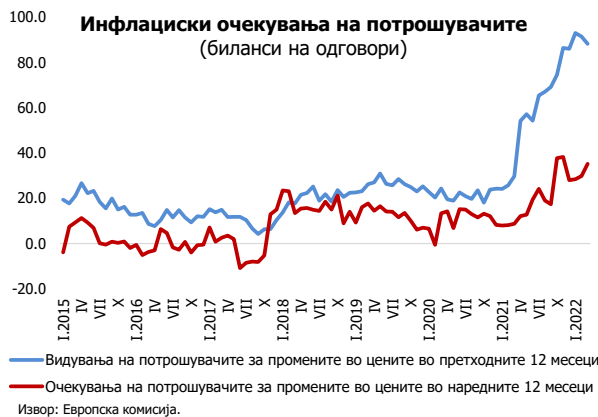
Извор: Анкета за инфлациските очекувања и очекувањата за движењето на реалниот БДП, март 2022 година; ММФ, Светски економски преглед, април 2022 година; Консензус форкаст, април 2022 година; Министерство за финансии, Ревидирана фискална стратегија за 2022-2024 година (со изгледи до 2026), декември 2021 година; и НБРСМ, април 2022 година.

Слични се и краткорочните очекувања на потрошувачите и раководителите на претпријатијата за ценовните движења искажани во анкетните истражувања во првиот квартал на 2022 година. Подолготрајните притисоци од високите нивоа на цените на храната и енергијата и високото учество на овие производи во потрошувачката кошница, влијаат врз инфлациските согледувања и очекувања на економските субјекти. Така, според **„очекувањата на потрошувачите за промените во цените во наредните 12 месеци“**³⁹, и натаму е поголем бројот на лицата кои сметаат дека во следните 12 месеци ќе дојде до раст на цените, наспроти бројот на лицата кои очекуваат намалување или непроменети цени, а исто така висок е бројот на лицата кои сметаат дека цените се зголемени во изминатите 12 месеци. Од аспект на очекувањата кај **корпоративниот сектор**⁴⁰, раководителите на претпријатијата во градежништвото, услужниот сектор и индустријата и во овој квартал, во просек, очекуваат зголемување на цените на нивните производи во следните три месеци, коешто е помалку изразено во споредба со претходниот квартал, додека раководителите на претпријатијата во трговијата на мало очекуваат поумерен раст на цените на нивните производи.

³⁸ Почнувајќи од октомври 2017 година, НБРСМ направи промена во досегашното анкетно истражување „Анкета за инфлациските очекувања“. Новото анкетно истражување „Анкета за инфлациските очекувања и очекувањата за движењето на реалниот БДП“ се спроведува на примерок на економски аналитичари, а проширен е и предметот на Анкетата, согласно со практиката на Европската централна банка (ЕЦБ).

³⁹ Анкета на Европската комисија за потрошувачкиот оптимизам заклучно со март 2022 година.

⁴⁰ Анкети за деловните тенденции на Европската комисија во индустријата, трговијата на мало, градежништвото и во услужниот сектор заклучно со март 2022 година.

1.6. Биланс на плаќања

Во четвртото тримесечје од 2021 година, дефицитот на тековната сметка се зголеми на годишна основа, во услови на неповолни остварувања кај речиси сите категории на тековната сметка, со исклучок на зголемениот суфицит кај секундарниот доход. Основен фактор за ваквите поместувања во тековната сметка е продлабочувањето на трговскиот дефицит, при повисок раст на увозот од растот на извозот, што во голем дел беше одраз на растот на увозните цени, поради раст на цените на примарните производи на светските берзи во овој период, а посебно на енергентите. Придонес за повисокиот дефицит во тековната сметка има и намалувањето на суфицитот кај услугите, како и проширувањето на дефицитот кај примарниот доход. Од друга страна, повисоките приватни трансфери во овој период се должат на олабавувањето на рестриктивните мерки за спречување на ширењето на вирусот ковид-19 и зголеменото меѓународно движење на патниците, што придонесе за раст на приливите на девизи од неформалните дознаки. Кај финансиската сметка, во текот на четвртото тримесечје се остварени приливи на нето-основа, коишто во најголем дел произлегуваат од нето-приливите кај директните инвестиции (во најголем дел врз основа на меѓукомпаниски долг), како и од приливите кај трговските кредити и финансиските заеми. Девизните резерви во четвртото тримесечје и натаму се во сигурната зона. Вкупно за 2021 година, дефицитот во тековната сметка забележа минимално проширување од 0,1 п.п. и достигна 3,5% од БДП, што во најголем дел произлегува од повисокиот трговски дефицит, при повисок раст на увозната од растот на извозната компонента, како и од проширувањето на дефицитот кај примарниот доход. Финансиската сметка во 2021 година забележа нето-приливи од 4,1% од БДП, главно како резултат на нето-приливите од директни инвестиции. Притоа, нето-приливи се забележани и кај останатите категории на финансиската сметка, со исклучок на категоријата „валути и депозити“ каде што и натаму се забележуваат нето-одливи. Финансиските текови остварени во 2021 година овозможија целосно финансирање на дефицитот во тековната сметка и истовремен раст на девизните резерви, што истовремено беше овозможено и со дополнителната распределба на специјалните права за влечење (СПВ) од ММФ.

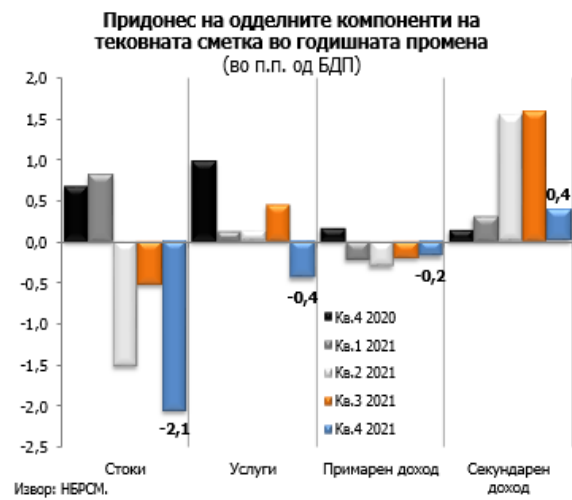
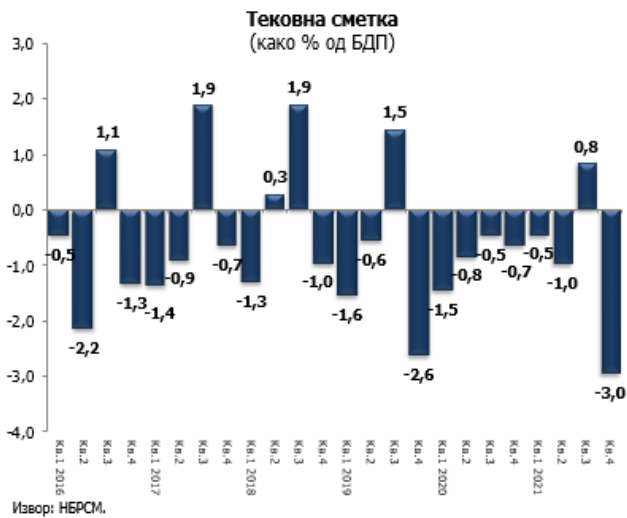
	2020					2021					2020					2021				
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	I-XII	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	I-XII	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	I-XII	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	I-XII
	Во милиони евра										% од БДП									
I. Тековна сметка	-155,7	-90,0	-50,6	-69,9	-366,2	-53,0	-115,3	99,1	-346,5	-415,7	-1,5	-0,8	-0,5	-0,7	-3,4	-0,5	-1,0	0,8	-3,0	-3,5
Стоки и услуги, нето	-382,4	-246,7	-321,2	-427,9	-1378,2	-311,8	-434,8	-362,6	-765,9	-1875,2	-3,6	-2,3	-3,0	-4,0	-13,0	-2,7	-3,7	-3,1	-6,5	-16,0
Извоз	1515,0	1175,1	1718,8	1855,4	6264,2	1798,9	1904,3	2001,4	2033,7	7738,3	14,2	11,0	16,2	17,4	58,9	15,3	16,2	17,1	17,3	65,9
Увоз	1897,4	1421,8	2039,9	2283,3	7642,4	2110,7	2339,1	2364,0	2799,6	9613,4	17,8	13,4	19,2	21,5	71,9	18,0	19,9	20,1	23,9	81,9
Стоки, нето	-545,2	-351,9	-402,0	-505,5	-1804,6	-505,2	-565,0	-505,5	-798,9	-2374,6	-5,1	-3,3	-3,8	-4,8	-17,0	-4,3	-4,8	-4,3	-6,8	-20,2
Услуги, нето	162,9	105,2	80,9	77,6	426,5	193,3	130,2	142,9	33,0	499,4	1,5	1,0	0,8	0,7	4,0	1,6	1,1	1,2	0,3	4,3
Примарен доход, нето	-100,7	-99,4	-104,7	-106,7	-411,5	-137,9	-144,1	-137,8	-139,0	-558,9	-0,9	-0,9	-1,0	-1,0	-3,9	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-4,8
Секундарен доход, нето	327,3	256,1	375,2	464,8	1423,4	396,7	463,7	599,5	558,5	2018,3	3,1	2,4	3,5	4,4	13,4	3,4	4,0	5,1	4,8	17,2
II. Капитална сметка	0,3	4,3	1,8	4,8	11,2	-3,7	2,7	0,2	2,6	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нето-кредитирање (+) / нето-задолжување (-) (збирна ставка од тековната и капиталната сметка)	-155,4	-85,7	-48,8	-65,1	-355,0	-56,6	-112,6	99,2	-343,9	-413,9	-1,5	-0,8	-0,5	-0,6	-3,3	-0,5	-1,0	0,8	-2,9	-3,5
III. Финансиска сметка	79,0	-672,7	118,7	31,3	-443,7	-658,9	-187,9	624,0	-257,7	-480,5	0,7	-6,3	1,1	0,3	-4,2	-5,6	-1,6	5,3	-2,2	-4,1
Директни инвестиции	-123,2	8,6	8,2	-48,3	-154,7	3,5	-217,0	-24,6	-197,1	-435,2	-1,2	0,1	0,1	-0,5	-1,5	0,0	-1,8	-0,2	-1,7	-3,7
Портфолио инвестиции	31,6	-632,5	77,5	239,5	-283,8	-636,9	8,6	477,4	35,8	-115,1	0,3	-5,9	0,7	2,3	-2,7	-5,4	0,1	4,1	0,3	-1,0
Валутни и депозити	71,8	130,5	175,6	111,0	489,0	27,6	119,7	146,7	139,7	433,7	0,7	1,2	1,7	1,0	4,6	0,2	1,0	1,3	1,2	3,7
Заеми	113,0	-166,7	-80,8	-134,2	-268,7	-19,1	-147,0	18,1	-96,9	-245,0	1,1	-1,6	-0,8	-1,3	-2,5	-0,2	-1,3	0,2	-0,8	-2,1
Трговски кредити и аванси	-14,1	-12,8	-61,2	-135,4	-223,6	-35,1	47,7	6,1	-139,2	-120,5	-0,1	-0,1	-0,6	-1,3	-2,1	-0,3	0,4	0,1	-1,2	-1,0
Останати сметки за наплата/плаќање	0,0	0,1	-0,2	-1,1	-1,2	1,1	0,0	0,4	0,3	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IV. Специјални права на влечење (нето-создавање обврски)	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	163,4	0,0	163,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	1,4
V. Нето-грешки и пропуски	-14,9	17,0	13,7	10,1	25,9	9,2	19,3	27,9	18,3	74,7	-0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,6
VI. Девизни резерви	-249,3	604,0	-153,8	-86,3	114,6	611,5	94,5	-333,5	-67,9	304,7	-2,3	5,7	-1,4	-0,8	1,1	5,2	0,8	-2,8	-0,6	2,6

Извор: НБРСМ.

1.6.1. Тековна сметка

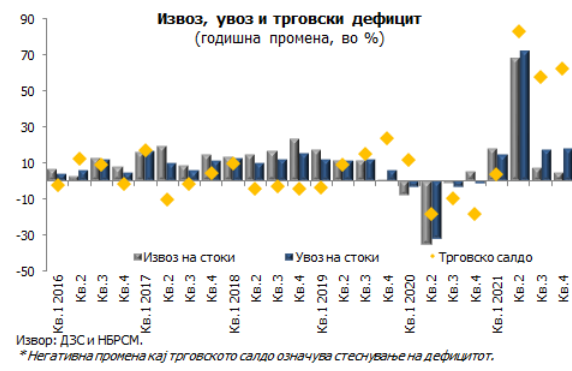
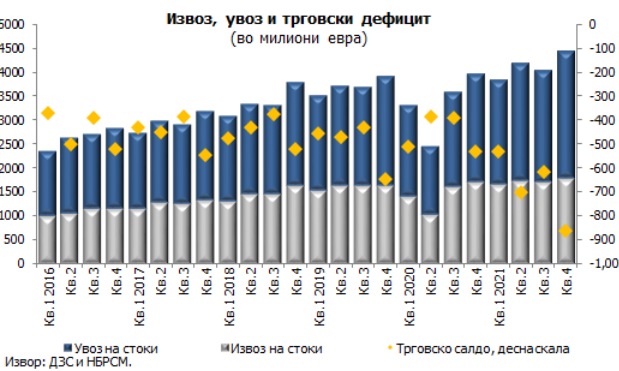
Во четвртото тримесечје од 2021 година, дефицитот во тековната сметка на билансот на плаќања изнесува **346,5 милиони евра, или 3% од БДП**. Анализата на годишна основа упатува на повисок дефицит во тековната сметка (за 2,3 п.п. од БДП), што во најголем дел произлегува од зголемениот трговски дефицит, потоа понискиот суфицит кај услугите, како и повисокиот дефицит кај примарниот доход. Проширувањето на дефицитот во размената на стоки со странство е предизвикано од повисокиот раст на увозната од растот на извозната компонента, во услови на натамошно закрепнување на вкупната надворешнотрговска размена. Ваквите поместувања кај трговскиот дефицит произлегуваат од зголемениот негативен јаз и кај енергетското и кај неенергетското салдо, при повисок придонес на енергетското салдо, во услови на повисоки цени на енергентите во овој период. Истовремено, кај услугите е забележан намален суфицит на годишна основа, што главно се должи на продлабочувањето на дефицитот кај надоместите за користење на интелектуална сопственост, како и намалувањето на суфицитот кај услугите за доработка на стоки. Малку повисок дефицит оствари и примарниот доход, што е речиси во целост резултат на повисокиот дефицит кај доходот од инвестиции при процена за повисока новосоздадена вредност кај компаниите во странска сопственост. Од друга страна, остварувањата кај секундарниот доход имаа позитивно влијание врз салдото на тековната сметка во четвртиот квартал од 2021 година. Имено, зголемената мобилност на населението во услови на помалку рестриктивни мерки и масовна имунизација против вирусот ковид-19, дополнето со закрепнувањето на економската активност, поволно се одрази врз нето-приливите од менувачкото работење, а со тоа и врз целата категорија секундарен доход.

За целата 2021 година, дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања забележа минимално проширување од 0,1 п.п. и достигна 3,5% од БДП, што главно се должи на зголемениот трговски дефицит како резултат на повисокиот раст на увозот од растот на извозот на стоки, како и на повисокиот дефицит кај примарниот доход. Овие неповолни движења, во најголем дел беа ублажени од повисокиот суфицит кај секундарниот доход (значително повисоки нето-приливи од менувачкото работење), како и од подобрувањето на суфицитот кај услугите, главно кај патувањата, телекомуникациските, компјутерски и информациски услуги и другите деловни услуги.

Прилог: Надворешнотрговска размена на стоки и движење на номиналниот и реалниот ефективен девизен курс (НЕДК и РЕДК)⁴¹

Надворешнотрговската размена во четвртиот квартал од 2021 година изнесува 4.455,2 милиона евра, или 38% од БДП, што во споредба со истиот квартал од претходната година претставува зголемување за 481,8 милиони евра, или 0,6 п.п. од БДП. Трговската размена ја задржа динамиката на солиден годишен раст од 12,1% и во последниот квартал од годината, и покрај исцрпувањето на ефектот од ниската споредбена основа од претходната година. Воедно, во овој период од годината се забележува забрзување на растот на цените, што доведе до влошување на економското окружување, во услови на ширење на новата варијанта „омикрон“ на корона-вирусот и притисоците предизвикани од нарушувањата помеѓу понудата и побарувачката и во синџирите за снабдување во глобални рамки. Притоа, растот на цените беше под влијание на нагорните придвижувања на берзанските цени на примарните производи, особено на енергентите и на металите. Ваквите ефекти во поголема мера се одразија врз увозната компонента којашто во поголем дел придонесува за растот на надворешнотрговската размена во овој квартал, при поумерен раст на извозот.

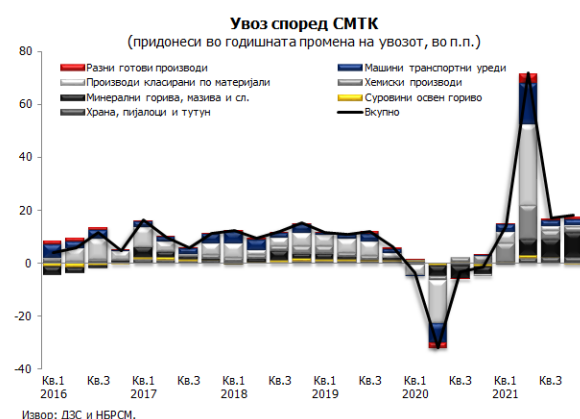

Во последното тримесечје од годината, извозот на стоки бележи раст од 4,3%, на годишна основа, под влијание на сè повисоки берзански цени, особено на металите. Имено, растот на ценовните индекси на металите на светските берзи продолжи и во четвртиот квартал

⁴¹ Според Методологијата за надворешнотрговска размена, податоците за извозот на стоки се објавуваат на ф.о.б., а за увозот на стоки на ц.и.ф.-основа

од 2021 година, и се задржа на високо ниво во споредба со минатата година, што придонесе за одржување на поволната извозна позиција на металопреработувачката индустрија и рударството. Оттука, во овој период од годината, главен позитивен импулс врз извозот имаат железото и челикот, металите и рудата. Понатаму, извозот на хемиските материји и производи исто така придонесе за раст на извозот, заедно со енергетскиот извоз. Од друга страна, зголемените проблеми во синџирите за снабдување, особено во автомобилската индустрија се одразија врз овој сектор во домашната економија, што доведе до намалување на извозот на опрема и машини, но и извозот на мебел на годишна основа. **Увозот на стоки во последното тримесечје од 2021 година оствари раст од 18,1% на годишна основа.** Притоа, анализата по производи покажува дека увозот на енергија има најголем придонес и објаснува повеќе од половина од растот на увозната компонента. Имено, растот на увозот на енергентите, особено на нафтените деривати, електричната енергија и природниот гас, главно се должи на високите увезени цени согласно со движењата на светските берзи, при истовремено зголемен количински увоз кај нафтените деривати и кај природниот гас.⁴² Нагорните движења на цените на металите предизвикаа раст и на увозот на железото и челикот, а раст бележи и увозот на суровинските компоненти за автомобилската индустрија (увоз на хемиски производи и опрема и машини). **Нагорните движења на двете компоненти на надворешнотрговската размена со странство, но поизразено кај увозната компонента, придонесоа за проширување на трговскиот дефицит во четвртиот квартал од 2021 година за 62,7% на годишна основа,** во услови на проширување на дефицитот и на енергетското и на неенергетското салдо.

Последните расположливи податоци за надворешнотрговската размена за јануари и февруари 2022 година укажуваат на раст кај двете компоненти, при посилна динамика кај увозната компонента. Извозот на стоки бележи годишна стапка на раст од 13,4 %, што главно произлегува од растот на извозот на хемиските производи поврзани со автомобилската индустрија. Во услови на раст на берзанските цени, извозот на железото и челикот и рудата, како и извозот на енергентите, особено на електричната енергија, исто така придонесуваат кон годишната стапка на раст на вкупниот извоз. Од друга страна, извозот на опрема и машини и понатаму има негативен придонес. Увозот на стоки оствари годишен раст од 30,5%, под значително влијание на повисокиот увоз на енергентите, како резултат на високите цени и зголемените увозни количини, изразено кај нафтените деривати и природниот гас. Поголем позитивен придонес има и увозот на железото и челикот, како и увозот на опремата и машините.

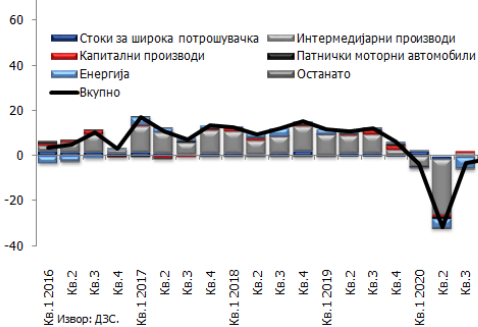

Според анализата на увозот на стоки од аспект на поделбата според Системот на национални сметки (System of national accounts – SNA), растот на увозот во последното тримесечје од 2021 година, главно се должи на енергетскиот увоз, чијшто раст сочинува дури половина од вкупниот раст на увозот. Во споредба со останатите категории стоки, позначителен позитивен придонес

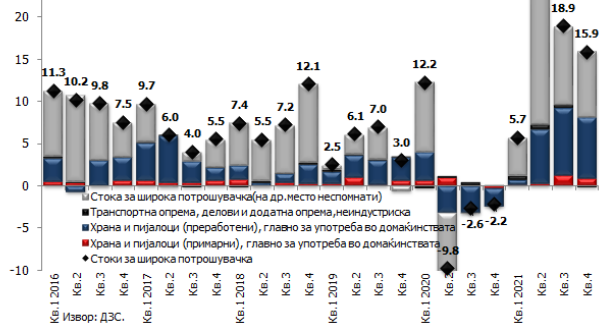
⁴² Заздравувањето на најголемите светски економии, како и забрзаниот раст на побарувачката, но не и на испораката, доведоа до значителен раст на берзанските цени на примарните производи. Ваквите случувања надолполнети со низа геополитички, но и структурни фактори, првенствено поради воведувањето реформи во производството на електричната енергија и во индустријата, придонесоа за растот на цената на енергентите.

има и увозот на интермедијарни производи. Од аспект на увозот наменет за лична потрошувачка⁴³, податоците покажуваат дека, увозот на храната (примарна и преработена) има малку поголем придонес врз растот на увозот кај оваа категорија, во споредба со придонесот на увозот на останатите стоки за лична потрошувачка. Анализирани според динамиката, годишната стапка на растот на увозот за лична потрошувачка постепено забавува, согласно со поумерената динамика на закрепнување на економијата, што засега не упатува на позначителни притисоци врз вкупниот увоз.

Увоз на стоки, според економска намена
(придонеси во годишната промена, во п.п.)

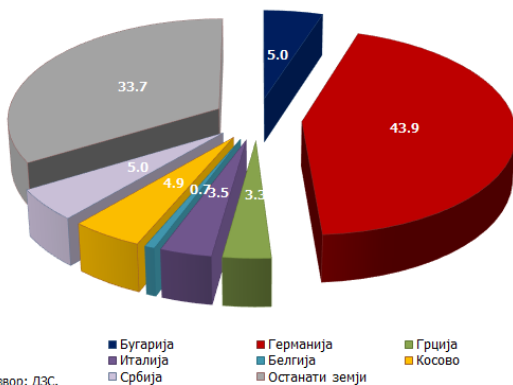
Стоки за широка потрошувачка по компоненти
(придонеси во годишната промена, во п.п.)

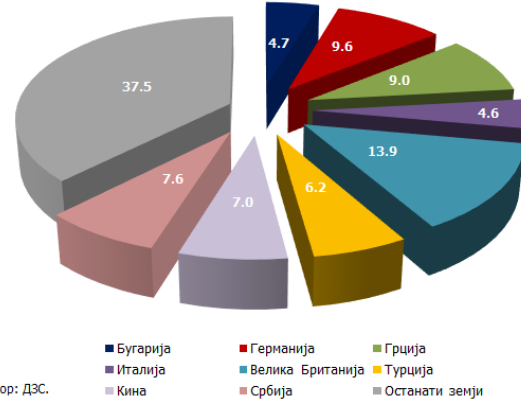
Податоците за надворешнотрговската размена анализирани според трговските партнери покажуваат дека и во четвртиот квартал од 2021 година, домашната економија остварила најголем обем на размена со Европската Унија, којшто учествува со 58,5% во вкупната трговија со странство⁴⁴. На страната на **извозот**, најизразен придонес за годишниот раст во четвртиот квартал од годината има извозот реализиран кон балканските земји. Имено, повисокиот извоз кон Србија во најголем дел се должи на повисокиот извоз на железно и челик, што заедно со зголемениот извоз на нафтени деривати е и основен фактор за растот на извозот кон Косово. Растот на извозот на железото и челикот е главниот фактор и за нагорните движења на извозот спрема Италија, Грција и Турција, а позитивниот придонес на извозот кон Бугарија во најголем дел се должи на извозот на руди. Од друга страна, негативниот придонес и овој квартал главно е концентриран кај извозот кон Германија, што се должи на понискиот извоз на опрема и машини, како и кон Белгија, каде што е евидентиран намален извоз на возила. Според податоците за трговските партнери на страната на **увозот**, најголем позитивен придонес бележи зголемениот увоз од Грција, во услови на повисок енергетски увоз од оваа земја. Зголемениот увоз на енергентите е основната причина и за повисокиот увоз од Србија, Бугарија и Русија. Повисокиот увоз на железно и челик од Турција, како и поголемиот увоз на опрема и машини од Кина исто така придонесува кон годишниот раст на вкупниот увоз. Во обратна насока влијаеше понискиот увоз на благородни метали од Велика Британија и САД и понискиот увоз на керамички производи од Унгарија. Анализата на **салдата** во надворешнотрговската размена упатува дека повисокиот трговски дефицит на годишна основа во најголем дел се должи на продлабоченото негативно салдо во размената со Грција, како и на намалениот суфицит во размената со Германија. Изразено влијание врз проширувањето на трговскиот дефицит во четвртиот квартал од годината имаше остварениот дефицит во размената со Белгија, наспроти суфицитот во истиот квартал минатата година, потоа растот на негативното салдо во размената со Русија, како и остварениот дефицит во размената со Бугарија, наспроти оствареното неутрално трговско салдо во истиот период од претходната година. Од друга страна, во последниот квартал од годината е забележано стеснување на негативното салдо во размената со Велика Британија.

⁴³ Увозот на стоки за лична потрошувачка се анализира како увоз наменет за лична потрошувачка, апроксимиран преку увозот на стоки за широка потрошувачка и проценетиот увоз на патнички возила за индивидуална употреба.

⁴⁴ Согласно со излегувањето на Велика Британија од ЕУ, податоците за размената со Европската Унија не ја вклучуваат размената со овој партнер. Со вклучувањето на Велика Британија, учеството изнесува 67,6% од вкупната трговија со странство, што претставува намалување за 3,3 п.п. во однос на истиот период од претходната година.

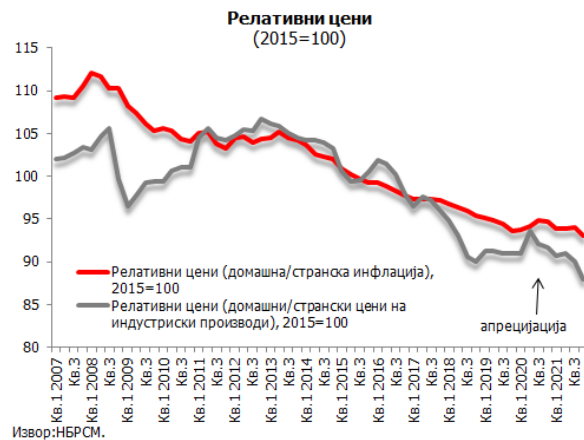
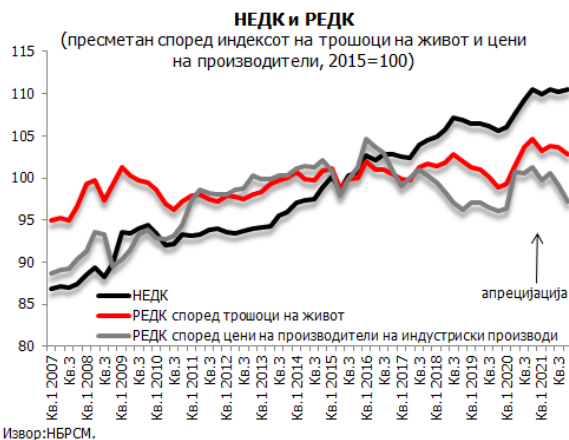
Извоз на стоки, по земји, во четвртиот квартал на 2021 година
(учество, во %)

Извор: ДЗС.

Увоз на стоки, по земји, во четвртиот квартал на 2021 година
(учество, во %)

Извор: ДЗС.

Од аспект на показателите за ценовна конкурентност, во четвртиот квартал од 2021 година реалниот ефективен девизен курс, дефлациониран со трошоците на животот и со трошоците на производителите на индустриски производи, забележа депрецијација од 1,8% и 4%, соодветно. Ваквите остварувања се одраз на промените кај релативните цени, односно пад на релативните трошоци на живот за 1,8% и пад на релативните цени на производителите на индустриски производи за 4%, на годишна основа. Од друга страна, номиналниот ефективен девизен курс е непроменет во однос на истиот период од минатата година, при блага апрецијација кај руската рубља, британската фунта и украинска гривна, неутрализирана со депрецијацијата на турската лира, во однос на денарот.

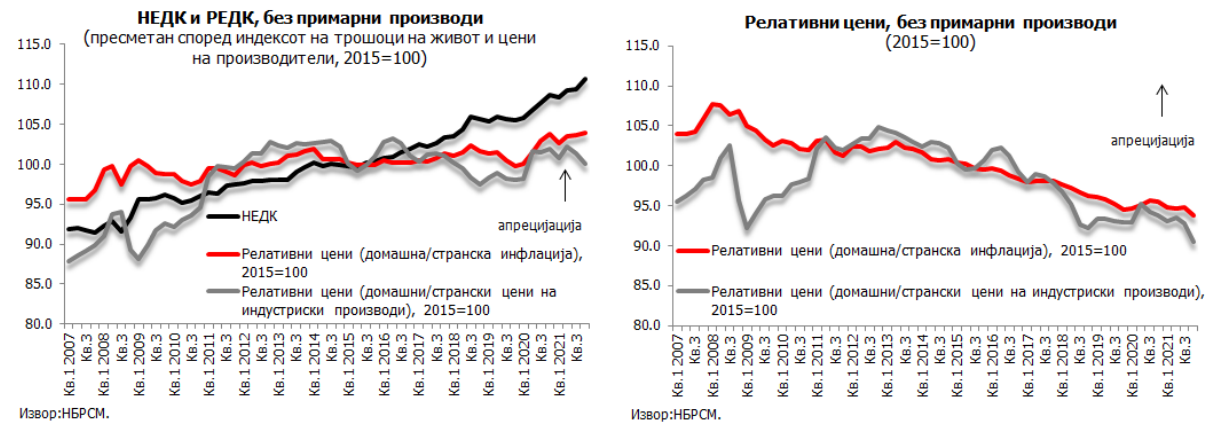

Според анализата на движењата кај индексите на РЕДК пресметани со пондери засновани на надворешнотрговската размена без примарните производи, во последното тримесечје од годината, РЕДК заснован врз трошоците на животот е непроменет, додека РЕДК заснован врз цените на производителите на индустриски производи депрецира за 1,8% во однос на истиот период од претходната година. Притоа, релативните трошоци на животот и релативните цени на производителите на индустриски производи забележаа годишен пад од 1,8% и 3,6%, соодветно, при апрецијација на номиналниот ефективен девизен курс од 1,9% (поради депрецијацијата на турската лира во однос на денарот).

Податоците за периодот јануари – февруари 2022 година, покажуваат дека индексот на РЕДК дефлациониран со трошоците на животот бележи мала апрецијација од 0,4%, додека индексот дефлациониран со трошоците на производителите на индустриски производи бележи понатамошна, иако поумерена депрецијација од 2,9%, на годишна основа. Индексите на РЕДК пресметани со пондери од надворешнотрговската размена без примарните производи, остварија

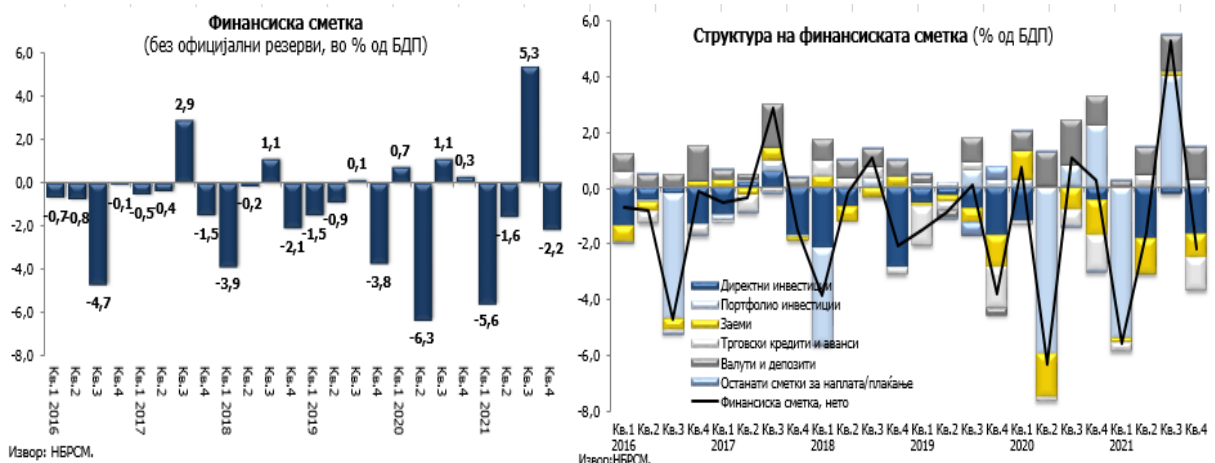

движења во истата насока, при што индексот пресметан според трошоците на животот бележи годишна апрецијација од 1,8%, додека индексот пресметан според трошоците на производителите на индустриски производи депрецира за 1,5% во споредба со истиот период од минатата година.

1.6.2. Финансиска сметка

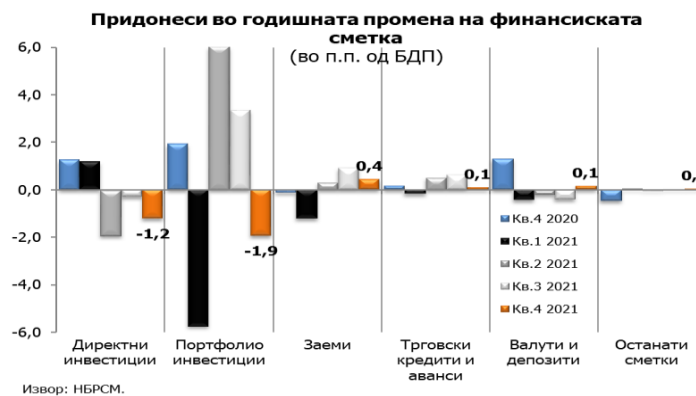
Финансиската сметка во билансот на плаќања во четвртото тримесечје од 2021 година забележа нето-приливи од 257,7 милиони евра, или 2,2% од БДП. Највисоки приливи на нето-основа во текот на четвртото тримесечје од 2021 година се остварени кај директните инвестиции, и тоа најмногу врз основа на меѓукомпаниски долг, а во помал дел и од сопственички капитал, додека кај реинвестираната добивка беа остварени нето-одливи како резултат на исплатите на дивиденди во ова тримесечје. Високи нето-приливи бележи и категоријата „трговски кредити и аванси“. Нето-приливите кај заемите во поголем дел произлегуваат од остварувањата кај долгорочните заеми, пред сè на приватниот сектор, а во помал дел и од краткорочните заеми како резултат на специфичните активности на централната банка поврзани со управувањето со девизните резерви. Од друга страна, нето-одливи се забележани кај валутите и депозитите, што во најголем дел се должи на високите нето-одливи кај останатите сектори. Портфолио-инвестициите исто така бележат нето-одливи во четвртото тримесечје од 2021 година, но во помал обем.

Анализата на годишна основа упатува на подобри остварувања кај финансиските текови, при остварени нето-приливи, наспроти нето-одливите во последниот квартал од 2020 година. Ова главно се должи на намалувањето на нето-одливите кај портфолио-инвестициите во однос на истиот период претходната година⁴⁵. Остварувањата кај директните инвестиции исто така имаа позитивно влијание врз финансиските текови во четвртиот квартал од 2021 година, во услови на значително повисоки нето-приливи на годишна основа, главно како резултат на растот на приливите врз основа на меѓукомпаниски долг. Од друга страна, нето-приливите кај заемите бележат намалување, коешто се должи на пониските нето-приливи кај долгорочните заеми (нето-одливи кај државата наспроти нето-приливите во истиот период од 2020 година). Исто така, растат нето-одливите кај категоријата „валути и депозити“, како резултат на остварените нето-одливи на депозитните институции, наспроти малите нето-приливи во истиот период од претходната година.

За целата 2021 година, финансиската сметка забележа нето-приливи во износ од 480,5 милиони евра, или 4,1% од БДП, што претставува продолжување на позитивниот тренд од претходните три години. Поволните текови во овој период се резултат на остварените нето-приливи кај речиси сите компоненти на финансиската сметка, со исклучок на категоријата „валути и депозити“ каде што и натаму се вршат нето-одливи. Во однос на финансирањето, во текот на 2021 година беше остварен нето-прилив врз основа на дополнителна распределба на специјалните права за влечење (СПВ)⁴⁶ од Меѓународниот монетарен фонд, што позитивно влијаеше врз вкупното финансирање на платнобилансните трансакции.

На крајот на 2021 година, состојбата на бруто девизните резерви изнесува 3.643,3 милиони евра. Кварталната промена на девизните резерви во последното тримесечје во најголем дел произлегува од интервенциите на Народната банка на девизниот пазар. Останатите текови имаа поумерено влијание врз промените кај девизните резерви во анализираниот период.

⁴⁵ Во ноември 2020 година беше извршена отплата на преостанатиот дел од еврообврзницата издадена во 2015 година.

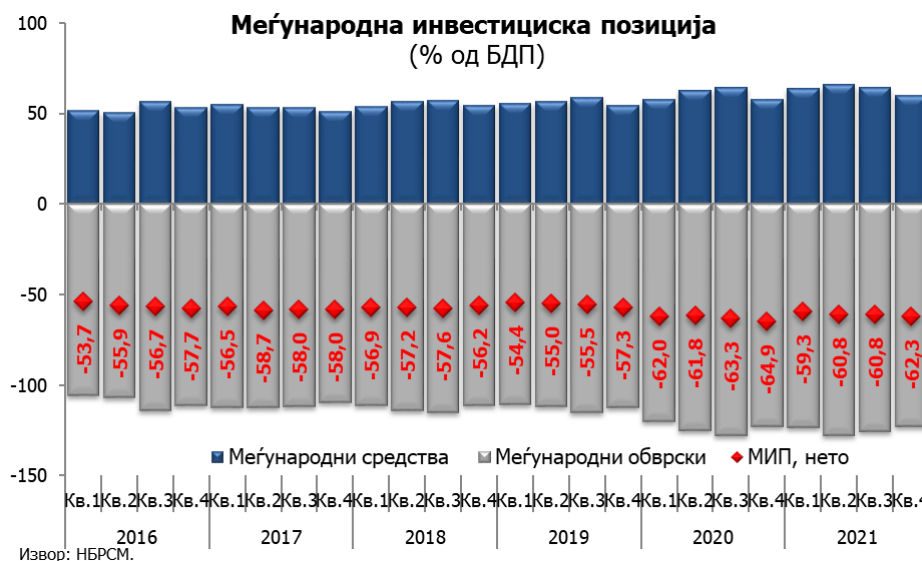
⁴⁶ Во август 2021 година Меѓународниот монетарен фонд ѝ додели на РС Македонија нови 134,47 милиони специјални права на влечење во вредност од околу 162 милиона евра.

На 31.3.2022 година, состојбата на бруто девизните резерви изнесува 3.272,5 милиони евра. Гледано преку факторите на промената, промената во девизните резерви во првиот квартал од 2022 година произлегува од интервенциите на Народната банка на девизниот пазар, како и од трансакциите за сметка на државата, додека останатите категории имаа поумерено влијание врз девизните резерви во овој период.

1.6.3. Меѓународна инвестициска позиција и бруто надворешен долг

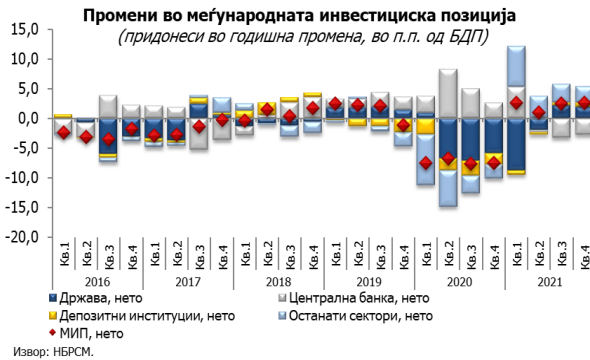
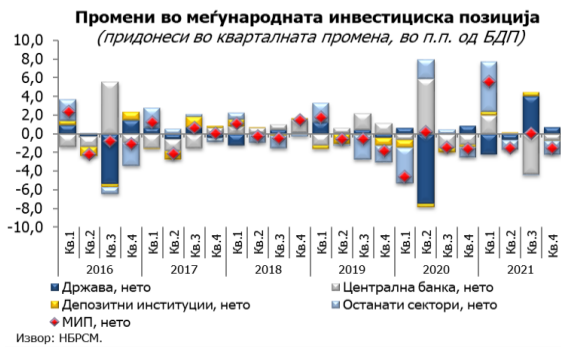
На крајот на четвртиот квартал на 2021 година, нето должничката позиција на македонската економија изнесува 7.307,7 милиони евра, или 62,3% од БДП. Во споредба со претходниот квартал, нето меѓународната инвестициска позиција забележа проширување од 1,5 п.п. од БДП, во услови на поголемо намалување на меѓународните средства во однос на падот на меѓународните обврски. Секторски гледано, кварталната промена во најголем дел произлегува од растот на нето-обврските на останатите сектори (пад на средствата кај директните инвестиции). Истовремено, пад забележаа и нето-средствата на централната банка, додека нето-обврските на депозитните институции беа непроменети. Од друга страна, нето-обврските на државата забележаа пад (во најголем дел како резултат на намалените обврски врз основа на портфолио-инвестиции).

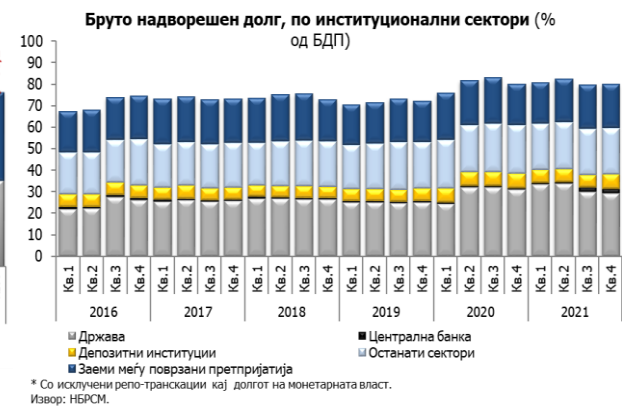
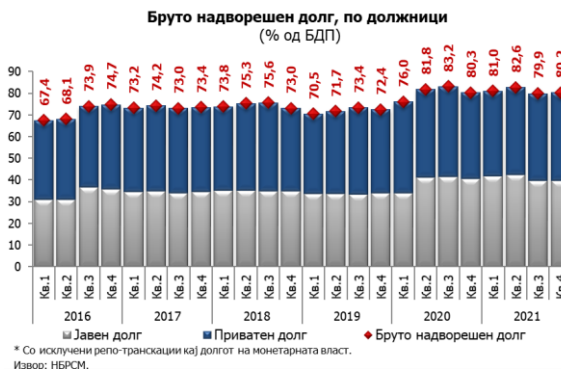
На годишна основа се забележува стеснување на негативната меѓународна инвестициска позиција за 2,6 п.п. од БДП, што се должи на растот кај меѓународните средства (за 2.3 п.п. од

БДП), при истовремено намалување на меѓународните обврски (за 0,3 п.п. од БДП)⁴⁷. Гледано од секторски аспект, годишниот пад главно се должи на намалените нето-обврски на останатите сектори, при раст на средствата кај портфолио-инвестициите и директните инвестиции, како и од намалените нето-обврски кај државата (пад на нето-обврските врз основа на издадени должнички хартии од вредност⁴⁸), а во помал дел и од намалените нето-обврски кај депозитните институции. Од друга страна, намалувањето на нето-средствата на централната банка (при зголемени обврски врз основа на специјални права на влечење) влијаеше во обратна насока.

На крајот на четвртото тримесечје на 2021 година, нивото на бруто надворешниот долг изнесува 9.547,3 милиони евра, или 81,4% од БДП, што претставува пад од 2,8 п.п. од БДП, во споредба со претходниот квартал. Со исклучување на ефектот од специфичните активности за управување со девизните резерви на Народната банка⁴⁹, бруто надворешниот долг изнесува 80,2% од БДП и бележи квартален раст од 0,3 п.п. од БДП. Гледано во релативни показатели, ваквото поместување на бруто надворешниот долг во поголем дел произлегува од растот на приватниот долг, а во помал дел и од умерениот раст на јавниот долг. Кварталното зголемување на приватниот долг во најголем дел се должи на зголемувањето на долгот на депозитните институции, врз основа на валути и депозити. Кај јавниот долг, умерениот раст главно се должи на повисокиот долг кај јавните банки, а во помал дел и од повисокиот долг кај јавните претпријатија (и во двата случаи врз основа на долгорочни заеми).

Годишната промена на бруто надворешниот долг упатува на мал пад од 0,1 п.п. од БДП, остварен во услови на пад на јавниот долг за 0,7 п.п. од БДП и раст на приватниот долг за 0,6

⁴⁷ Анализирано во номинални износи, негативната меѓународна инвестициска позиција забележа раст од 407,1 милион евра на годишно ниво, во услови на повисок апсолутен раст на обврските во однос на растот на средствата.

⁴⁸ Во третиот квартал од 2021 година беше извршена редовна отплата на еврообврзница на државата во износ од 500 милиони евра.

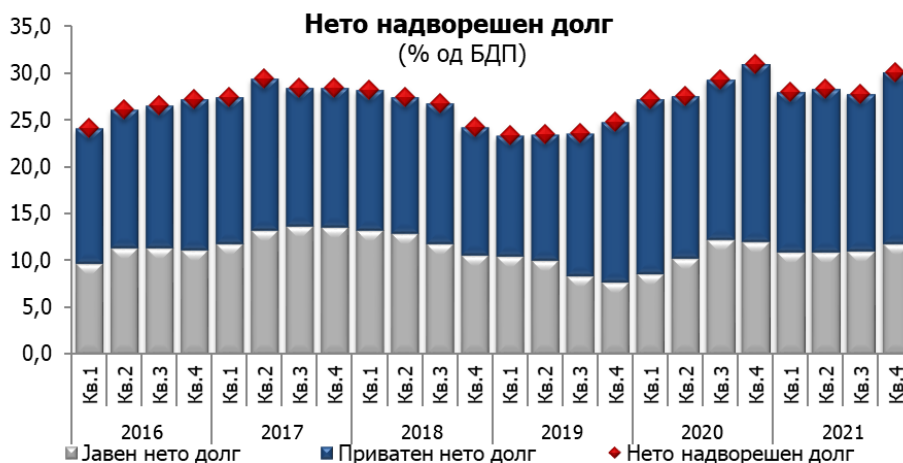
⁴⁹ Специфичните активности за управување со девизните резерви на централната банка се однесуваат на репо-договори и други операции поврзани со управувањето со девизните резерви.

п.п. од БДП⁵⁰. Ваквата промена на јавниот долг во најголем дел се должи на понискиот долг на државата (врз основа на портфолио-инвестиции), а во помал дел и од понискиот долг кај јавните претпријатија (врз основа на долгорочни заеми). Од друга страна, за растот на приватниот долг најголем придонес има растот на меѓукомпанискиот долг.

На крајот на 2021 година, нето надворешниот долг изнесува 3.537 милиони евра, или 30,1% од БДП, што претставува квартален раст од 2,3 п.п. од БДП, при истовремено зголемување на приватниот и јавниот нето долг (за 1,6 п.п и 0,7 п.п. од БДП, соодветно).

* Со исклучени репо-транзакции кај долгот на монетарната власт.
Извор: НБРСМ.

Показателите за надворешната задолженост на домашната економија и понатаму се во безбедната зона. Показателот за учество на бруто надворешниот долг во БДП и понатаму ја класифицира економијата во групата високозадолжени земји, додека сите останати показатели за солвентноста и ликвидноста упатуваат на ниска задолженост на земјата. Сепак, во структурата на бруто надворешниот долг, високо учество имаат трговските кредити, како форма на финансирање на надворешната трговија. Воедно, големо е и учеството на меѓукомпанискиот долг, како форма на финансирање на работењето на компаниите со странски капитал. Овие две компоненти го ублажуваат профилот на ризик на должничката позиција на економијата. Нивото

⁵⁰ Во апсолутни износи, бруто надворешниот долг во четвртиот квартал од 2021 година забележа годишен раст од 875,5 милиони евра, во услови на номинален раст и на јавниот и на приватниот долг.

на бруто надворешниот долг без трговските кредити и меѓукомпанискиот долг изнесува 52% од БДП⁵¹, што е на границата за умерена задолженост.

Показатели на надворешната задолженост	Солвентност				Ликвидност		
	Отплата на камата/ извоз на стоки и услуги и други приливи	Бруто долг/ извоз на стоки и услуги и други приливи	Бруто долг/ БДП	Отплата на долгот/ извоз на стоки и услуги и други приливи	Девизни резерви/ краткорочен долг	Девизни резерви/ краткорочен долг со преостанато достасување**	Краткорочен долг/ Вкупен долг
	во %	во %	во %	во %	сооднос	сооднос	во %
31.12.2010	3,2	140,4	59,7	13,9	1,5	1,0	27,9
31.12.2011	3,1	148,4	64,6	16,8	1,8	1,2	25,2
31.12.2012	2,9	142,1	67,6	13,1	1,6	1,0	26,7
31.12.2013	2,5	137,3	67,3	15,8	1,6	1,1	23,3
31.12.2014	3,0	149,1	74,0	17,2	1,8	1,1	22,3
31.12.2015	2,7	143,9	73,2	20,0	1,7	1,1	21,3
31.12.2016	2,4	149,4	79,3	14,9	1,7	1,2	21,9
31.12.2017	2,7	139,2	76,9	12,7	1,3	0,9	23,9
31.12.2018	2,2	131,3	77,3	15,8	1,4	1,0	25,8
31.3.2019	2,1	123,7	74,3	9,0	1,4	1,0	26,0
30.6.2019	2,1	125,0	75,5	9,0	1,4	1,0	26,5
30.9.2019	2,1	128,6	77,3	9,0	1,4	1,0	27,8
31.12.2019	2,1	122,4	76,3	9,0	1,6	1,0	25,6
31.3.2020	1,9	119,5	74,3	13,7	1,4	1,0	26,6
30.6.2020	1,9	126,4	79,9	13,7	1,9	1,2	22,4
30.9.2020	1,9	130,6	81,3	13,7	1,7	1,0	22,9
31.12.2020	1,9	123,0	78,5	13,7	1,9	1,1	20,4
31.3.2021	2,2	128,4	84,8	16,3	1,9	1,2	21,6
30.6.2021	2,2	131,0	86,5	16,3	1,9	1,2	22,1
30.9.2021	2,2	126,6	83,6	16,3	1,8	1,3	22,3
31.12.2021	2,2	127,1	83,9	16,3	1,8	1,3	21,3
<i>умерена задолженост*</i>	<i>12 - 20%</i>	<i>165 - 275%</i>	<i>30 - 50%</i>	<i>18 - 30%</i>	<i>1,00</i>		

*Критериумот за умерена задолженост е земен според методологијата на Светската банка за изработка на показатели на задолженост, којашто подразбира користење тригодишни подвижни просеци на БДП и извозот на стоки и услуги и други приливи, како именители во пресметката на показателите. Изработено во согласност со „External debt statistics: Guide for compilers and users“, издаден од страна на ММФ.

** Според правилото на Гринспан и Гвидоти, потребно е земјата да одржува целосна покриеност на краткорочниот долг (преостанато достасување) со девизни резерви. Краткорочниот долг според преостанато доспевање се пресметува со додавање на износот на долгорочен надворешен долг (оригинално доспевање), кој достасува за плаќање во период од една година или помалку, кон краткорочен надворешен долг (оригинално доспевање).

Извор: НБРСМ.

II. Монетарна политика⁵²

Во првиот квартал од 2022 година, Народната банка не ја промени поставеноста на монетарната политика, продолжувајќи со приспособливиот карактер и задржувајќи ја основната каматна стапка на историски најниското ниво од 1,25%. Со ваквата монетарна поставеност Народната банка и понатаму придонесува за поддршката на корпоративниот сектор и секторот „домаќинства“ и за натамошното закрепнување на економијата. Народната банка ќе продолжи со реоценување на поставеноста на монетарната политика имајќи предвид дека домашната економија се уште е под влијание на пандемијата, но и на новите воени случувања во Украина и последиците од нив врз глобалната и домашната економија. Во овие околности девизните резерви во првиот квартал од 2022 година и понатаму се на соодветно ниво и се одржуваат во сигурната зона. Трендот на солидни стапки на раст на вкупните депозити и вкупните кредити продолжи и во текот на првиот квартал од 2022 година. Нагорните движења на инфлацијата во првите три месеци од 2022 година беа под влијание на растот на светските цени на примарните производи (храна и енергија), но и општо на увозните цени. Неизвесноста поврзана со ценовните промени и понатаму е нагласена, согласно со неизвесните економски ефекти поврзани со актуелните геополитички тензии, како и со развојот и справувањето со пандемијата којашто сè уште владее. Народната банка внимателно ги следи промените во глобалното и

⁵¹ Без репо-договори.

⁵² Подетални информации за новите монетарни мерки може да се прочитаат на интернет-страницата на Народната банка: https://www.nbrm.mk/content/MPI%20publikacij/Hronologija_na_promenite_vo_postavenosta_na_monetarnite_instrumenti_na_Narodnata%20banka.pdf

домашното окружување и е подготвена за соодветна реакција со инструментите со коишто располага.

Во текот на првото тримесечје од 2022 година, основната каматна стапка – каматната стапка на благајничките записи на Народната банка, беше задржана на историско најниското ниво од 1,25%. Со ова се задржува приспособливиот карактер на монетарната политика на севкупните макроекономски и финансиски услови. Досегашното намалување на основната каматна стапка, како и позначителното намалување на понудениот износ на благајнички записи, придонесе за поддршка на кредитните текови во економијата.

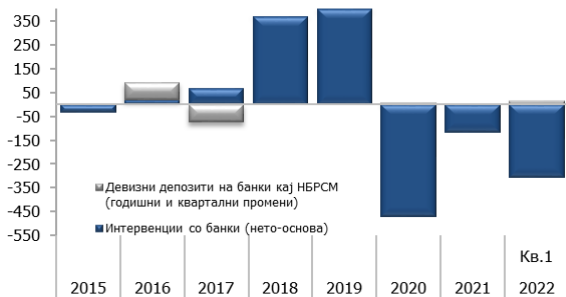

Остварувањата кај основните макроекономски показатели во домашната економија⁵³ главно беа во рамките на проектираната динамика од октомврскиот циклус проекции, со исклучок на движењата во стапката на инфлација. Во однос на последните макроекономски показатели од домашната економија, во последниот квартал од 2021 година, бруто домашниот производ забележа реален раст од 2,3% на годишна основа, додека во просек, за целата 2021 година, економијата бележи реален раст од 4%, што е во согласност со очекувањата од октомвриската проекција на Народната банка. Растот во четвртиот квартал се должи на позитивниот придонес на домашната побарувачка, во услови на негативен придонес од нето извозната компонента. Овие остварувања упатуваат на натамошно, но поумерено закрепнување на домашната економија од последиците на пандемијата. Во периодот јануари – февруари 2022 година, во просек, годишниот раст на цените изнесува 7,1%. Забрзувањето на инфлацијата е главно одраз на растот на светските цени на примарните производи (храна и енергија), но и општо на увозните цени. Неизвесноста поврзана со ценовните промени и понатаму е нагласена, согласно со неизвесните економски ефекти поврзани со развојот и справувањето со пандемијата и актуелните геополитички тензии. Нагорните придвижувања на инфлацијата кај нас, како и во глобални рамки, се должат на глобалните фактори на страната на понудата, коишто според меѓународните финансиски институции би се стабилизираше во текот на идната година. Во однос на девизните резерви, и анализата на показателите за нивната соодветност покажува дека тие и понатаму се во сигурната зона. Од аспект на движењата кај вкупните депозити и вкупните кредити, податоците заклучно со февруари упатуваат на нивен натамошен солиден годишен раст, но малку посилен кај кредитната активност во однос на октомвриската проекција.

⁵³ Се однесува на расположливите информации во текот на првиот квартал од 2022 година коишто беа земени предвид при донесувањето на одлуките за монетарната поставеност во тој период.

Интервенции на НБРСМ на девизиот пазар и девизни депозити на банки кај НБРСМ (во милиони евра)

Извор: НБРСМ.

Каматен распон (во процентни поени)

Извор: НБРСМ и ЕЦБ.

Во првиот квартал од 2021 година ЕЦБ продолжи со спроведување олабавена монетарна политика заради одржување поволни финансиски услови. При непроменети основни каматни стапки на ЕЦБ и на Народната банка, распонот меѓу овие две каматни стапки во првиот квартал од 2022 година се задржа на истото ниво. Во однос на индикативните пазарни каматни стапки на едномесечниот ЕУРИБОР и на едномесечниот СКИБОР, распонот меѓу нив не забележа значителна промена (-0,1 п.п.) на крајот на првиот квартал од 2022 година, во однос на претходниот квартал.

Во домашната економија, кај каматните стапки на вкупните депозити (во денари и во странска валута), каматниот распон во февруари и натаму е релативно стабилен и изнесуваше 0,6 п.п., во услови на непроменети каматни стапки на денарските и девизните депозити. Кај новопримените⁵⁴ вкупни депозити, каматниот распон во февруари се зголеми и изнесуваше 0,2 п.п., во услови на зголемени денарски каматни стапки.

Каматен распон помеѓу пасивна денарска и пасивна девизна каматна стапка (податоци со крај на година/месец)

Извор: НБРСМ.

Каматен распон помеѓу пасивна денарска и пасивна девизна каматна стапка на новопримени депозити (податоци со крај на година/месец)

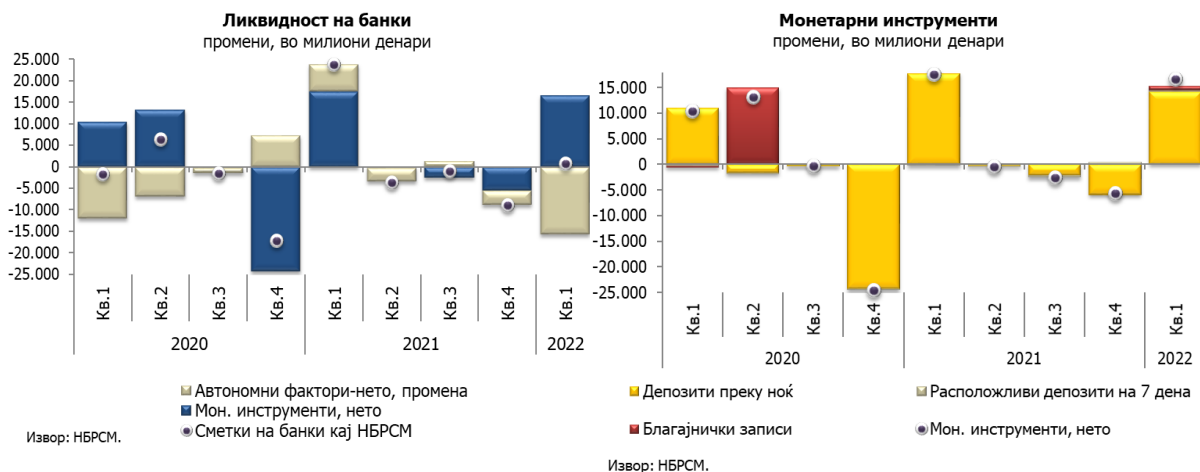

Извор: НБРСМ.

⁵⁴ Во однос на каматните стапки на новоодобрените кредити треба да се има предвид дека за нив се карактеристични променливи движења. Променливоста на каматните стапки на новоодобрените кредити произлегува од фактот што тие се условени од обемот на новоодобрените кредити (којшто од месец во месец може да се менува) и нивната каматна стапка.

2.1. Ликвидност на банки

Во првиот квартал на 2022 година, денарската ликвидност на банките забележа мал раст, што во најголем дел произлегува од промената на монетарните инструменти, како резултат на помалиот износ на пласирани средства на банките во депозитите преку ноќ. Автономните фактори, на нето-основа придонесоа за повлекување денарска ликвидност од банкарскиот систем што беше резултат на девизните интервенции на Народната банка.

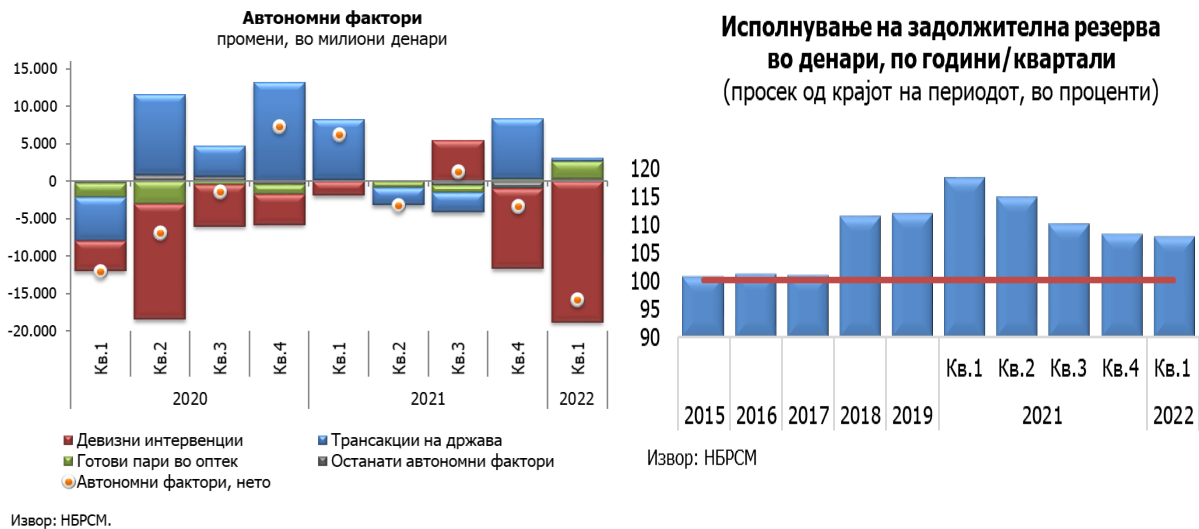

Од аспект на монетарните инструменти, промената кај расположливите депозити на банките кај Народната банка во првиот квартал придонесоа за креирање ликвидност (за 16.710 милиони денари), при намалени депозити преку ноќ (за 14.180 милиони денари) и депозити на 7 дена (за 267 милиони денари) и склучени репо-трансакции од 1.400 милиони денари. Состојбата на основниот инструмент – благајничките записи на НБРСМ, на крајот на првиот квартал изнесуваше 9.137 милиони денари⁵⁵ и забележа мала надолна промена (за 863 милиони денари) во однос на крајот на претходниот квартал.

Интересот на банките за пласирање на нивните девизни средства во девизен депозит кај Народната банка беше умерен и се задржа на релативно стабилно ниво во првиот квартал од 2022 година. Имено, овој монетарен инструмент беше повторно активиран во втората половина од 2020 година, во услови на зголемената неизвесност на меѓународните пазари, со што им се дава можност на банките во земјава да пласираат дел од своите девизни средства во краткорочни и сигурни инструменти на централната банка.

Автономните фактори на нето-основа, во првиот квартал од 2022 година, придонесоа за намалување на ликвидноста на банкарскиот систем за 15.784 милиони денари. Ваквата промена во целост е резултат на девизните интервенции на Народната банка, додека готовите пари во оптек и трансакциите на државата придонесоа за креирање ликвидност.

⁵⁵ На аукцијата на благајнички записи на Народната банка, којашто се одржа на 16 март 2022 година, беа понудени 10.000 милиони денари благајнички записи, при што беа продадени 9.137 милиони денари, со каматна стапка од 1,25% и рок на достасување од 28 дена.

Во првиот квартал од 2022 година банките на сметките кај Народната банка и натаму имаа повеќе издвоени средства од утврдениот износ на задолжителната резерва во денари, во просек за околу 7,7%.

III. Движења на финансиските пазари

Каматната стапка на меѓубанкарскиот пазар на депозити во првиот квартал од 2022 година се задржа на ниско и стабилно ниво и во просек изнесуваше 1,1%, во услови на непроменета основна каматна стапка на Народната банка, а сите просечни котации на СКИБОР забележаа минимално нагорно придвижување. На примарниот пазар на државни хартии од вредност, новите емисии беа главно на подолги рокови, при забележана раздвиженост на секундарниот пазар на хартии од вредност. На Македонската берза, во услови на неизвесност од економските ефекти од нагласените геополитички ризици и ценовните притисоци, берзанскиот промет забележа квартално намалување за 10,9%, а вредноста на МБИ-10 се намали за 0,9%, при просечен пад од 3% на вредноста на регионалните берзански индекси. Во вакви околности, на меѓународните финансиски пазари, индексите на променливост на пазарите на обврзници и акции, односно индексите МОВЕ и ВИКС на дневна основа, во просек забележаа нагорна промена, што исто така ја потврдува зголемената неизвесност на глобалните пазари на капитал. Исто така, нагорната промена кај приносите на македонските еврообврзници при истовремено поумерено зголемување и на приносите кај германските државни обврзници, придонесе за проширување на распоните меѓу овие две обврзници.

3.1. Меѓубанкарски пазар со необезбедени депозити

Во првиот квартал од 2022 година, просечната каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на депозити (МБКС) и натаму е стабилна и изнесуваше 1,1%, во услови на непроменета основна каматна стапка на Народната банка (1,25%). Во услови на одржување на ликвидноста на банките на високо ниво, тргувањето на меѓубанкарскиот пазар на депозити изнесуваше 6.339 милиони денари (3.768 милиони денари во претходниот квартал), во најголем дел како резултат на

трансакциите со рочност до 7 дена и во мал дел на трансакциите преку ноќ. На квартална основа, сите просечни котации на СКИБОР забележаа минимално нагорно поместување коешто се движеше до 0,1 п.п.

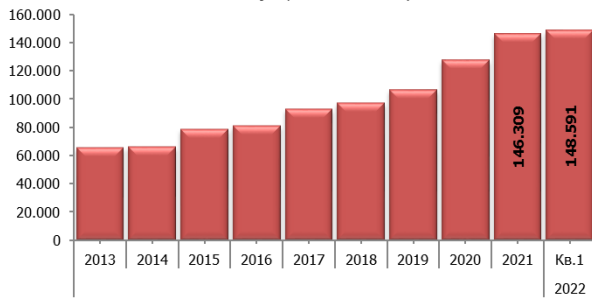
3.2. Пазар на државни хартии од вредност

Состојбата на издадените државни хартии од вредност на примарниот пазар во првиот квартал од 2022 година забележа раст од 2.282 милиона денари, или 1,5% на квартална основа и достигна 148.591 милион денари. Од структурен аспект, растот во најголем дел е резултат на петнаесетгодишните државни обврзници, при помал раст и на дванаесетмесечните државни записи и тригодишните државни обврзници. Државните обврзници и натаму се најзастапена категорија (со учество од 77,3%) во состојбата на вкупните државни хартии од вредност издадени на примарниот пазар. Од аспект на рочноста, во првиот квартал се забележува квартален раст на учеството на петнаесетгодишните државни обврзници и дванаесетмесечните државни записи во вкупните државни хартии од вредност, и тоа за 0,4 п.п. и 0,1 п.п., соодветно, за сметка на намаленото учество на останатите државни хартии од вредност. Со тоа, петнаесетгодишните државни обврзници и натаму имаат највисоко учество во рочната структура на државните хартии од вредност (40,5%), што е во согласност со насоките од фискалната стратегија на Министерството за финансии за издавање државни обврзници со подолги рочности, заради оптимизација на исплатите на долгот и намалување на ризикот за рефинансирање.⁵⁶ Од аспект на валутната структура, државните хартии од вредност во домашна валута без валутна клаузула и понатаму имаат најголемо учество, сочинувајќи 61,8% од вкупните државни хартии од вредност (62,0% во претходниот квартал). Од аспект на сопственичката структура, се намали учеството на банките во овој квартал од 37,9% на 37,7%, за сметка на зголеменото учество на останатите инвеститори (62,3%). Во рамките на останатите инвеститори, и понатаму најзастапени се пензиските фондови (со учество од 43,6%).

⁵⁶ Во декември 2021 година, Министерството за финансии на Република Северна Македонија издаде Ревидирана фискална стратегија за 2022 – 2024 (со изгледи до 2026 година), каде што насоките за финансирање на планираниот дефицит и отплатите на долгот се непроменети со дополнување на понудата за нови инструменти како што се: зелена обврзница, инфлациска, проектна и развојна обврзница.

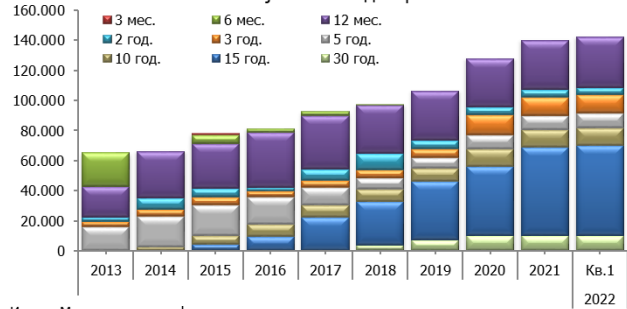

Државни хартии од вредност
состојби, во мил. денари

Извор: Министерство за финансии.

Рочна структура на ДХВ
состојби во мил. денари

Извор: Министерство за финансии.

Сопственичка структура на ДХВ
состојби, во мил. денари

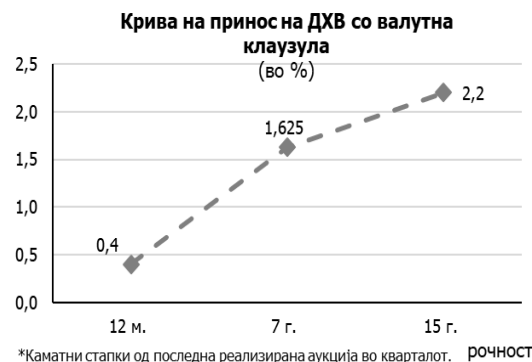
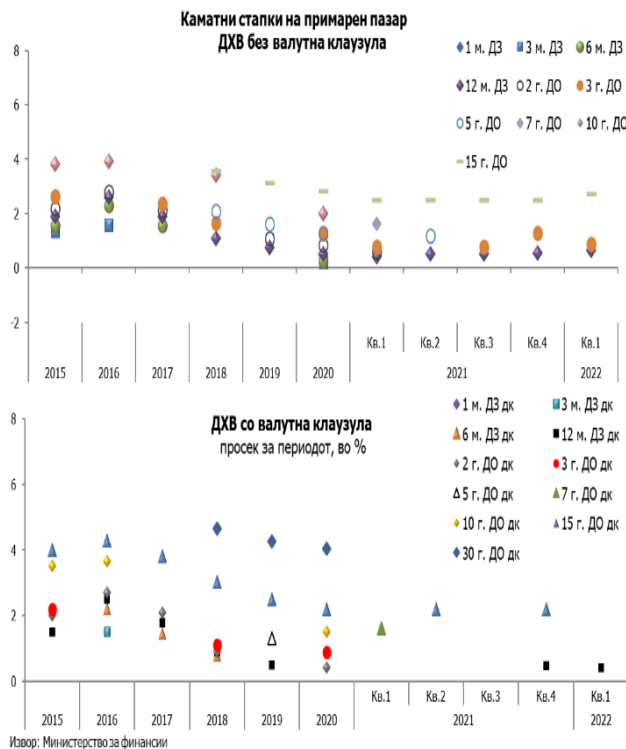
Извор: Министерство за финансии.

Валутна структура на ДХВ
состојби, во мил. денари

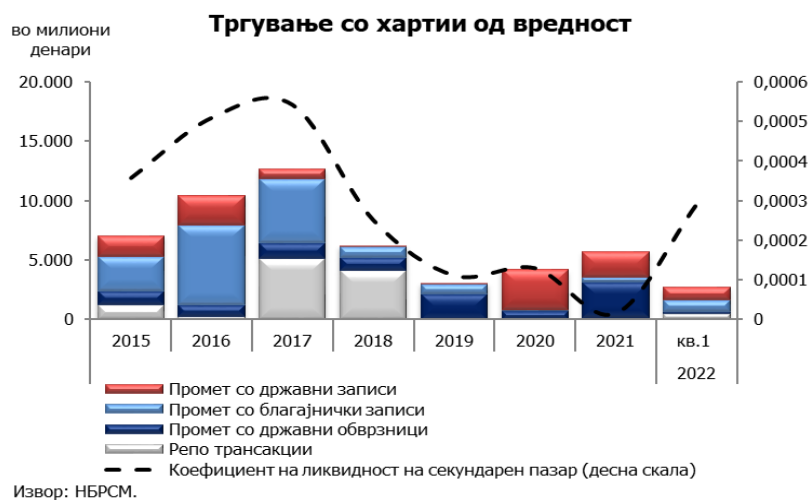

Извор: Министерство за финансии.

Во текот на првото тримесечје од 2022 година, каматните стапки на државните хартии од вредност, утврдени од страна на Министерството за финансии, забележаа одредени промени. Така, на примарниот пазар беа издадени дванаесетмесечни државни записи без и со валутна клаузула со просечна квартална каматна стапка од 0,7% и 0,4%, соодветно (0,55% и 0,5%, соодветно, во претходниот квартал). Министерството за финансии издаде и тригодишни државни обврзници без валутна клаузула со каматна стапка од 0,9% (1,3% во претходниот квартал), како и петнаесетгодишни државни обврзници без валутна клаузула со просечна каматна стапка од 2,7% (2,5% во претходниот квартал).

Тргувањето со хартии од вредност на секундарниот пазар, во првиот квартал од 2022 година, беше малку поизразено и изнесуваше 2.716 милиони денари (само 140 милиони денари во претходниот квартал), при што на овој пазарен сегмент најмногу беа склучени трансакции со државни записи и благајнички записи, а во помал дел имаше трансакции со државни обврзници и репо-трансакции. Од аспект на рочноста, беа остварени трансакции со преостаната рочност до 23 денови, до еден месец, од 1 до 3 месеци, од 5 до 10 години, од 10 до 15 години и од 15 до 30 години (со просечен принос до достасување од 1,2%, 0,5%, 0,6%, 1,6%, 2,3% и 4,1%, соодветно). На овој пазарен сегмент беа склучени и репо-трансакции со рочност до еден месец, со каматна стапка од 1,2%. Ваквите промени упатуваат на раздвижување на секундарниот пазар на хартии од вредност, што се следи и преку коефициентот на ликвидност⁵⁷.

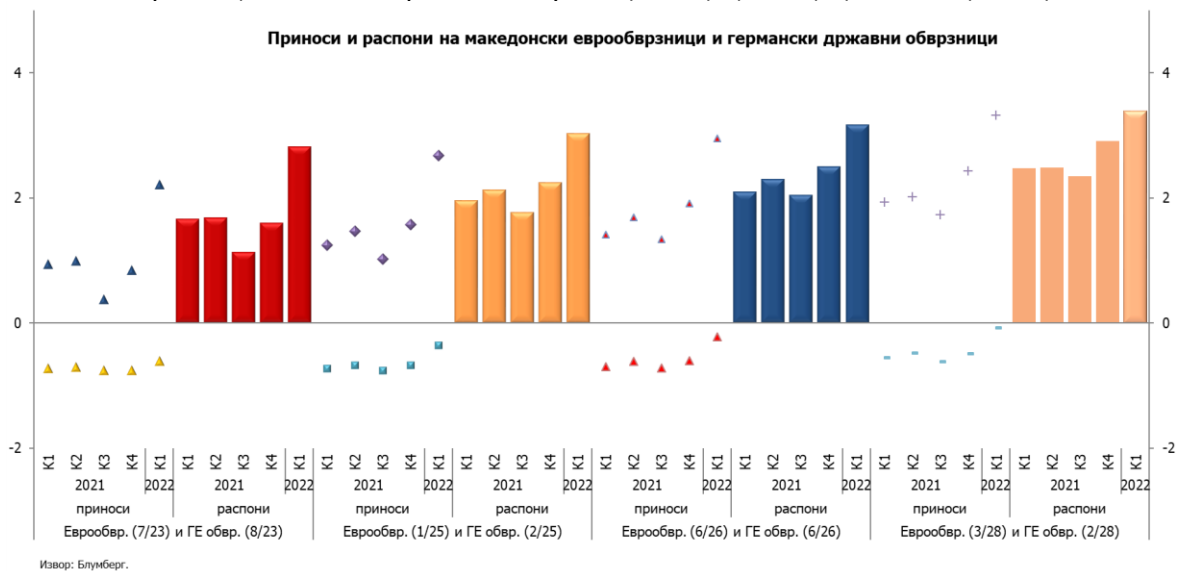
⁵⁷ Коефициентот на ликвидност на секундарниот пазар претставува однос помеѓу просечниот дневен промет и состојбата на државните хартии од вредност.

На финансиските пазари во еврозоната, во првиот квартал од 2022 година, приносите на 10-годишните државни хартии од вредност⁵⁸ во просек изнесуваа околу 0,4% (-0,1% во претходниот квартал), додека приносите на американските 10-годишни државни обврзници⁵⁹ изнесуваа 1,9% (1,5% во претходниот квартал), во услови на започнато затегнување на монетарната политика од страна на ФЕД како одговор на зголемената инфлација и инфлациски очекувања, како и при нагласени геополитички ризици.

Исто така, приносите на македонските еврообврзници⁶⁰ во првиот квартал од 2022 година во просек забележаа зголемување, при истовремено поумерено нагорно поместување на приносите кај германските државни обврзници, што доведе до проширување на распоните меѓу овие две обврзници, коишто во просек изнесуваа 2,8 п.п., 3,0 п.п., 3,2 п.п. и 3,4 п.п., соодветно.

⁵⁸ Станува збор за генерички државни обврзници изведени од кривите на принос на државните обврзници на Германија и Франција.

⁵⁹ Станува збор за генерички приноси изведени од кривата на принос на државните обврзници на САД.

⁶⁰ Се однесува на македонските еврообврзници издадени во јули 2016 година, во јануари 2018 година, во јуни 2020 година и март 2021 година. Еврообврзниците се издадени во номинален износ од 450 милиони евра, 500 милиони евра, 700 милиони евра и 700 милиони евра соодветно, со рок на достасување од 7, 7, 6 и 7 години, соодветно и годишни каматни стапки од 5,625%, 2,75%, 3,675% и 1,625%, соодветно. Во јули 2021 година, достаса и во целост е исплатена македонската еврообврзница којашто беше издадена во јули 2014 година во номинален износ од 500 милиони евра, со рок на достасување од 7 години и годишна каматна стапка од 3,975%.

3.3. Берзи

Во првиот квартал од 2022 година, неизвесните економски ефекти од најновите случувања во Украина придонесоа за намалување на вредноста на македонскиот берзански индекс за акции МБИ-10 за 0,9% (по раст од 8% во претходниот квартал) и да се сведе на 6.097 индексни поени. Исто така, вкупниот берзански промет забележа квартален пад од 10,9%, како резултат на намалениот промет врз основа на блок-трансакции и во помал дел на намаленото тргување со обврзници, додека класичното тргување со акции се зголеми за 9,3%. Во вакви околности вредноста на индексот на обврзниците (ОМБ) во текот на кварталот се намали за 1 индексен поен и изнесува 133 индексни поени.

Извор: Македонска берза АД Скопје

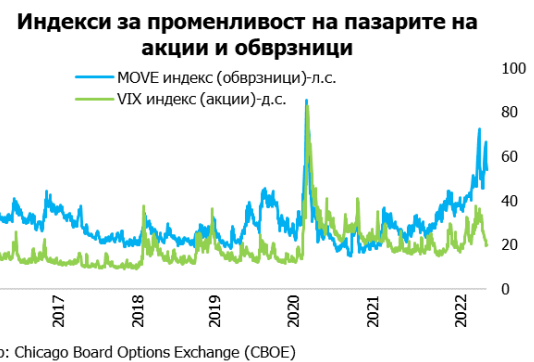

Извор: Македонска берза АД Скопје

Во првото тримесечје од 2022 година, берзанските индекси од регионот забележаа вкупен просечен пад од 3% (раст од 2,2% во претходниот квартал). Надолно поместување беше забележано кај повеќето индекси на берзите од регионот, освен кај српскиот, хрватскиот и балканскиот индекс, каде што се забележува мало нагорно придвижување. Исто така, индексите на променливост на пазарите на обврзници и акции, односно индексите MOVE и ВИКС⁶¹ на дневна основа, забележаа просечна нагорна промена од околу 30% (15% во претходниот квартал), што и понатаму упатува на зголемување на неизвесноста на глобалните пазари на капитал.

Извор: Македонска берза АД Скопје, национални берзи.

Извор: Chicago Board Options Exchange (CBOE)

⁶¹ Индексот MOVE (Merrill Lynch Option Volatility Estimate) ја покажува изведената (или имплицитната) променливост на американските пазари за државни хартии од вредност. Индексот ВИКС (Volatility Index) е конструиран врз основа на изведената променливост на опциите на индексот Сп 500. Инвеститорите ги користат двата индекса како показатели за состојбите и очекувањата во поглед на нестабилноста на финансиските пазари. Надолна патека кај индексите означува намалување на променливоста.

IV. Монетарни и кредитни агрегати

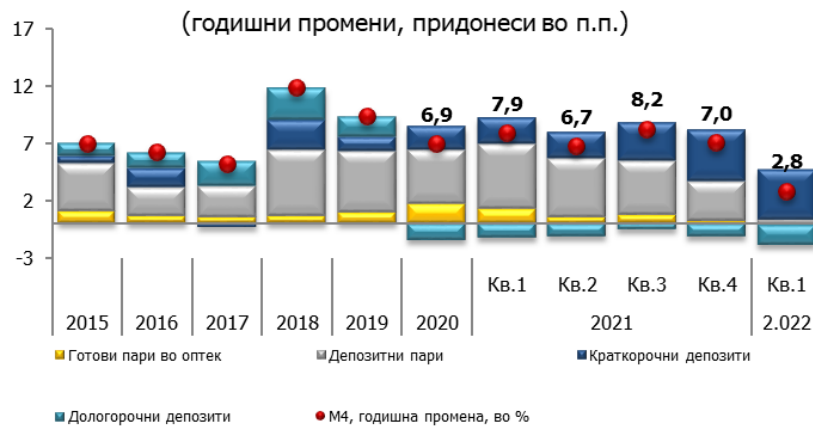
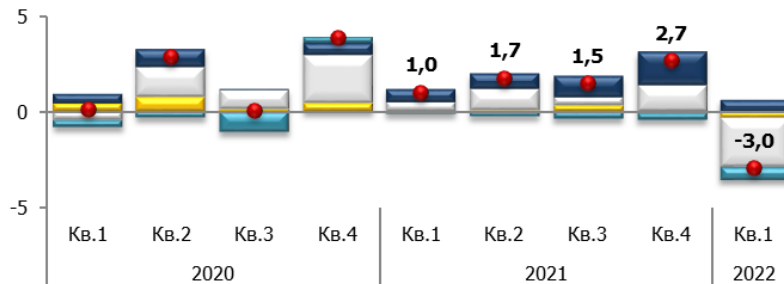
Во првиот квартал од годината вообичаено се забележува значително забавување на кварталниот раст на најширокиот монетарен агрегат М4, под влијание на сезонски фактори. Сепак, влошувањето на енергетската криза, дополнително нагласена со новите воени случувања во Украина, заради коишто истовремено порасна вкупната неизвесност, придонесоа за пад кај овој монетарен агрегат во првиот квартал од 2022 година. Структурно гледано, намалувањето произлегува од падот на депозитните пари (и тоа поизразено кај корпоративниот сектор), при помал негативен придонес и на долгорочните депозити и готовите пари во оптек, додека краткорочните депозити имаат мал позитивен придонес. Истовремено, кредитната активност и натаму расте, при поголем позитивен придонес од страна на секторот „претпријатија“, додека придонесот на секторот „домаќинства“ е поумерен. Резултатите од Анкетата за кредитната активност за првиот квартал укажуваат на зголемување на кредитната побарувачка од страна на претпријатијата и домаќинствата, при истовремено мало нето-заострување на кредитните услови кај претпријатијата и нето-олеснување кај домаќинствата.

4.1. Монетарни агрегати

Во текот на првиот квартал од 2022 година, најшироката парична маса М4 забележа квартален пад од 3,0%, по растот од 2,7% во претходниот квартал. Вообичаено, во овој период од годината се забележува изразено забавување на растот кај најшироката парична маса, што се поврзува со одредени сезонски фактори. Сепак, под влијание на притисоците од силниот раст на цените на енергентите, дополнително нагласен заради воениот конфликт во Украина и општото зголемување на неизвесноста во вакви околности, паричната маса забележа квартално намалување. Од аспект на структурата, намалувањето во најголем дел произлегува од најликвидната компонента на паричната маса, односно од намалувањето на депозитните пари (негативен придонес од 2,6 п.п.), при помал негативен придонес на долгорочните депозити и готовите пари во оптек (негативен придонес од 0,7 п.п. и 0,3 п.п., соодветно), додека краткорочните депозити бележат мал позитивен придонес (0,6 п.п.). Во однос на валутната структура, денарските депозити (без депозитните пари) и понатаму имаат негативен придонес од 0,9 п.п. во кварталната промена на паричната маса М4, при позитивен придонес на девизните депозити (од 0,9 п.п.). Согласно со ваквите остварувања, учеството на девизните депозити во М4 на крајот на првиот квартал забележа мала промена и изнесува 40,8% (38,7% на крајот на претходниот квартал). На годишна основа, растот на монетарниот агрегат М4 на крајот на првиот квартал од 2022 година изнесува 2,8% (7,0% на крајот на претходниот квартал).

Парична маса М4, структура (квартални промени, придонеси во процентни поени)

Извор: НБРСМ.

Вкупните депозити во финансискиот систем⁶² во првиот квартал од 2022 година забележаа пад од 2,9% на квартална основа (квартален раст од 3,0% во претходното тримесечје). Од секторски аспект, падот на депозитите во најголем дел произлегува од намалувањето на депозитите на претпријатијата, при помал негативен придонес и од депозитите на домаќинствата, додека депозитите на останатите сектори забележуваат мал позитивен придонес. Од валутен аспект, пад се забележува кај денарските депозити (со вклучени депозитни пари), при мал позитивен придонес на девизните депозити. Според рочната структура, пад се забележува кај долгорочните депозити, додека краткорочните депозити бележат зголемување. На годишна основа, растот на вкупните депозити на крајот на првото тримесечје изнесува 3,2% (7,5% на крајот на претходниот квартал).

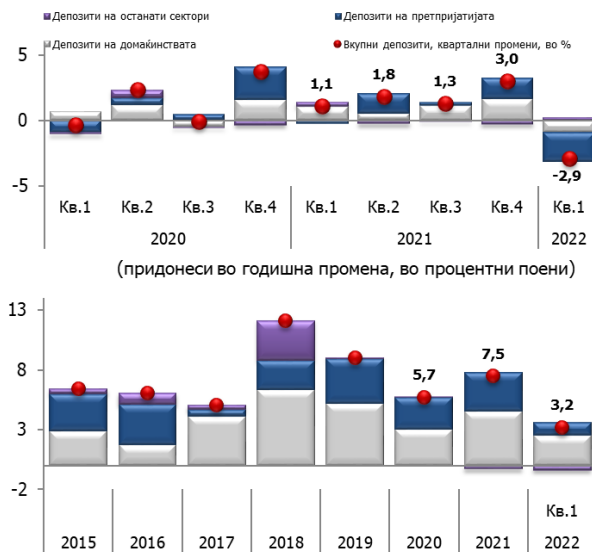
⁶² Податоците се однесуваат на депозитите на недржавниот сектор во банките и штедилниците, средствата на останатите финансиски институции на сметките кај НБРСМ и средствата на единиците на локалната самоуправа на сметките кај НБРСМ. Податоците соодветствуваат со методолошките измени на НБРСМ од јуни 2018 година. Повеќе информации за методолошките измени може да се најдат на следнава врска:

http://www.nbrm.mk/monetarna_statistika_i_statistika_na_kamatni_stapki.nspх.

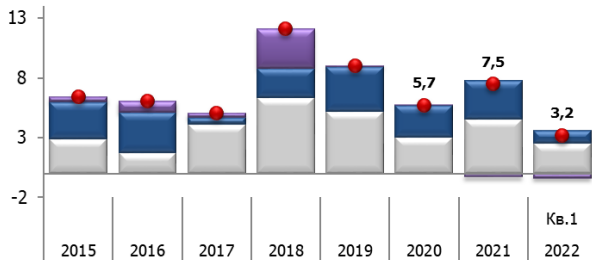

Вкупни депозити

(придонеси во квартална промена, во процентни поени)

(придонеси во годишна промена, во процентни поени)

Извор: НБРСМ.

Вкупни депозити

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	
квартални промени, во %									
Вкупни депозити	-0,3	2,4	-0,1	3,7	1,1	1,8	1,3	3,0	-2,9
придонес во квартална промена на вкупните депозити, во п.п.									
Депозитни пари	-0,5	1,7	1,1	2,7	0,5	1,2	0,5	1,5	-2,8
Денарски депозити	-0,7	-0,4	-1,4	-0,4	-0,2	-0,7	-0,6	-1,2	-1,0
Девизни депозити	0,9	1,0	0,3	1,4	0,8	1,3	1,4	2,8	0,9
Краткорочни депозити	0,6	1,0	0,0	0,7	0,7	0,9	1,2	1,9	0,6
Долгорочни депозити	-0,4	-0,4	-1,2	0,3	-0,1	-0,3	-0,4	-0,4	-0,7
Домаќинства	0,7	1,2	-0,5	1,6	1,1	0,5	1,2	1,7	-0,9
Претпријатија	-0,9	0,6	0,5	2,5	-0,3	1,5	0,2	1,6	-2,2
Останати сектори	-0,1	0,6	-0,1	-0,4	0,3	-0,2	-0,1	-0,3	0,2

Извор: НБРСМ.

Депозитите на домаќинствата, во првиот квартал на годината забележаа квартален пад од 1,4%, наспроти растот од 2,6% во претходниот квартал. Од валутен аспект, намалувањето во целост е резултат од негативниот придонес на денарските депозити (со вклучени депозитни пари), при позитивен придонес на девизните депозити. Од аспект на рочната структура, долгорочните депозити бележат намалување, при раст на краткорочните депозити. На годишна основа, растот на вкупните депозити на домаќинствата на крајот на првото тримесечје изнесува 3,9% (7,1% на крајот од претходниот квартал).

Депозитите на претпријатијата во првиот квартал на годината забележаа посилен квартален пад од 7,8% (по растот од 5,8% во претходниот квартал). Од аспект на валутната структура, падот е резултат на намалувањето и на денарските депозити (со вклучени депозитни пари) и на девизните депозити. Од рочен аспект, исто така се забележува пад и кај краткорочните депозити и кај долгорочните депозити. На годишна основа, депозитите на претпријатијата на крајот на првото тримесечје се повисоки за 3,9% (11,7% на крајот од претходниот квартал).

Депозити на домаќинствата

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	
квартални промени, во %									
Вкупни депозити на домаќинствата	1,1	1,8	-0,7	2,4	1,7	0,8	1,8	2,6	-1,4
придонес во квартална промена на вкупните депозити, во п.п.									
Депозитни пари	0,7	1,5	0,5	2,0	0,6	0,5	0,9	0,5	-1,8
Денарски депозити	-0,2	-0,9	-1,7	-0,1	0,1	-0,6	-0,4	-1,3	-1,4
Девизни депозити	0,6	1,2	0,5	0,6	1,0	0,9	1,3	3,3	1,8
Краткорочни депозити	0,5	0,8	0,7	0,5	1,1	1,0	1,3	2,3	0,9
Долгорочни депозити	-0,1	-0,4	-1,9	-0,1	-0,1	-0,7	-0,4	-0,2	-0,4

Извор: НБРСМ.

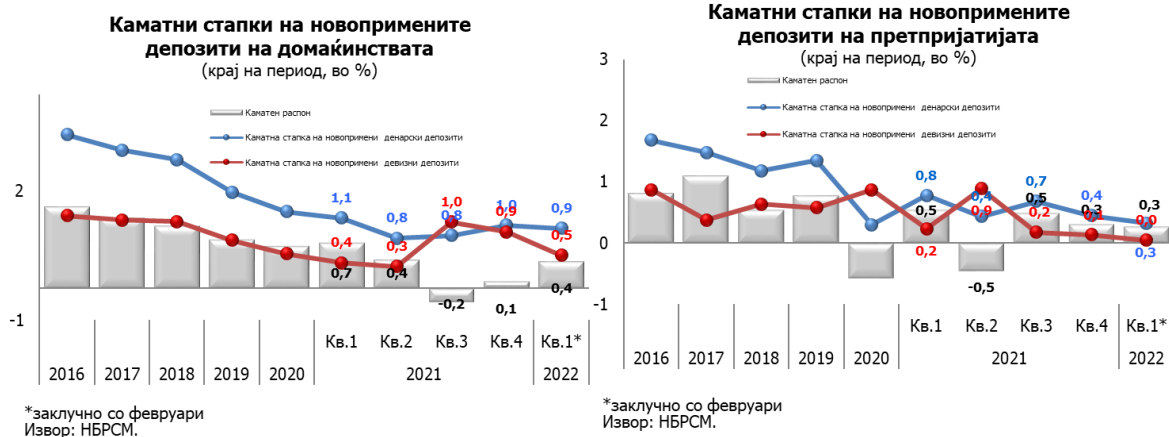
Депозити на претпријатијата

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	
квартални промени, во %									
Вкупни депозити на претпријатијата	-3,4	2,2	1,8	9,5	-0,9	5,6	0,8	5,8	-7,8
придонес во квартална промена на вкупните депозити, во п.п.									
Депозитни пари	-3,9	2,0	2,8	6,7	-0,3	3,1	-0,4	5,1	-6,0
Денарски депозити	-1,4	-0,4	-1,0	-0,7	-0,3	-0,4	-0,8	-1,4	-0,4
Девизни депозити	2,0	0,6	-0,1	3,6	-0,3	2,9	2,1	2,1	-1,4
Краткорочни депозити	1,5	0,2	-1,1	1,8	-0,7	1,3	1,6	1,7	-0,6
Долгорочни депозити	-1,0	0,1	0,1	1,0	0,1	1,2	-0,4	-0,9	-1,1

Извор: НБРСМ.

Анализата на приносите⁶³ на новото штедење покажува дека во февруари каматните стапки на новопримените⁶⁴ денарски и девизни депозити на домаќинствата изнесуваат 0,9% и 0,5%, соодветно (1,0% и 0,9%, соодветно во декември). Во вакви услови, каматниот распон помеѓу новото денарско и девизно штедење кај домаќинствата во февруари се прошири и изнесува 0,4 п.п. Кај корпоративниот сектор, каматните стапки на новопримените денарски и девизни депозити во февруари изнесуваат 0,3% и 0%, соодветно (0,4% и 0,1%, соодветно во декември). Со ваквите поместувања, каматниот распон меѓу новопримените денарски и девизни депозити на претпријатијата на крајот на февруари се задржа на нивото од 0,3 п.п. Во однос на вкупните примени депозити (денарски и девизни), каматните стапки на депозитите на претпријатијата и домаќинствата во февруари не забележаа промени и изнесуваат 0,9% и 0,7%, соодветно.

4.2. Кредитна активност

Во услови на натамошен приспособлив карактер на монетарната политика, кредитната активност на банките во првиот квартал од годината и натаму расте (раст од 2,6% на квартална основа). Во однос на условите за одобрување кредити, според резултатите од Анкетата за кредитната активност, во првиот квартал се забележува мало нето-заострување на кредитните услови кај претпријатијата и нето-олеснување на условите кај домаќинствата. Сепак, и натаму најголемиот процент од банките укажуваат на непроменети кредитни услови и кај двата сектора. Истовремено, забележано е натамошно нагорно придвижување на вкупната кредитна побарувачка од страна на претпријатијата и домаќинствата, но посилено кај вториот сектор. За вториот квартал на 2022 година, банките очекуваат умерено нето-заострување на вкупните кредитни услови при мало нето-зголемување на побарувачката кај секторот „претпријатија“, додека кај секторот „домаќинства“ се очекува натамошно умерено нето-олеснување на кредитните услови, при нето-намалување на побарувачката за кредити.

⁶³ Податоците за каматните стапки се согласно со методолошките измени на Народната банка од јуни 2018 година. Повеќе информации за методолошките измени може да се најдат на следнава врска: http://www.nbrm.mk/monetarna_statistika_i_statistika_na_kamatni_stapki.nspdx.

⁶⁴ Во однос на каматните стапки на новопримените депозити треба да се има предвид дека за нив се карактеристични променливи движења. Променливоста на каматните стапки на новопримените депозити произлегува од фактот што тие произлегуваат од обемот на новопримени депозити (којшто од месец во месец може да се менува) и нивната каматна стапка.

Вкупни кредити на приватен сектор

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1
Вкупни кредити на приватен сектор	0,7	2,6	0,03	1,3	1,2	2,6	1,1	3,1	2,6
квартални промени, во %									
придонес во квартална промена на вкупните кредити, во п.п.									
Денарски кредити	0,5	1,7	-0,1	0,6	0,7	1,8	0,7	2,4	1,3
Девизни кредити	0,2	0,9	0,1	0,6	0,5	0,8	0,4	0,7	1,3
Краткорочни кредити	0,1	-0,4	-1,2	0,4	0,5	0,6	-0,4	0,8	1,4
Долгорочни кредити	0,3	2,7	2,2	1,0	0,5	1,9	1,5	2,6	1,3
Домаќинства	0,8	1,1	1,4	0,7	0,8	1,4	0,9	0,8	0,8
Претпријатија	-0,1	1,5	-1,4	0,5	0,4	1,1	0,3	2,3	1,8

Извор: НБРСМ.

услови за одобрување кредити

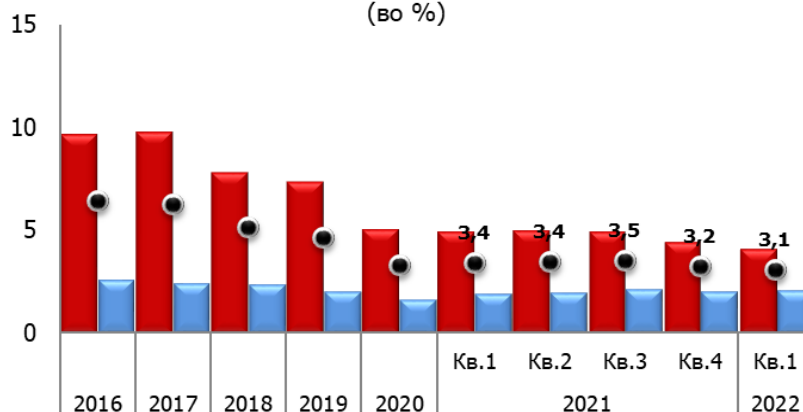
побарувачка за кредити

Извор: анкета за кредитна активност, НБРСМ.

Анализата на секторската структура на кредитите на приватниот сектор укажува на поголем позитивен придонес од страна на секторот „претпријатија“, додека придонесот на секторот „домаќинства“ е помал. Од валутен аспект, растот подеднакво произлегува и од денарските кредити и од девизните кредити⁶⁵. Исто така, во однос на рочната структура, кварталниот раст на вкупните кредити речиси подеднакво произлегува од растот и на краткорочните и на долгорочните кредити. Воедно, учеството на сомнителните и спорните побарувања во вкупните кредити се намали во однос на крајот од четвртиот квартал на 2021 година и изнесува 3,1%.

Учество на сомнителните и спорните побарувања во вкупните кредити (во %)

- Вкупни кредити на претпријатијата*
- Вкупни кредити на домаќинствата*
- Вкупни кредити*

* Се однесува на учеството на сомнителните и спорните побарувања во вкупните кредити на соодветниот сектор
Извор: НБРСМ.

На годишна основа, вкупните кредити на крајот на првиот квартал од 2022 година остварија раст од 9,8% (8,3% на крајот на претходниот квартал). Кредитниот раст пред сè се должи на зголемувањето на кредитите на претпријатијата, при поумерен позитивен придонес на

⁶⁵ Податоците за девизните кредити вклучуваат и денарски кредити со валутна клаузула.

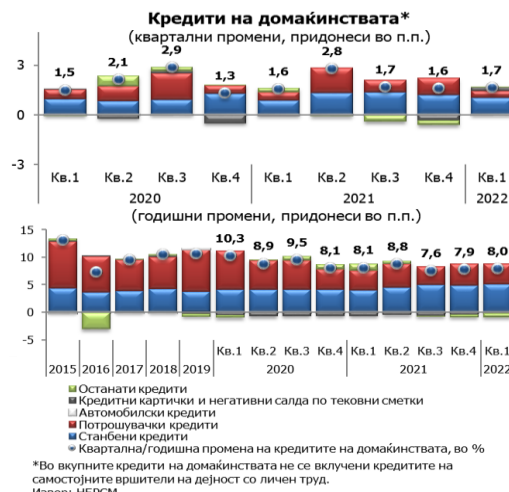
кредитите на домаќинствата. Притоа, учеството на вкупните кредити во вкупните депозити е зголемено и на крајот на првиот квартал изнесуваше 85,8% (81,2% на крајот на декември 2021 година).

Растот на кредитирањето на секторот „домаќинства“ продолжи и во текот на првиот квартал на 2022 година. Остварениот квартален раст од 1,6% (исто како и во претходниот квартал) во поголем дел произлегува од зголемувањето на станбените и потрошувачките кредити, при помал позитивен придонес на кредитните картички и негативните салда на тековните сметки. Резултатите од Анкетата за кредитната активност за првиот квартал кај секторот „домаќинства“ упатуваат на нето-зголемување на побарувачката за кредити и нето-олеснување на кредитните услови кај станбените и потрошувачките кредити. Од валутен аспект, растот на кредитите на домаќинствата пред сè произлегува од позитивниот придонес на денарските кредити, при помал позитивен придонес и на девизните кредити. Гледано од аспект на рочната структура, растот и понатаму произлегува од долгорочните кредити, при помал позитивен придонес и на краткорочните кредити. На годишна основа, вкупните кредити на домаќинствата на крајот на првиот квартал од 2022 година се повисоки за 7,9% (7,8% во декември 2021 година).

Кредити на домаќинствата

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1
квартални промени, во %									
Вкупни кредити на домаќинствата	1,5	2,1	2,8	1,3	1,6	2,8	1,7	1,6	1,6
придонес во квартална промена на вкупните кредити, во п.п.									
Денарски кредити	0,9	1,6	2,5	0,6	1,0	1,3	1,0	0,9	1,0
Девизни кредити	0,6	0,5	0,3	0,7	0,5	1,4	0,6	0,6	0,6
Краткорочни кредити	0,01	-0,4	0,03	-0,1	0,2	0,1	0,0	-0,2	0,2
Долгорочни кредити	1,5	1,9	2,6	1,3	1,1	2,7	1,6	2,0	1,3

Извор: НБРСМ.

Во првото тримесечје од 2022 година, кварталниот раст на вкупните кредити одобрени на корпоративниот сектор и натаму расте (3,7% раст на квартална основа). Според резултатите од Анкетата за кредитната активност за првиот квартал, банките укажуваат на минимално нето-зголемување на побарувачката на кредити од страна на претпријатијата, при мало нето-заострување на кредитните услови, а како фактори коишто во најголем дел влијаат на зголемената кредитна побарувачка се посочуваат инвестициите во залихи и обртен капитал, инвестициите во основни средства и реструктурирањето на долгот. Од валутен аспект, растот на вкупните кредити на претпријатијата во најголем дел произлегува од девизните кредити (вклучувајќи ги и кредитите со девизна клаузула), при позитивен придонес и на денарските кредити. Според рочната структура, поголем е придонесот на краткорочните кредити, при поумерен раст и на долгорочните кредити. На годишно ниво, растот на вкупните кредити на претпријатијата исто така забрза, со што на крајот на првиот квартал достигна 11,9% (8,7% на крајот на 2021 година).

Кредити на претпријатијата

	2020				2021				2022
	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Кв.1
квартални промени, во %									
Вкупни кредити на претпријатијата	-0,2	3,2	-2,8	1,0	0,8	2,3	0,6	4,9	3,7
придонес во квартална промена на вкупните кредити, во п.п.									
Денарски кредити	0,0	1,8	-2,8	0,5	0,2	2,3	0,3	4,1	1,7
Девизни кредити	-0,2	1,3	-0,1	0,6	0,6	0,1	0,2	0,8	2,0
Краткорочни кредити	0,1	-0,4	-2,2	0,9	0,9	1,1	-0,7	1,9	2,7
Долгорочни кредити	-0,9	3,7	1,9	0,4	-0,1	1,1	1,5	3,3	1,3

Извор: НБРСМ.

Според податоците за каматните стапки⁶⁶ на новоодобрените кредити⁶⁷ во февруари, каматните стапки на денарските и девизните кредити на домаќинствата изнесуваат 5,1% и 3,5%, соодветно (4,9% и 3,6%, соодветно во декември). Во вакви услови, каматниот распон меѓу новото денарско и девизно кредитирање на домаќинствата се прошири и изнесува 1,5 п.п. Кај претпријатијата, каматните стапки на новоодобрените денарски и девизни кредити изнесуваат 3,6% и 3,2%, соодветно (3,3% и 3,0%, соодветно во декември), со што каматниот распон меѓу новото денарско и девизно кредитирање на претпријатијата се прошири на 0,5 п.п. Во однос на вкупните кредити одобрени на приватниот сектор, на крајот на февруари каматните стапки на кредитите на претпријатијата и домаќинствата се намалија на 3,4% и 5,1%, соодветно (од 3,5% и 5,2%, соодветно во декември).

Каматни стапки на новоодобрените кредити на домаќинствата
(крај на период, во %)

* заклучно со февруари.
Извор: НБРСМ.

Каматни стапки на новоодобрените кредити на претпријатијата
(крај на период, во %)

* заклучно со февруари.
Извор: НБРСМ.

⁶⁶ Податоците за каматните стапки се согласно со методолошките измени на Народната банка од јуни 2018 година. Повеќе информации за методолошките измени може да се најдат на следнава врска: http://www.nbrm.mk/monetarna_statistika_i_statistika_na_kamatni_stapki.nsp.x.

⁶⁷ Во однос на каматните стапки на новоодобрени кредити треба да се има предвид дека за нив се карактеристични променливи движења. Променливоста на каматните стапки на новоодобрените кредити произлегува од фактот што тие произлегуваат од обемот на новоодобрените кредити (којшто од месец во месец може да се менува) и нивната каматна стапка.

V. Јавни финансии

Во четвртиот квартал од 2021 година продолжи солидниот раст на приходите во буџетот, но малку поумерено согласно со забавувањето на растот и на економската активност. Имено, буџетските приходи забележаа годишен раст од 12,5%, којшто и натаму произлегува од даночните приходи. Повисоката споредбена основа од минатата година поради потребата од поголема фискална поддршка на економијата за справување со ефектите од пандемијата, придонесе за поголемо забавување на растот на буџетските расходи, којшто се сведе на 2,1% и којшто во најголем дел произлегува од повисоките капитални трошоци. Буџетскиот дефицит изнесува 1,8% од БДП и е малку понизок во споредба со остварувањето во истиот квартал од минатата година (2,7% од БДП). Во периодот јануари – февруари од 2022 година, буџетскиот дефицит изнесува 0,8% од БДП, што претставува околу 20% од планираниот за 2022 година и во најголем дел е финансиран преку користење на депозитите на државата кај Народната банка, а во помал дел и со задолжување на државата на домашниот пазар на хартии од вредност. Вкупниот јавен долг на крајот на четвртиот квартал на 2021 година достигна 60,8% од БДП и е понизок за 0,2 п.п. во споредба со крајот на 2020 година.

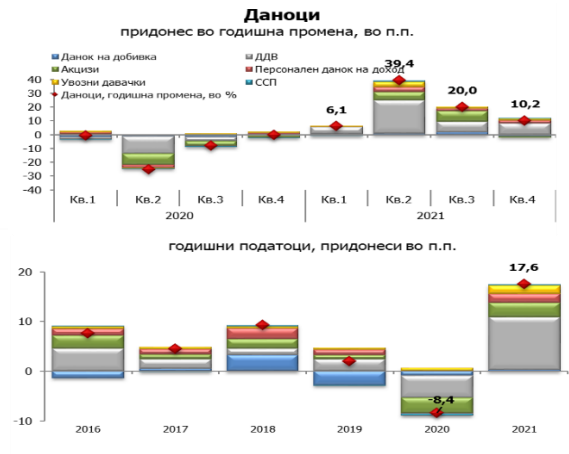
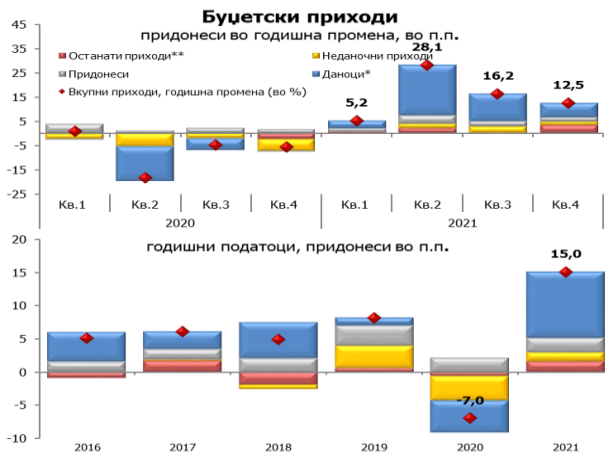
Во четвртиот квартал на 2021 година, вкупните приходи во Буџетот на Република Северна Македонија⁶⁸ забележаа поумерен раст, од 12,5% на годишна основа (16,2% во претходниот квартал), во услови на натамошно, но поумерено закрепнување на домашната економија. Растот на буџетските приходи на годишно ниво е одраз а зголемените приливи кај сите категории буџетски приходи, најмногу поради растот на даночните приходи⁶⁹, при позитивен придонес и од придонесите, останатите приходи⁷⁰ и неданочните приходи. Притоа, приходите од даноците забележаа годишен раст од 10,2% (со позитивен придонес од 6,0 п.п. во растот на вкупните приходи). Придонесите и натаму се зголемуваат, во споредба со претходниот период, остварувајќи годишен раст од 5,8% (позитивен придонес од 2,0 п.п., во растот на вкупните приходи), додека неданочните приходи и останатите приходи беа повисоки за 24% и 162,8%⁷¹ на годишна основа (со позитивен придонес од 1,4 п.п. и 3,2 п.п., соодветно, во растот на вкупните приходи).

⁶⁸ Централен буџет и буџети на фондови.

⁶⁹ Ги вклучува и сметките за сопствени приходи (ССП).

⁷⁰ Останатите приходи вклучуваат капитални приходи, странски донации и приходи од наплатени заеми.

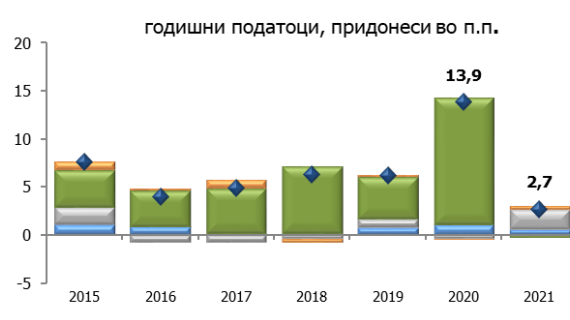
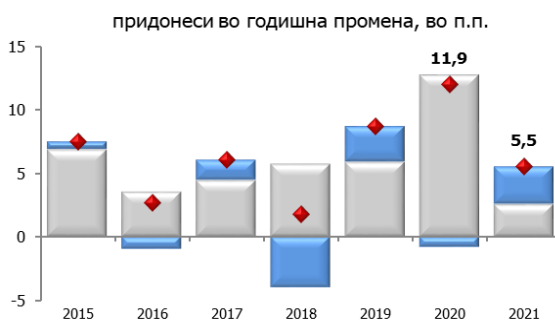
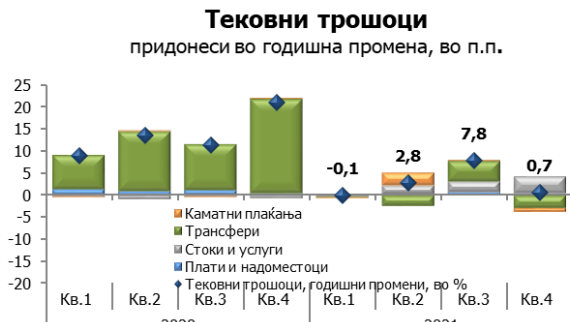
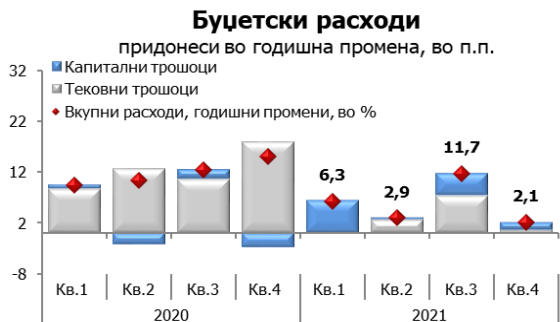
⁷¹ Растот на останатите приходи во целост се должи на растот на странските донации.

*Вклучува даночни приходи (ССП).
**Останатите приходи вклучуваат капитални приходи, странски донации и приходи од наплатени заеми.
Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Годишниот раст на даночните приходи во четвртиот квартал од 2021 година (10,2%), главно произлегува од остварувањата кај индиректните даноци (позитивен придонес од 9,1 п.п.), при помал позитивен придонес и од директните даноци (0,7 п.п.). Кај индиректните даноци, поголем раст е остварен кај приходите од ДДВ (придонес од 8,4 п.п.), при помал позитивен придонес на увозните давачки (1,4 п.п.), додека приходите од акцизите имаат мал негативен придонес (0,7 п.п.).

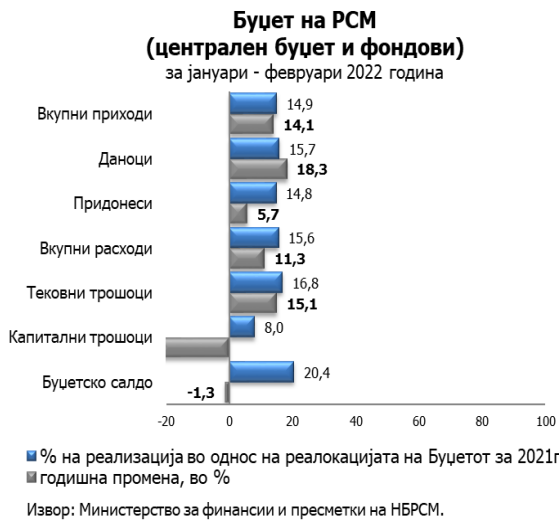
Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Вкупните буџетски расходи остварени во четвртиот квартал на 2021 година се повисоки за 2,1%, на годишна основа. Притоа, растот е забавен главно поради високата споредбена основа од истиот квартал од минатата година кога беа исплатени средства поврзани со мерките за ублажување на ефектите од пандемијата. Гледано структурно, растот на вкупните расходи во најголем дел произлегува од повисоките капитални трошоци (придонес од 1,5 п.п.), а во мал дел и од тековните трошоци (придонес од 0,6 п.п.). Годишниот раст на тековните трошоци изнесува 0,7% и во најголем дел произлегува од категоријата „стоки и услуги“ и „плати и надоместоци“

(позитивен придонес од 3,5 п.п. и 0,7 п.п.), додека категориите „трансфери“⁷² и каматни плаќања имаат негативен придонес кон годишниот раст на тековните трошоци, од 2,8 п.п. и 0,7 п.п., соодветно.

Буџетскиот дефицит во четвртото тримесечје на 2021 година изнесуваше 12.817 милиони денари, или 1,8% од БДП, што претставува пониско остварување во споредба со истиот период од минатата година (дефицит од 2,7% од БДП). Остварениот дефицит главно беше финансиран преку нето-задолжување на државата на домашниот пазар и од надворешни извори⁷³.

	2021									2022											
	Буџет за 2021		Ребаланс на Буџет за 2021		Реалокација на Буџет за 2021		Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	Вкупно	Буџет за 2022	јан. - фев. 2022	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	јануари - февруари			
	во милиони денари												Годишни промени, во %	Придонес во годишна промена, во п.п.	Годишни промени, во %	Придонес во годишна промена, во п.п.	Годишни промени, во %	Придонес во годишна промена, во п.п.	Годишни промени, во %	Придонес во годишна промена, во п.п.	Годишни промени, во %
ВКУПНИ ПРИХОДИ	212.630	222.542	222.542	48.896	52.407	56.473	60.245	218.021	238.899	35.619	5,2	5,2	28,1	28,1	16,2	16,2	12,5	12,5	14,1	14,1	
Даночни приходи и придонеси	186.282	193.068	193.068	44.307	47.243	51.013	53.754	196.317	210.829	32.573	5,1	4,6	26,4	24,1	14,9	13,6	8,6	7,9	14,8	13,4	
Даноци*	117.982	123.873	123.873	28.005	29.817	33.303	34.565	125.690	136.458	21.579	6,1	3,4	39,4	20,6	20,0	11,4	10,2	6,0	20,0	11,5	
Придонеси	68.300	69.195	69.195	16.302	17.426	17.710	19.189	70.627	74.371	10.994	3,4	1,1	9,0	3,5	6,3	2,2	5,8	2,0	5,7	1,9	
Неданочни приходи	16.954	17.586	17.586	3.276	3.206	3.655	3.745	13.882	19.171	2.362	-1,5	-0,1	36,0	2,1	48,0	2,4	24,0	1,4	7,9	0,6	
Капитални приходи	3.187	3.187	3.187	194	237	1.227	270	185	3.330	185	-48,7	-0,4	73,0	0,2	21,5	0,4	-15,9	-0,1	48,0	0,2	
Странски донации	6.207	8.701	8.701	1.119	1.721	578	2.476	499	5.570	499	85,3	1,1	64,4	1,6	-17,0	-0,2	242,0	3,3	-6,4	-0,1	
ВКУПНИ РАСХОДИ	247.568	268.772	268.772	57.272	61.207	65.365	73.062	256.906	272.428	42.474	6,3	6,3	2,9	2,9	11,7	11,7	2,1	2,1	11,3	11,3	
Тековни трошоци	223.513	238.968	238.968	51.812	58.627	58.587	64.472	233.498	234.192	39.396	-0,1	-0,1	2,8	2,7	7,8	7,3	0,7	0,6	15,1	13,6	
Капитални трошоци	24.055	29.804	29.871	5.460	2.580	6.778	8.590	23.408	38.236	3.078	171,5	6,4	6,7	0,3	62,0	4,4	14,5	1,5	-22,0	-2,3	
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-34.938	-46.230	-46.230	-8.376	-8.800	-8.892	-12.817	-38.885	-33.529	-6.855											
Финансирање	34.938	46.230	46.230	8.376	8.800	8.892	12.817	38.885	33.529	6.855											
Приливи	78.291	89.583	89.583	11.642	12.170	12.606	15.062	81.480	45.103	7.584											
Други приливи	800	2.300	2.300	41	188	75	236	540	500	109											
Странски заеми	53.042	63.731	63.731	43.063	6.070	1.446	10.679	61.258	21.269	0											
Депозити	1.312	403	403	-32.309	-3.982	35.250	-2.426	-3.467	-3.296	5.978											
Државни записи	23.129	23.129	23.129	894	9.894	5.835	6.573	23.136	26.620	1.497											
Продажба на акции	8	20	20	13	0	0	0	13	10	0											
Одлив	43.353	43.353	43.353	3.266	3.370	33.714	2.245	42.595	11.574	729											
Отплата на главница	43.353	43.353	43.353	3.266	3.370	33.714	2.245	42.595	11.574	729											
Надворешен долг	37.234	37.234	37.234	917	1.927	31.734	1.894	36.472	6.045	729											
Домашен долг	6.119	6.119	6.119	2.349	1.443	1.980	351	6.123	5.529	0											
Други одливи																					

* Вклучува даночни приходи (ССТ)
Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

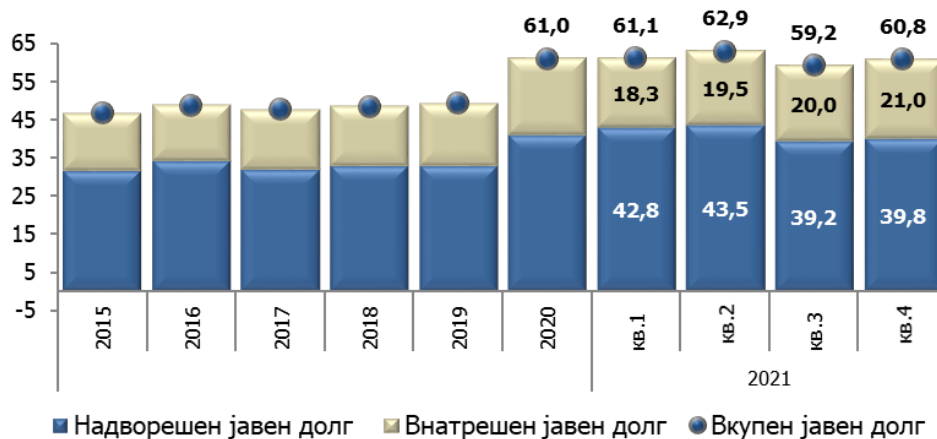
⁷² Категоријата „трансфери“ се однесува на трошоците за пензии, трошоците за социјална заштита, трошоците за здравствена заштита и други трансфери (главно субвенции). Намалувањето на трансферите во четвртиот квартал од 2021 година, во најголем дел се поврзува со повисоката основа од четвртиот квартал од 2020 година кога беа исплатени субвенции на платите на фирмите погодени од кризата со корона-вирусот. Поголем трансфер којшто беше направен во четвртиот квартал од 2021 година, пак, беше трансферот на средства кон енергетскиот сектор заради справување со енергетската криза.

⁷³ Во декември 2021 година, искористени се средствата од специјалните права на влечење (СПВ) за финансирање на буџетските расходи и отплата на долгот на Република Северна Македонија, коишто Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) и ги додели на државата на 23 август 2021 година, во износ од околу 133 милиони, или околу 161 милион евра.

Во периодот јануари – февруари 2022 година, вкупните буџетски приходи се повисоки за 14,1% на годишна основа. Најголемиот дел од растот на буџетските приходи, или 11,5 п.п., произлегува од подобрите остварувања кај даночните приходи, додека придонесите, неданочните приходи и капиталните приходи имаат мал позитивен придонес (од 1,9 п.п., 0,6 п.п. и 0,2 п.п., соодветно). Истовремено, буџетските расходи се повисоки за 11,3% на годишна основа. Анализирани по категории, растот на буџетските расходи во најголем дел произлегува од повисоките тековни трошоци⁷⁴, со придонес од 13,6 п.п., при мал негативен придонес на капиталните трошоци од 2,3 п.п. Во првите два месеца од 2022 година, буџетскиот дефицит изнесува 6.855 милиони денари или 0,8% од БДП⁷⁵, што претставува 20,4% од планираниот дефицит за 2022 година. Финансирањето на буџетскиот дефицит во овој период во најголем дел беше извршено преку користење на депозитите на државата кај Народната банка и задолжување на државата на домашниот пазар.

Јавен долг во % од БДП

Извор: Министерство за финансии и пресметки на НБРСМ.

Вкупниот јавен долг⁷⁶ на крајот на четвртиот квартал од 2021 година изнесува 60,8% од БДП, што претставува зголемување за 1,6 п.п. од БДП, во споредба со претходниот квартал. Ваквата промена произлегува од зголемувањето на внатрешниот и надворешниот јавен долг за 1,0 п.п. и 0,6 п.п. од БДП, и на крајот на кварталот изнесуваат 21% и 39,8% од БДП, соодветно. Од аспект на должничката структура, вкупниот државен долг⁷⁷ изнесува 51,8% од БДП и е зголемен за 0,8 п.п., во споредба со претходниот квартал, додека долгот на јавните претпријатија (гарантиран и негарантиран)⁷⁸ изнесува 8,6% од БДП и е зголемен за 0,7 п.п. Во однос на крајот од 2020 година, вкупниот јавен долг на крајот на четвртиот квартал од 2021 година е понизок за 0,2 п.п. од БДП.

⁷⁴ Растот во најголем дел произлегува од потставката трансфери, којашто е зголемена заради трансферите кон енергетскиот сектор за справување со енергетската криза.

⁷⁵ Во рамките на анализата, за номиналниот БДП за 2022 година се користат априлските проекции на Народната банка.

⁷⁶ Јавниот долг е дефиниран со Законот за јавен долг („Службен весник на РМ“ број 62/05, 88/08, 35/11, 139/14 и 98/19) според кој тој претставува збир на државниот долг и долгот на јавните претпријатија основани од државата или од општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје, како и трговските друштва коишто се во целосна или во претежна сопственост на државата или на општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје.

⁷⁷ Државниот долг е дефиниран како збир на долговите на централната влада, јавните фондови и општините.

⁷⁸ Согласно со измените во Законот за јавен долг од мај 2019 година негарантираниот долг на јавните претпријатија и акционерски друштва основани од државата или од општините, општините во Градот Скопје и Градот Скопје се пресметува во јавниот долг („Службен весник на РМ“ бр. 62/05, 88/08, 35/11, 139/14 и 98/19).

VI. Макроекономски проекции и ризици

Кон крајот на февруари 2022 година, додека сè уште владее пандемијата на вирусот ковид-19, глобалната економија се соочи со уште еден силен и неочекуван шок од неекономска природа, а тоа е воената инвазија на Русија врз Украина и воведувањето остри економски санкции против Русија од страна на западните земји. Економските последици од овие случувања се видливи преку понатамошен силен раст на цените на примарните производи, влошување на економските изгледи и намалена општа доверба.

Оттука, овие априлски проекции се придружени со исклучителна неизвесност условена од времетраењето и интензитетот на воениот конфликт во Украина, како и од ефектите од тековните и идните санкции кон Русија. Шокот главно ќе се одрази преку високите берзански цени на храната и енергентите, што ќе доведе до повисоки увозни ценовни притисоци и оцени за повисоки стапки на инфлација, како и до влошување на трговското салдо, особено енергетското, што би предизвикало проширување на дефицитот во тековната сметка. Воедно, се очекува и забавување на извозот, во услови на забавена економска активност кај странските партнери, нарушени канали на снабдување и високи трошоци на производство, особено на енергијата. Растот на цените на храната и енергијата ќе делува на реалниот расположлив доход и заедно со поголемата воздржаност би предизвикале послаба потрошувачка на населението и воздржаност од инвестиции во основни средства. Преземените економски мерки за заштита на животниот стандард и финансиската поддршка на компаниите би придонеле за одредено ублажување на негативните ефекти од тековната криза. Со оглед на потребата за градење на фискалниот простор за справување со евентуални нови шокови, мерките треба да се целни и привремени и да обезбедуваат поддршка на потенцијалот за раст на економијата.

Тековното макроекономско сценарио се заснова врз претпоставките за влошен глобален амбиент поради војната во Украина оваа година, побавно економско закрепнување и силен раст на цените на примарните производи, засилување на енергетската криза и отежнати канали на снабдување. Во контекст на ваквите околности, се претпоставува и намалување на довербата и склоноста за потрошувачка и инвестиции, но и побрзо затегнување на финансиските услови. Фискалната консолидација ќе продолжи, но поумерено согласно со новонастанатите потреби за ублажување на економските последици од кризата. Во однос на пандемијата, се очекува дека нејзиниот ефект врз економијата ќе почне да исчезнува од вториот квартал оваа година, при што во основното сценарио не се претпоставува појава на нови загрижувачки соеви на корона-вирусот. За следната година, согласно со очекувањата на глобално ниво за смирување на воениот конфликт во Украина и следствено на тоа, стабилизација на пазарите на примарните производи, се очекуваат и поповолни економски поместувања, на глобален и на домашен план.

Во согласност со вградените нови понеповолни претпоставки за надворешните и домашните економски услови, за 2022 година се очекуваат пониски стапки на економски раст во периодот 2022 – 2023 година во однос на октомврските оцени и непроменети видувања за растот на среден рок. Така, во тековниот циклус проекции се очекува забавување на растот во 2022 година на 2,9% (3,9% во октомври), а потоа раст од 3,6% во 2023 година (4% во октомври) и 4% во 2024 година. Од аспект на структурата, и натаму се предвидува дека економскиот раст во наредниот период во целост ќе произлезе од домашната побарувачка, но тековно со оцени за понизок позитивен придонес за растот, додека нето-извозот и натаму би имал негативен придонес, но поизразен во 2022 година, а поумерен во 2023 година. Значително повисоките остварувања во првиот квартал од годината и силните нагорни ревизии кај надворешните влезни претпоставки за цените на енергијата и храната, како и на странската ефективна инфлација, придонесуваат за нагорна ревизија на стапката на инфлација за 2022 година, при што тековно се оценува дека

таа ќе изнесува **8,8%**. Сепак, увозните притисоци постепено би се исцрпили и во 2023 година би се движеле по надолна патека. **Оттука, за 2023 година се очекува дека стапката на инфлација ќе се намали и во просек ќе изнесува 3%**. На среден рок, се очекува стабилизирање на инфлацијата околу историскиот просек од **2%**. **Очекувањата за надворешниот сектор предвидуваат позначително проширување на дефицитот на тековната сметка во 2022 година, на 8% од БДП**, во услови на значителни ценовни притисоци на страната на увозот, особено изразени кај енергентите и храната. Воениот конфликт во Украина предизвика дополнителен притисок врз цените на примарните производи, коишто би се задржале на високо ниво во текот на годината, но истовремено и недостатоци на значајни сировини и понатамошни нарушувања во глобалните синџири на снабдување. **Во наредната 2023 година**, се очекува надолна корекција на цените на примарните производи, особено кај дел од енергентите, но проекцијата предвидува нивно стабилизирање на значително повисоко ниво од пред почетокот на конфликтот, што би довело до **стеснување на дефицитот на тековната сметка на 4,5% од БДП**. **За 2024 година**, се очекува исцрпување на негативните ефекти од воениот конфликт и позначително олабавување на ценовните притисоци врз увозот, како и посеопфатно глобално закрепнување што би предизвикало понатамошно намалување на дефицитот во тековните трансакции на **2,3%** од БДП. Во целиот период на проекцијата се очекува дека девизните резерви ќе се задржат на соодветното ниво.

Ризиците за ваквото сценарио се оценуваат како надолни и зависат главно од времетраењето и интензитетот на војната во Украина, како и од идните санкции против Русија, особено оние насочени кон енергетскиот сектор. Воедно, ризикот од натамошниот развој на пандемијата на ковид-19 натаму постои, во однос на евентуалната појава на нови загрижувачки соеви и бранови на вирусната инфекција, како и ризикот од побрзото и посиленото затегнување на монетарните политики во развиените земји. Од друга страна, позитивен ризик претставува можното преместување на производството на автомобилската индустрија од Украина и Русија во нашата земја, што би довело до повисоки странски директни инвестиции, повисок извоз и повисока стапка на економски раст, а дополнително на среден рок се можни поповолни ефекти и заради членството на земјата во НАТО и евентуалниот почеток на процесот на преговори за влез во ЕУ, како и од остварувањето на Планот за забрзан економски раст за периодот 2022 – 2026 година.

6.1. Претпоставки во проекцијата за надворешното окружување⁷⁹

Согласно со најновите оценки, **странската ефективна побарувачка**⁸⁰ е ревидирана надолу за 2022 година, а нагоре за 2023 година, во споредба со октомвриските проекции. Така, тековните оценки упатуваат на раст на странската ефективна побарувачка од 2,9% и 2,8% во 2022 и 2023 година, соодветно, наспроти очекувањата во октомври за раст од 4,3% и 2,2%, соодветно. Ваквите ревизии во најголема мера се резултат на оцените за пониска економска активност на Германија⁸¹ во 2022 година, а повисока во 2023 година, во споредба со октомвриските оценки.

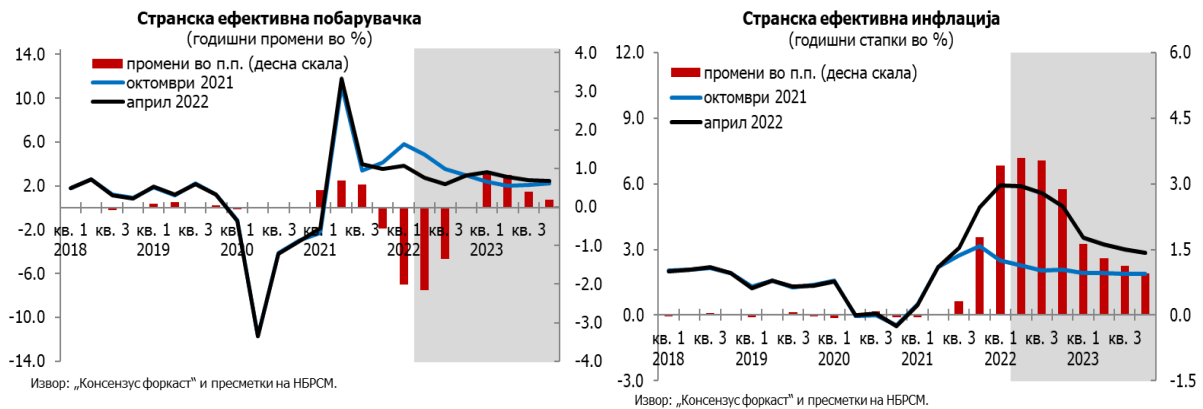
⁷⁹ Како извор на историските податоци за странската побарувачка, за странската инфлација, за курсот САД-долар/евро и за ЕУРИБОР се користи Еуростат, а за цените на нафтата, храната и на металите се користи статистиката на Светската банка. Проекциите на странската побарувачка, на странската инфлација, на девизниот курс на САД-доларот и на ЕУРИБОР се засноваат врз „Консензус форкаст“, додека проекциите на цените на нафтата, храната и металите се засноваат врз проекциите на пазарните аналитичари. Во анализата се користат разни извештаи на ММФ, Светската банка, ЕЦБ, ФАО, ОПЕК и на специјализирани економски портали.

⁸⁰ Странската ефективна побарувачка е пресметана како пондериран збир на индексите на бруто домашниот производ на најзначајните партнери на Република Северна Македонија во доменот на извозот. Во пресметката на овој показател се вклучени Германија, Грција, Италија, Холандија, Белгија, Шпанија, Србија, Хрватска, Словенија и Бугарија.

⁸¹ Проектиран раст на Германија од 2,5% и 2,6% во 2022 и 2023 година, соодветно, наспроти 4,4% и 1,8% во октомври.

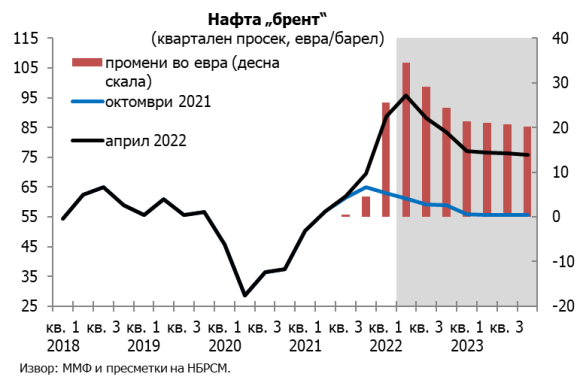
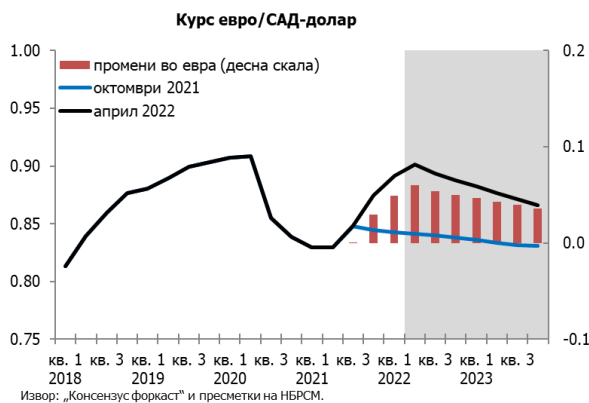
Кај **странската ефективна инфлација**⁸² е извршена нагорна ревизија на оцените за целиот период на проекции. Така, тековните оценки покажуваат раст од 5,7% и 3,2% во 2022 и 2023 година, соодветно (наспроти 2,3% и 1,9%, соодветно, во октомври). Нагорната ревизија се должи на очекувањата за повисока инфлација кај сите наши увозни партнери, при што најголем придонес во нагорната ревизија за двете години во просек имаат Германија, Бугарија и Полска.

Во најновите оценки за движењето на девизниот курс евро/САД-долар, за 2022 година е направена позначителна нагорна ревизија во споредба со проекцијата од октомври, при што тековно се очекува поголемо зајакнување на вредноста на САД-доларот во однос на еврото од 5,7% (наспроти 0,3% во октомври). Ваквото поместување во најголема мера е одраз на очекувањата за побрзо монетарно затегнување од страна на ФЕД, во услови на подобри економски остварувања и повисока инфлација во САД, но и зголемен интерес од страна на инвеститорите за САД-доларот, во услови на висока неизвесност поврзана со воениот конфликт во Украина. Од друга страна, за 2023 година е извршена надолна корекција, при што се очекува дека падот на вредноста на САД-доларот во однос на еврото ќе изнесува 2,2% (наспроти очекуваниот пад од 0,9% во октомври).

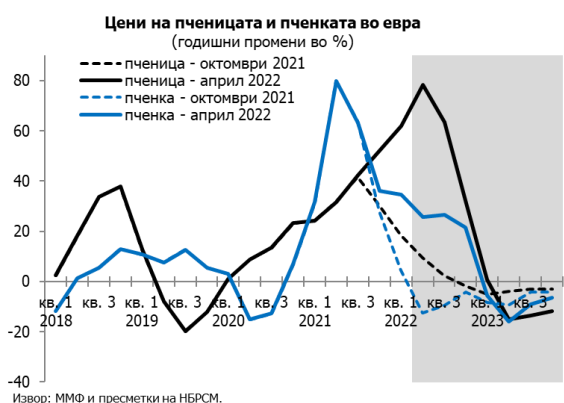
Во однос на цената на нафтата, во априлскиот циклус проекции се очекува значително повисок раст во 2022 година во споредба со проекциите од октомври. Така, за 2022 година се очекува дека растот на цената на нафтата ќе изнесува 49,1% (3,8% во октомври), главно под влијание на ескалацијата на конфликтот во Украина, што предизвика недостиг на страната на понудата поради воведувањето забрана за увоз на руска нафта од страна на САД и Обединетото Кралство, при натамошно задржување на одлуката за умерено месечно зголемување на производството на нафта од страна на земјите членки на ОПЕК+. Од друга страна, за 2023 година се очекува поголемо надолно придвижување на цената од проекциите од октомври, односно пад од 14,1% (наспроти пад од 8,2%).

⁸² Странската ефективна инфлација е пресметана како пондериран збир на индексите на потрошувачките цени на земјите коишто се најзначајни партнери на Република Северна Македонија во доменот на увозот на стоки за широка потрошувачка. Во пресметката на овој показател се вклучени Бугарија, Германија, Грција, Шпанија, Франција, Италија, Австрија, Словенија, Полска, Хрватска и Србија. Инфлацијата во Полска, Хрватска и Србија е коригирана за промените во девизниот курс.

Кај цените на бакарот и никелот е извршена нагорна ревизија на оцените за целиот период на проектите. Имено, тековно се очекува значително повисок раст на цената на бакарот и никелот во 2022 година во споредба со проектите од октомври, додека за 2023 година се предвидува мал раст, наместо мал пад на цената на никелот, и минимално помал пад на цената на бакарот од претходно очекуваното во октомври. Нагорните поместувања кај цените на овие метали, особено на никелот, се должат на очекувањата за недостиг на страната на понудата, поради можните прекини во снабдувањето од страна на Русија, во услови на сè повисока побарувачка од индустријата на електрични автомобили. **Кај челикот, корекциите се во различна насока,** при што тековно се очекува поумерен пад на цената во 2022 година, во најголема мера како резултат на оцените за помала понуда заради ескалацијата на воениот конфликт во Украина, а поголем во 2023 година од претходните очекувања во октомври.

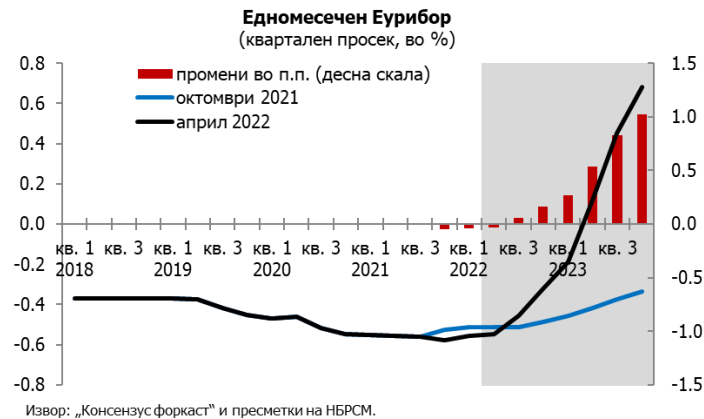
Во споредба со октомвриските проекции, тековните оцени за цените на прехранбените производи се ревидирани нагоре за 2022 година, а надолу за 2023 година. Имено, тековно се очекува значително поголем раст на цената на пченицата од претходно очекуваниот во октомври и висок раст, наместо пад, на цената на пченката во 2022 година. Нагорните ревизии главно се одраз на очекувањата за можните прекини во каналите на снабдување во Црното Море поради воениот конфликт помеѓу Украина и Русија⁸³. Од друга страна, за 2023 година се очекува поголем пад на цените во споредба со октомвриските проекции.

⁸³ Украина и Руската Федерација заедно сочинуваат околу 30% од глобалниот извоз на пченица. Пристаништето во Одеса и Црното Море служат како главни канали за меѓународни испораки на жито од Украина, а земјата е исто така меѓу водечките извозници на јачмен, пченка, сончоглед и други маслодајни семиња. Извор: ФАО публикација: AMIS, март 2022 година.

Кај **каматната стапка на едномесечниот ЕУРИБОР**, согласно со најновите оценки, извршена е нагорна ревизија за целиот период на проекциите, особено во 2023 година. Така, се оценува дека едномесечниот ЕУРИБОР во 2022 година ќе се задржи во негативната зона и просечната стапка ќе изнесува $-0,47\%$ ($-0,51\%$ во октомври), додека почнувајќи од вториот квартал на 2023 година се очекува дека таа ќе премине во позитивната зона и во просек за целата година ќе изнесува $0,27\%$ ($-0,4\%$ во октомври). Ваквите движења во најголема мера се должат на очекувањата на инвеститорите за постепено затегнување на монетарна политика од страна на ЕЦБ кон крајот на тековната година.

6.2. Проекција и ефекти врз монетарната политика

Основното макроекономско сценарио за македонската економија е делумно изменето во однос на октомвриските очекувања, согласно со започнувањето на воениот конфликт во Украина кон крајот на февруари оваа година и воведувањето санкции против Русија, со што дополнително се наруши снабдувањето, се влоши енергетската криза, се засилија ценовните притисоци и неповолно се одрази врз довербата. Во вакви околности, глобалниот амбиент е исклучително неизвесен и непредвидлив, со нагласени надолни ризици за растот, а нагорни за инфлацијата. Тековните проекции упатуваат на одржување на девизните резерви на соодветно ниво, што произлегува од претходното добро управување со девизните резерви и создавање простор за успешно справување со новонастанатите шокови. Имено, со ваквите случувања би забавило претходно очекуваното постпандемично економско заздравување, при истовремено висок раст на цените на примарните производи, особено на енергијата. Со енергетската криза и конфликтот во Украина се истакна енергетската увозна зависност на домашната економија (во целост кај нафтените деривати и гасот, а делумно кај електричната енергија), што предизвика силни притисоци на увозната страна, особено во првиот квартал на 2022 година, во значителен дел и како одраз на растот на залихите во услови на неизвесност околу идното снабдување и цените. Во вакви околности, **се предвидува значително проширување на дефицитот во тековната сметка во 2022 година. Со стабилизацијата на пазарите на примарните производи и на целокупното надворешно окружување, се очекува поизразено подобрување на дефицитот во тековната сметка во наредната година и натамошен тренд на постепено стеснување на среден рок. Притоа, главни извори за финансирање на дефицитот во тековната сметка во периодот 2022 – 2023 година ќе бидат задолжувањето на државата и странските директни инвестиции. Од аспект на странската каматна стапка, како битна егзогена детерминанта на поставеноста на домашната монетарна политика, се очекува нејзино**

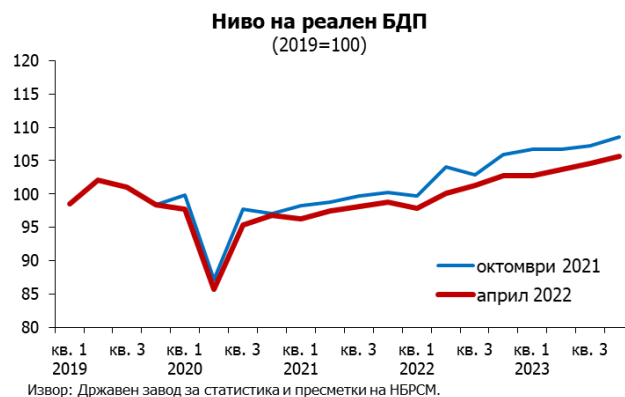
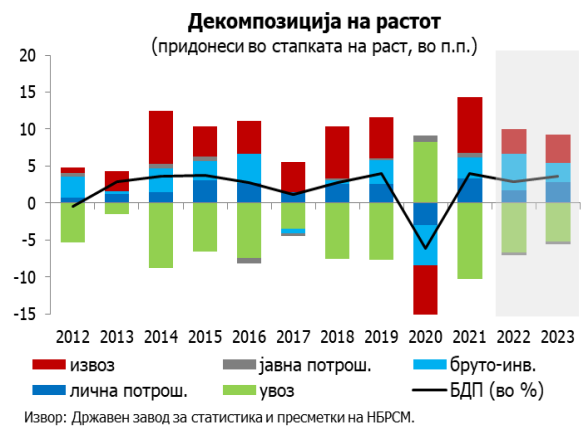
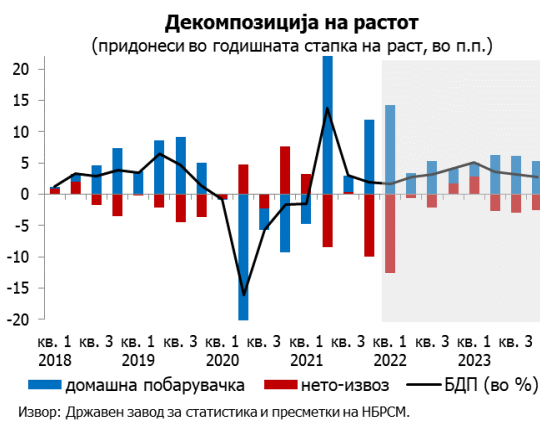

нагорно поместување и значителна промена во нејзината динамика. Имено, едномесечниот ЕУРИБОР би бележел постојан раст и од втората половина на 2022 година би преминал во позитивната зона, главно условено од очекувањата за порестриктивна монетарна политика од страна на ЕЦБ, во услови на оценки за подолготрајни инфлациски притисоци од претходно очекуваните. **Ризиците за остварување на основното макроекономско сценарио се оценуваат како изразено надолни и се поврзани со надворешното окружување.** Главните надолни ризици произлегуваат од времетраењето и интензитетот на воениот конфликт во Украина и ефектите од тековните и идните санкции против Русија. Во тие рамки, еден од позначајните ризици претставува процентот на остварена жетва во Украина ова лето, како и воведувањето санкции од страна на ЕУ со неповолен одраз врз енергетскиот сектор, што главно би придонесле за уште повисок раст на цените на храната и на енергијата. Со тоа би се зголемиле инфлациските притисоци и би се продлабочила дополнително енергетската криза, што би можело да доведе и до рецесија кај некои од трговските партнери, коишто се пред сè високозависни од рускиот гас, како што е Германија. Ризиците поврзани со економските ефекти од натамошниот тек на пандемијата сè уште се актуелни, особено со тековните случувања во Кина којашто применува стратегија на „нула ковид“, како и од аспект на можноста за појава на нови поризични варијанти на корона-вирусот, што би довело до враќање на ограничувачките мерки и до поизразени нарушувања на трговските текови и несовпаѓања помеѓу понудата и побарувачката. Исто така, евентуалното побрзо и посилено заострување на глобалните финансиски услови, во услови на порестриктивни монетарни политики на развиените земји, би можело неповолно да влијае врз земјите коишто зависат од надворешно финансирање или имаат зголемен јавен долг. И во овој циклус проекции постојат другите глобални ризици, коишто се под влијание на геополитичките тензии (конфликтот во Украина ја истакна поларизацијата на светските економски сили), информациско-безбедносните, социјалните и климатските фактори. Од друга страна, позитивен надворешен ризик претставува евентуалното брзо решавање на конфликтот во Украина и намалувањето на ценовните притисоци на светските берзи и поскоро враќање на довербата и склоноста за потрошувачка и инвестиции. Од домашните позитивни ризици, можното преместување на производството од Украина и Русија во нашата земја би довело до повисоки странски директни инвестиции, зголемен извоз, поголемо раздвижување на пазарот на труд и повисок раст на БДП. Исто така, на среден рок се можни поповолни ефекти врз економската активност од членството на нашата држава во НАТО и евентуалниот почеток на процесот на преговори за полноправно членство во ЕУ, како и остварувањето на инвестицискиот и развојниот план на државата за периодот 2022 – 2026 година.

По закрепнувањето на економската активност во 2021 година со стапка на раст од 4%, расположливите високофреквентни податоци и оценки во првиот квартал на 2022 година упатуваат на натамошно економско закрепнување, но со забавен годишен раст. Ваквата динамика во еден дел го отсликува претпазливото однесување на домашните претпријатија, во вид на набавка на поголема количина на енергенти, суровини и опрема и машини од увоз, како заштита од евентуални идни повисоки цени и поголеми нарушувања во синџирите на снабдување, во услови на висока неизвесност од развојот на војната во Украина, што делумно би било неутрализирано преку висок раст на бруто-инвестициите заради зголемени залихи. Имено, неповолните ефекти од војната во Украина, коишто се надоврзаа на пандемија на ковид-19, нарушените синџирите на снабдување и енергетската криза, ја нарушија патеката на постпандемично заздравување на глобалниот раст, при што за 2022 година се очекува забавен економски раст на странската побарувачка и засилени увозни ценовни притисоци главно преку натамошен раст на цените на примарните производи, особено енергијата. Ваквите околности, во услови на висока увозна енергетска зависност на домашната економија, би довеле до зголемување на трошоците на производство, што неповолно ќе влијае врз условите на размена и трговското салдо. Исто така, се очекува дека зголемената неизвесност и високите цени неповолно ќе влијаат и врз одлуките на економските субјекти за потрошувачка и инвестиции. **Следствено, за 2022 година се очекува забавување на растот на домашната економија на 2,9%, при истовремено повисок негативен придонес на нето-извозот (повисок раст на увозот од извозот) и помал позитивен придонес од домашната побарувачка, главно заради забавен раст на личната**

потрошувачка. Под претпоставка за привремени негативни ефекти од воениот конфликт во Украина и смирување на пандемијата со ковид-19 во текот на 2022 година, веќе во наредниот период се очекуваат позитивни придвижувања, како во надворешното окружување преку натамошен раст на странската побарувачка и намалени увозни ценовни притисоци, така и во домашната економија преку зголемена доверба на економските субјекти, попозитивни придвижувања на пазарот на труд и зајакнување на реалниот расположлив доход. Оттука, **се очекува дека во 2023 година растот би забрзал достигнувајќи 3,6%, главно под влијание на растот на извозот, личната потрошувачка и инвестициите, а на среден рок растот би изнесувал 4%.** Структурно гледано, се очекува дека домашната побарувачка ќе има позитивен придонес во целиот период на проекциите, наспроти придонесот на нето-извозот, којшто ќе биде негативен.

Во рамките на **домашната побарувачка**, во периодот 2022 – 2023 година се оценува дека најголем позитивен придонес кон растот ќе остварат **бруто-инвестициите**. Притоа, за 2022 година се очекува дека бруто-инвестициите ќе забележат забрзување на стапката на раст, што во најголем дел произлегува од однесувањето на економските субјекти во првиот квартал на 2022 година, кога е забележан зголемен увоз на енергенти, сировини и опрема и машини, што би довело до зголемување на залихите и до остварување висок раст на бруто-инвестициите, слично како и во претходниот квартал. Во наредните квартали, се очекуваат поумерени стапки на раст, при зголемена неизвесност од воениот конфликт во Украина, умерено пониски странски директни инвестиции, забавен раст на странската побарувачка и на извозот и послабо остварување на јавните инвестиции, од една страна, но и натамошна кредитна поддршка преку поволни кредитни линии, од друга страна. Со стабилизацијата на состојбите од кризата во Украина, за 2023 година се очекува постепено враќање на довербата и зголемена склоност за инвестирање на приватните инвеститори, засилена градежна активност, особено во резиденцијалниот и енергетскиот сектор, во услови на натамошна поддршка преку кредитирањето, поголеми приливи од странски директни инвестиции, натамошен раст на странската побарувачка и на извозот, како и позасилено остварување на јавните инвестиции.

Оттука, за 2023 година се очекува натамошен раст, но поумерен, имајќи ја предвид високата основа од претходната година.

Потрошувачката на домаќинствата би растела и оваа, и следната година и би имала позитивен придонес за растот на домашната побарувачка. Притоа, оцените се дека во 2022 година растот ќе биде послаб во споредба со растот во 2021 година, согласно со зголемената неизвесност, сè повисоките цени и стагнацијата на реалниот расположлив доход. Ваквите поместувања кај расположливиот доход се засноваат пред сè на послабите проектирани движења на пазарот на труд, каде што не се очекува позначително закрепнување кај вработеноста по стагнацијата во претходната година, при истовремено оценета намалена куповна моќ на населението, односно мал пад на реалните плати во услови на пораст на инфлацијата, иако номинално се очекува нивен забрзан раст, што во еден дел е поврзано и со зголемувањето на минималната плата. Покрај тоа, се очекува реален пад и на приватните трансфери од странство, при значително забавување на номиналниот раст, имајќи го предвид нивното силно закрепнување минатата година. Единствено кај масата на пензиите се очекува забрзување на реалниот раст, пред сè заради измените во Законот за работни односи⁸⁴, дискреционата мерка за субвенции на пензионерите за ублажување на ценовниот шок (по 1.000 денари за март, април и мај за околу 330.000 пензионери) и промената во методологијата за усогласување на пензиите⁸⁵. Во услови на намалување на вообичаените извори на финансирање, се очекува дека потребите на населението за потрошувачката во еден дел ќе бидат надополнети преку кредитирање и искористување на дел од заштедите, коишто во текот на пандемијата бележеа постојан солиден раст. Притоа, се оценува дека со пакетот мерки за заштита на животниот стандард и поддршка на населението делумно ќе се ублажат неповолните ефекти кај потрошувачката на населението⁸⁶. Во наредната година се очекува забрзување на стапката на раст на личната потрошувачка како резултат на оцените за зголемена доверба, натамошна кредитна поддршка од страна на банките и реален раст на расположливиот доход. Имено, се очекува посилено закрепнување на пазарот на труд, во услови на проектиран забрзан раст на бројот на вработени и раст на реалните плати, раст на паричните приливи од странство и натамошен раст на масата на пензии.

⁸⁴ Измените се однесуваат на задолжителното пензионирање на 64 години според член 104 од Законот за работни односи, којшто стапи на сила на 14 јули 2021 година, и според кои, изјавите за продолжување на договорот за вработување можеа да се поднесуваат заклучно со 31 август 2021 година, со тоа што краен рок до којшто што ќе важат продолжените договори е 30 јуни 2022 година.

⁸⁵ Усогласувањето на старосната пензија од септември 2022 година ќе се пресметува според промената на индексот на трошоците на животот во висина од 50% и промената на просечно исплатената плата на сите вработени во Република С. Македонија во висина од 50% (претходно усогласувањето се пресметуваше само врз основа на промени во индексот на трошоците на живот). Пензијата ќе се усогласува на 1 март и на 1 септември секоја година според процентот којшто се добива како збир на порастот на индексот на трошоците на живот во претходното полугодие и процентот на порастот на просечно исплатената плата на сите вработени во Република Северна Македонија во претходното полугодие во однос на полугодие то коешто му претходи.

⁸⁶ Пакетот мерки, покрај субвенциите за пензионерите, вклучува слична мерка на директна парична помош за најранливите категории на население, потоа мерки за субвенционирање на цената на електричната и топлинската енергија, продолжена примена на повластената стапка на ДДВ од 5% за електрична енергија до крајот на годината, намалување на стапката на ДДВ за основната храна и укинување на царинските стапки, ограничување на трговските маржи и забрана на извозот на одредени прехранбени производи, намалување на акцизата и ДДВ на енергентите и одложување на зелените давачки за деривати. За повеќе, види на следнава [врска](#).

По силното закрепнување на извозната активност во 2021 година, се очекува натамошен тренд на раст во наредниот период, но со поумерени стапки. Така, во услови на послаб раст на странската побарувачка, за 2022 година се очекува умерено забавување на **реалниот раст на ИЗВОЗОТ**, којшто би се засилил во 2023 година, со што се оценува дека ќе биде еден од најзначајните двигатели на вкупниот економски раст во овие две години. Притоа, не се очекува дека војната во Украина ќе има силен директен ефект, со оглед на малата трговска поврзаност со украинската и руската економија. Имено, дел од домашните производители, особено од металната индустрија, успешно ги премостија проблемите со пренасочување на извозот кон други пазари, што заедно со исклучително повољните услови на размена, влијае повољно на нивниот извоз. Но, од друга страна, високата енергетска интензивност и зависноста од увоз, при високи цени на енергентите, ќе делуваат како ограничувачки фактори за целосно искористување на позитивните импулси од високите извозни цени од страна на металната индустрија. Воедно, се очекува натамошен раст и на извозот од капацитетите од автомобилскиот сектор, којшто бележи солидни придвижувања на почетокот од годината, и покрај нарушувањата во синџирите на снабдување, за што во еден дел придонесува и сè поголемата побарувачка предизвикана од укинувањата на ограничувањата паралелно со олабавувањето на притисоците од пандемијата. Со оглед на претпоставката за привремени ефекти од воениот конфликт, за 2023 година се очекува задржување на солидниот раст на извозот, при натамошен раст на странската ефективна побарувачка, одржување на високото ниво на светски цени на металите и намалување на ценовните притисоци врз производните трошоци заради пад на цените на енергентите. Исто така, за поддршка на предвидениот раст ќе придонесат и позитивните очекувања за извозот во делот на автомобилската индустрија и најавените инвестиции во нови производни линии. Сепак, неизвесноста околу времетраењето на воениот конфликт во Украина и евентуалните дополнителни санкции од ЕУ со ефект врз енергетскиот сектор, со што дополнително би се нарушиле глобалните синџири на снабдување и транспорт и би се влошила странската побарувачка за домашни производи, претставуваат ризик за динамиката на идната извозна активност.

По значителниот буџетски стимул во претходните две години заради справување со пандемијата, во периодот 2022 – 2023 година, согласно со фискалните планови, се очекува

одредено консолидирање на трошоците и намалување на реалната **јавна потрошувачка**⁸⁷, со што таа во просек би имала мал негативен придонес кон очекуваниот раст на БДП.

Стапката на раст кај **реалниот увоз на стоки и услуги**, по значителниот раст во 2021 година, би забавила во наредниот двегодишен период. Притоа, за 2022 година се оценува релативно висок раст, што се должи на зголемениот увоз во првиот квартал, особено на суровини, енергенти и машини и опрема, како еден вид превентивно однесување на компаниите и заштита од евентуално повисоките цени на суровините и посилните нарушувања во синџирите на снабдување во наредниот период заради воениот конфликт во Украина, во услови на висока зависност од увозна, пред сè на домашниот индустриски сектор. Во понатамошниот период се очекуваат умерени стапки на раст, во услови на натамошен раст на извозот и на домашната потрошувачка. Притоа, со оглед на посилниот очекуван раст на увозот од извозот, се оценува дека нето-извозот ќе придонесува негативно кон вкупниот економски раст во периодот на проекции, а поизразено во 2022 година.

Најновите проекции за кредитниот пазар упатуваат на умерено забавување на кредитната активност во 2022 година и стабилизирање на стапките на раст во наредните две години. Иако во првиот квартал на 2022 продолжи трендот на забрзан годишен раст на кредитите, сепак до крајот на годината се очекува умерено забавување на стапката на раст, којашто ќе изнесува 7,7% (8,3% на крајот на 2021 година). Забавувањето главно произлегува од очекуваната послаба економска активност и поумерениот раст на депозитната база. Со забрзување на домашната економска активност и постепено враќање на довербата, во следниот период се очекува дека кредитирањето на приватниот сектор ќе продолжи со слична динамика на раст (7,6% во просек за периодот 2023 – 2024 година). Од аспект на депозитите, како основен извор на финансирање на кредитната активност во домашниот банкарски систем, оцените за 2022 година упатуваат на забавување на растот, во најголем дел поради остварувањата во првиот квартал под влијание на енергетската криза и започнувањето на воениот конфликт во Украина, но и неоснованите спекулации за стабилноста на денарот и на банкарскиот систем. Оттука, се очекува дека годишниот раст на депозитите на крајот на 2022 година ќе изнесува 5,0%, по што со стабилизација на тековите, за 2023 година се очекува забрзување на стапката на раст на 7,3% и натамошен тренд на забрзан раст, при проектирана стапка на годишен раст од 7,7% во 2024 година.

Дефицитот на тековната сметка во 2022 година би се проширил за 4,5 п.п. од БДП на годишна основа, со што би достигнал 8% од БДП, предизвикан во најголем дел од значителното влошување кај трговското салдо, како резултат на продлабочувањето на енергетскиот дефицит под влијание на изразениот ценовен шок на берзанските цени на енергентите, при истовремено понизок дефицит кај неенергетската компонента. Исто така, малку понизок суфицит се очекува кај салдото на секундарниот доход и услугите, додека намалувањето на дефицитот кај примарниот доход е единствен фактор што придонесува за понизок дефицит кај тековните трансакции. Очекувањата за надворешнотрговската размена упатуваат на изразено нагорно приспособување на страната на увозот, под влијание главно на повисоките берзански цени на примарните производи, што и покрај солидниот раст на извозната активност би довело до проширување на трговскиот дефицит, целосно како резултат на енергетската компонента. Значителното влошување на условите за размена се должи на силното нагорно приспособување на цените на сите енергенти, посебно кај цените на природниот гас и електричната енергија, но и на поголемиот број примарни производи, првенствено храната, што само делумно е неутрализирано со поволните услови на размена кај цените на металите. Руската инвазија на Украина, проследена со активирањето на санкциите врз рускиот извоз и понатамошното отежнување во функционирањето на глобалните синџири на снабдување, доведоа до еден од историски највисоките пораста на цените на примарните производи, особено енергијата и храната, поради значењето на овие две економии во снабдувањето на европскиот пазар со нафта, природен гас и клучни прехранбени производи. По целосното закрепнување на

⁸⁷ Проекциите за јавната потрошувачка се засноваат на достапните податоци од Буџетот за 2022 година од декември 2021 година и Ревидираната фискална стратегија 2022-2024 година (со изгледи до 2026) од декември 2021 година.

трансферите во 2021 година по шокот во пандемијната 2020 година, за 2022 година се очекува одредено намалување на суфицитот кај оваа категорија на годишна основа. Исто така, влошени се согледувањата и за суфицитот во размената на услуги, како резултат на очекувањата за повисок увоз кај оваа категорија, што е особено видливо кај останатите услуги. Од друга страна, намалувањето на економската активност во услови на сè поголема и пролонгирана неизвесност би довело до полоши економски резултати на компаниите со странски капитал и до соодветно стеснување на дефицитот на примарниот доход. **За 2023 година, проектирано е значително подобрување на дефицитот на тековните трансакции за 3,5 п.п. од БДП, со што тој би изнесувал 4,5% од БДП.** Со смирувањето на руско-украинскиот конфликт би се стабилизирило снабдувањето со енергенти и храна, со што цените соодветно надолно би се приспособиле, а би дошло и до обновување на синџирите на снабдување, особено во автомобилската индустрија. Сето ова би влијаело позитивно врз дефицитот во размената на стоки и услуги, во услови на раст на извозната компонента и стабилизирање на увозот на годишна основа. Притоа, се очекува стеснување на трговскиот дефицит, главно како резултат на намалување на енергетскиот дефицит, но со позитивен придонес и на неенергетската компонента. И салдото на услугите би остварило повисок суфицит на годишна основа. Од друга страна, кај секундарниот доход би имало умерено стеснување во позитивното салдо, а подобрите согледувања за домашната и глобалната економија би довеле до повисок дефицит кај примарниот доход, предизвикан од добрите остварувања на странските компании во домашната економија. **Финансиските нето-приливи во периодот 2022 – 2023 година не го покриваат во целост дефицитот на тековната сметка, па преостанатиот дел би бил финансиран преку девизните резерви.** Во овој период најголемиот дел од финансирањето би било преку странските директни инвестиции, како и долгорочното задолжување на државата. Во услови на неповолни услови на размена и очекувано висок трговски дефицит, дел од финансирањето би се извршило и преку трговските кредити. Од друга страна, нето-одливи кај категоријата валути и депозити би имало и во овој период, но поумерени. **За 2024 година, е предвидено понатамошно подобрување на дефицитот во тековната сметка и негово сведување на 2,3% од БДП,** во услови на постепено исцрпување на негативните ефекти од војната во Украина, закрепнување на глобалната економија и стабилизирање на цените на примарните производи и на синџирите на снабдување, што би довело до позначително подобрување кај салдото на стоки и услуги. Странските директни инвестиции би се задржале на солидно ниво, при што вкупните финансиски приливи би биле доволни за финансирање на дефицитот на тековната сметка и дополнителен раст на девизните резерви. **Значајно е да се напомене дека во целиот период на проекцијата се очекува задржување на девизните резерви на соодветното ниво.**

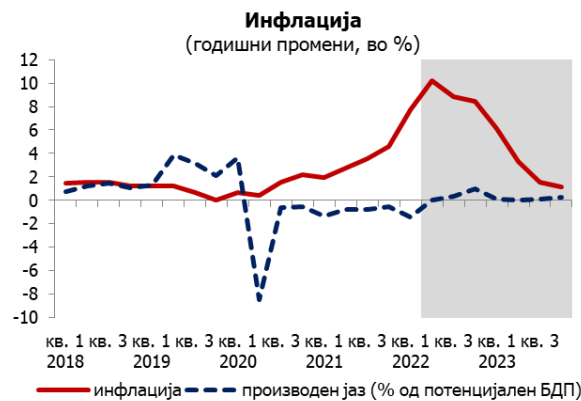
Проекција на Билансот на плаќања (во % од БДП)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Тековна сметка	-1.0	-0.1	-3.3	-3.4	-3.5	-8.0	-4.5	-2.3
Салдо на стоки и услуги	-14.1	-12.7	-14.3	-13.0	-16.0	-20.2	-16.1	-13.2
Стоки, нето	-17.8	-16.2	-17.3	-17.0	-20.2	-24.1	-20.4	-18.0
Услуги, нето	3.7	3.5	3.0	4.0	4.3	3.9	4.4	4.7
Примарен доход, нето	-4.0	-4.2	-4.6	-3.9	-4.8	-3.9	-4.2	-4.5
Секундарен доход, нето	17.0	16.8	15.7	13.4	17.2	16.1	15.7	15.4
Приватен сектор, нето	15.9	15.8	15.3	12.4	16.1	15.2	15.0	14.8
Капитална сметка	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Финансиска сметка	0.5	-5.0	-6.1	-4.2	-5.5	-6.8	-3.6	-2.7
СДИ, нето	-1.8	-5.6	-3.2	-1.5	-3.7	-3.2	-3.4	-3.4
Портфолио инвестиции, нето	0.2	-3.0	1.3	-2.7	-1.0	-4.1	-1.0	0.3
Останати инвестиции, нето	2.1	3.6	-4.2	0.0	-0.8	0.5	0.8	0.3

Извор: НБРСМ.

Инфлацијата во 2022 година би достигнала 8,8%, во услови на забрзан раст на сите компоненти на инфлацијата. Имено, инфлациските притисоци што започнаа од втората половина на 2021 година, пред сè на страната на понудата заради високиот раст на увозните цени, продолжија и се засилија во првиот квартал на 2022 година. Притоа, заради позначителниот раст на електричната енергија и гасот веќе во јануари се зголеми регулираната цена на електричната и топлинската енергија за домаќинствата, додека за цените на нафтените

деривати се донесе одлука за нивно почесто приспособување наместо претходната утврдена двонеделна динамика. Оценувајќи натамошни нарушувања во глобалните синџири на снабдување и намалена понуда заради војната во Украина и санкциите кон Русија, се очекува дека притисоците од увозните цени на енергентите и на храната ќе се задржат речиси до крајот на годината. Тогаш би имало одредено забавување, што соодветно би се одразило врз растот на домашните цени на храната и енергијата. Забрзаниот раст кај базичната инфлација, во услови на отсуство на притисоци од домашната побарувачка, би произлегол од оцените за подолго опстојување на повисоките цени на енергентите и зголемени производни трошоци и пренос врз финалните цени на производите и услугите, како и на забрзаниот раст на странската инфлација. Притоа, се оценува дека овој раст на општото ниво на цените би бил повисок доколку не беа преземени мерки за ублажување на ценовниот шок, заради заштита на животниот стандард на населението. Со стабилизирањето на глобалните пазари на примарните производи, се очекува намалување на притисоците од увозните цени врз домашните цени, при што **се предвидува дека инфлацијата во 2023 година ќе забави сведувајќи се на 3%, а понатаму на 2% во 2024 година**. Согласно со проектираната надолна патека на увозните цени на храната и на енергентите, за 2023 година се очекува забавување на растот на прехранбената инфлација и пад на домашните цени на енергијата. Согласно со очекувањата за отсуство на притисоци од домашната побарувачка и забавен раст на странската ефективна инфлација, базичната инфлација исто така би забавила. Притоа, главните ризици во поглед на проекцијата на инфлацијата се поврзуваат со исклучително високата променливост на цените на примарните производи на светските берзи, особено поврзана со неизвесноста и времетраењето на воениот конфликт во Украина и евентуални дополнителни санкции насочени кон енергетскиот сектор, како и со евентуални натамошни неповолни ефекти од корона-кризата врз нивната понуда и побарувачка⁸⁸.

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРСМ.

6.3. Споредба со претходната проекција

Во априлскиот циклус проекции се извршени позначајни промени во однос на октомврискиот циклус, особено за 2022 година. Проекцијата за економскиот раст за периодот 2022 – 2023 година е ревидирана надолу, додека кај стапката на инфлација, ревизиите се во нагорна насока. На среден рок, не се направени корекции во очекувањата за растот на БДП и инфлацијата. Направените корекции, коишто се особено истакнати во 2022 година, главно ги одразуваат ефектите од започнувањето на воениот конфликт во Украина коишто кај нас би се

⁸⁸ Покрај тоа, од аспект на домашните фактори, нагорен ризик претставува и евентуалното зголемување на регулираната цена на електричната енергија, согласно со најавите за примена на изменета методологија за утврдување на цената за домаќинствата и малите потрошувачи коишто се на регулираниот пазар за електрична енергија од 1 јули 2022 година и предвидената динамика за постепено зголемување на ДДВ за промет со електрична енергија, коешто беше одложено до крајот на 2022 година.

почувствувале преку намалената економска активност на европските земји, коишто би биле најпогодени, преку значително повисоките цени на примарните производи и преку намалената доверба на економските субјекти. Очекуваните ефекти од кризата во Украина ќе доведат до повисок дефицит во тековната сметка, особено во 2022 година, главно како резултат на понегативното трговско салдо, пред сè поради продлабочувањето на дефицитот кај енергетското салдо, во услови на висока зависност од увоз на енергија. Кај финансиските текови, се очекуваат значително повисоки нето-приливи во 2022 година од претходно планираните, во најголем дел заради предвиденото поголемо надворешно задолжување од страна на државата, при речиси непроменети нето-приливи во 2023 година во однос на октомвриската проекција.

Проекција на селектирани макроекономски варијабли				
	2022 проекција		2023 проекција	
	окт.	апр.	окт.	апр.
БДП, %	3.9	2.9	4.0	3.6
Лична потрошувачка	3.5	2.6	3.6	3.8
Бруто-инвестиции	11.7	15.0	7.6	7.0
Јавна потрошувачка	-2.1	-2.1	0.3	-2.6
Извоз на стоки и услуги	3.8	5.0	9.6	5.4
Увоз на стоки и услуги	5.5	6.8	8.8	5.3
Инфлација	2.4	8.8	2.0	3.0
Дефицит на тековната сметка, % од БДП	-3.8	-8.0	-2.4	-4.5

Извор: НБРСМ.

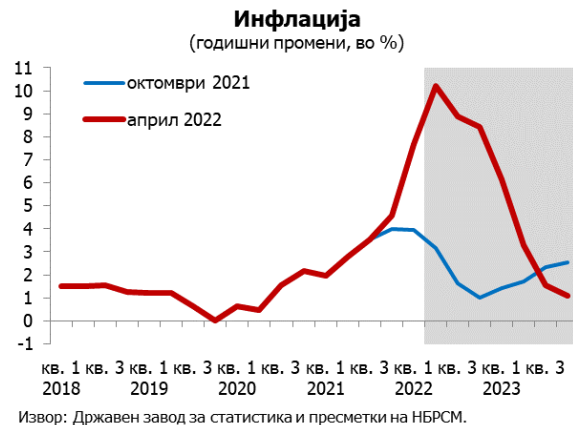
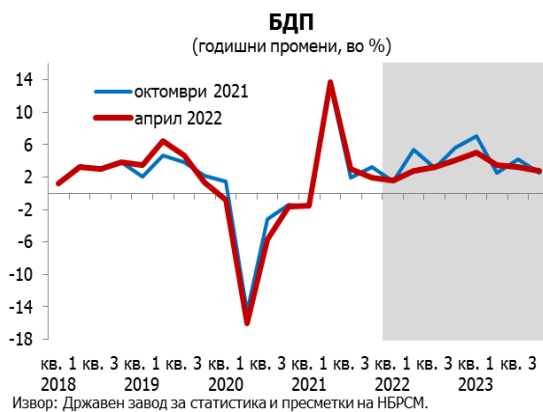
Воениот конфликт во Украина и воведените санкции против Русија ја изместија проектираната патека на заздравување на глобалната економија од пандемичната криза, особено на европските земји, како наши најзначајни трговски партнери, дополнително ги наруши каналите на снабдување и пазарите на примарните производи, засилувајќи ги со тоа инфлациските притисоци, а воедно ја зголеми неизвесноста на глобално ниво, што неповолно се одрази и врз најновите очекувања за домашната економија. **Во услови на неповолно надворешно окружување и нарушена доверба на економските субјекти, извршена е надолна ревизија на проекцијата за растот на БДП во 2022 година, којшто тековно се предвидува дека ќе изнесува 2,9%, наспроти проекцијата за раст од 3,9% во октомври.** Исто така, надолната ревизија го одразува и продолженото негативно влијание од енергетската криза врз редовниот процес на производство во глобални и во домашни рамки, за што пред започнувањето на војната се сметаше дека ќе биде од привремен карактер. Под претпоставка дека неповолните ефекти од акутната фаза на кризата предизвикана од воениот конфликт во Украина би биле со ограничено времетраење и не би влијаеле врз долгорочните фундаменти на економијата, сепак се очекува дека и во наредната година ќе има одредено отстапување од проектираната постпандемична патека на заздравување на домашната економија, при што **оцената за растот на БДП во 2023 година е благо ревидирана надолу и изнесува 3,6% (4,0% во октомври).** Гледано структурно, во периодот на проекции е извршена корекција кај речиси сите расходни компоненти на БДП, но структурата на растот сепак останува иста, односно и во двете години растот произлегува од домашната побарувачка, а нето-извозот има негативен придонес. Притоа, проекцијата за нето-извозот во 2022 година претрпе значителна ревизија укажувајќи на поголем негативен придонес кон БДП. Гледано по компонентите на меѓународната размена, ваквата корекција се должи на поголемата нагорна ревизија кај стапката на раст на увозот од таа на извозот. Нагорното придвижување кај увозот се должи на значително повисокото остварување во првиот квартал од претходно очекуваното, кога беше забележан висок увоз на енергенти, суровини и машини и опрема поради изразената

неизвесност околу идните движења на цените на примарните производи и можното дополнително нарушување во синџирите на снабдување заради воениот конфликт во Украина. На страната на извозот, тековно се очекуваат поповолни услови на размена, при оцени за силен раст на светските цени на металите коишто би предизвикале посилна извозна активност. Тие делумно ќе се неутрализираат со најновите оцени за забавен раст на странската побарувачка и повисоките цени на енергија коишто ги зголемуваат производните трошоци и делуваат како ограничувачки фактори за производството и извозот.

Од аспект на домашната побарувачка, за 2022 година се очекува малку помал позитивен придонес во споредба со претходната проекција заради надолната корекција кај личната потрошувачка, при нагорна ревизија кај инвестициите и непроменета реална стапка на раст на јавната потрошувачка. Надолната ревизија на годишната стапка на раст на потрошувачката на населението се должи на понискиот реален расположлив доход, главно заради ефектите од повисоката инфлација и понискиот раст на вработените, во услови на очекувања за посилен номинален раст, пред сè на платите и на масата на пензии, како и на надолната корекција кај проекцијата на реалниот раст на кредитите, во согласност со послабата економска активност за оваа година. Покрај тоа, се очекува дека зголемената неизвесност и влошените општи услови би предизвикале помала потрошувачка. Од друга страна, реалните пензии се единствениот фактор за кој оцените се нагорно ревидирани во однос на октомври, што се должи на директната парична поддршка на пензионерите од страна на државата во вториот квартал од годината, како и на усогласувањето на растот на пензиите. Во делот на инвестициите, нагорната корекција на стапката на раст е главно одраз на оцените за значително повисок раст во првиот квартал поради однесувањето на економските субјекти заради создавање залихи, во услови на висока неизвесност околу идното движење на цените на примарните производи и достапноста на каналите на снабдување, наспроти очекувањата за побавно остварување на планираните јавни инвестиции и негативните ефекти од воената криза врз довербата на инвеститорите.

Надолно ревидираната оцена на БДП во 2023 година од 0,4 п.п., е одраз на пониската проектирана домашна побарувачка поради очекувањата за пад на јавната потрошувачка согласно со новите фискални проекции, наместо претходно оценетиот минимален раст, и за помал раст на инвестициите, главно заради повисоката споредбена основа од претходната година, но и заради поумерениот раст на извозот и на кредитирањето од октомвриските оцени. Личната потрошувачка би остварила малку повисока стапка на раст отколку во октомври, но од пониска споредбена основа, задржувајќи го притоа истиот позитивен придонес кон растот на БДП како и во октомври. Во поглед на надворешниот сектор, во овој циклус проекции се очекува поумерен раст кај двете компоненти на размената со странство во споредба со октомвриските проекции. Притоа, се очекува дека нето-извозот ќе оствари помал негативен придонес кон растот на БДП во споредба со октомвриската оцена, како одраз на поголема надолна ревизија на увозот во споредба со ревизијата кај извозот, што се должи на помалите увозни притисоци од домашната побарувачка.

Проекцијата за стапката на инфлација за 2022 година е ревидирана нагоре, при што тековно се очекува дека таа ќе изнесува 8,8%, наспроти 2,4% во октомври. Извршената нагорна корекција, во услови на послаби оценети притисоци од побарувачката, се должи на повисоките остварувања од почетокот на годината, како и на очекувањата за позначителни нагорни поместувања кај странската ефективна инфлација и кај увозните цени до крајот на годината. Имено, енергетската криза од крајот на 2021 година и воената агресија врз Украина од крајот на февруари годинава, при неусогласеност на понудата и побарувачката предизвикана од пандемијата, доведоа до понагласени увозни ценовни притисоци. Од аспект на композицијата, нагорната корекција е одраз на проектираниот повисок раст на сите компоненти на инфлацијата, особено кај енергетската и прехранбената компонента на инфлацијата, во согласност со предвидениот значителен раст на цените на примарните производи во текот на оваа година. Помала нагорна корекција е направена кај базичната инфлација, што во услови на оцени за отсуство на произведен јаз, се должи на значително повисоките остварувања во првиот квартал од годината, нагорната ревизија на странската ефективна инфлација и очекувањата за преносен ефект од високите цени на енергијата врз останатите цени. Се очекува дека дел од овие фактори ќе бидат присутни и во следната година, поради што е направена умерена нагорна корекција и кај проектираната стапка на инфлација за 2023 година, односно се очекува дека таа ќе изнесува 3%, наспроти 2% во октомврскиот циклус проекции.

Во овој циклус проекции се предвидува повисок дефицит на тековната сметка во периодот 2022 – 2024 година, и тоа од просечните 2,6% од БДП во октомври на 5% од БДП со тековната проекција, при значително понеповолно надворешно окружување поради воените случувања во Украина. **Промената е особено изразена во 2022 година, по што во наредните две години отстапувањето постепено ќе се намалува, како што ќе се стабилизираат очекувањата за движењата на цените на примарните производи.** Нагорната корекција во 2022 изнесува 4,2 п.п. од БДП, што се должи на новонастанатите ризици

од конфликтот во Украина и санкциите врз Русија, што создаде огромни нагорни притисоци врз берзанските цени, но и дополнително отежнување во функционирањето на глобалните синџири на снабдување, коишто веќе со соочуваа со недостаток на голем број ресурси и производи. Следствено, најзначајни промени се направени кај трговското салдо, преку продлабочување на дефицитот поради зголемените увозни притисоци, особено кај енергетскиот увоз. Соодветно на влошените глобални очекувања, малку понизок суфицит се очекува кај салдото на услугите за оваа година. Од друга страна, влошените согледувања за домашната економија ќе придонесат за понизок дефицит кај примарниот доход, при истовремено мало подобрување и кај салдото на секундарниот доход согласно со подобрите остварувања во претходната година. **За периодот 2023 – 2024, тековната проекција предвидува повисок просечен дефицит во тековната сметка за 1,5 п.п. од БДП во споредба со октомвриските проекции**, што во целост се должи на повисокиот дефицит кај салдото на стоки и услуги, во услови на повисоки цени на енергентите во споредба со претпоставките вградени во претходниот циклус проекции, иако ефектот постепено би се исцрпил. **Кај финансиските текови, гледано збирно за периодот 2022 – 2024 година, се очекуваат повисоки нето-приливи во однос на проектираните согласно со октомвриските проекции.** Променетите очекувања се должат на повисокото надворешно задолжување на државата во овој период, како и нагорната корекција кај трговските кредити, што во услови на повисок трговски дефицит би имале позитивен ефект врз финансирањето на тековните трансакции.

Споредба на проекциите за БДП и инфлација за Северна Македонија од различни организации

Организација	Месец на објавување	Реален раст на БДП, %		Инфлација (просек, %)	
		2022	2023	2022	2023
ММФ	април 2022	3.2	2.7	6.9	3.6
Светска банка	мај 2022	2.7	3.1	5.5	2.0
Европска комисија	ноември 2021	3.9	3.7	2.1	1.8
ЕБОР	март 2022	3.0	3.0	-	-
Консензус форкаст	април 2022	3.3	3.2	7.0	3.5
Министерство за финансии	декември 2021	4.6	5.2	2.4	2.0
Народна банка на Република Северна Македонија	април 2022	2.9	3.6	8.8	3.0

Извор: ММФ, Светски економски преглед, април 2022; Светска банка, Редовен економски извештај за Западен Балкан, пролет 2022; Европска комисија, Проекции за европската економија, есен 2021; ЕБОР, Регионални економски изгледи, март 2022; Консензус форкаст, април 2022; Министерство за финансии, Ревидирана Фискална стратегија 2022-2024, декември 2021; и Народна банка на Република Северна Македонија, април 2022.

Прилог: Алтернативно макроекономско сценарио со посилни и подолготрајни последици од војната во Украина

Макроекономските проекции подолг временски период се придружени со исклучително голема непредвидливост, при изразено неповолни ризици. Од тие причини, покрај основното сценарио, особено внимание им се посветува и на алтернативните сценарија, коишто ја покажуваат чувствителноста на проекциите на промените во претпоставките. Во рамките на овој циклус проекции покрај продолжената пандемија, особено изразен извор на ризик е неизвесниот развој на воениот конфликт во Украина и последиците од него.

Алтернативното сценарио претпоставува засилување на санкциите кон Русија во втората половина на 2022 година, дополнителни ембарга на увозот на енергенти од оваа земја, како и нејзиното понатамошно оддалечување од глобалниот финансиски и трговски систем⁸⁹. Во вакви околности, постојат неколку канали на пренос врз светската економија, главно видливи преку понатамошен поизразен раст на цените на примарните производи, понатамошни нарушувања на синџирите на снабдување,

⁸⁹ Претпоставките за надворешното окружување коишто се вклучени во алтернативното сценарио се засноваат на најновиот извештај „Светски економски преглед“ на ММФ, април 2022 година.

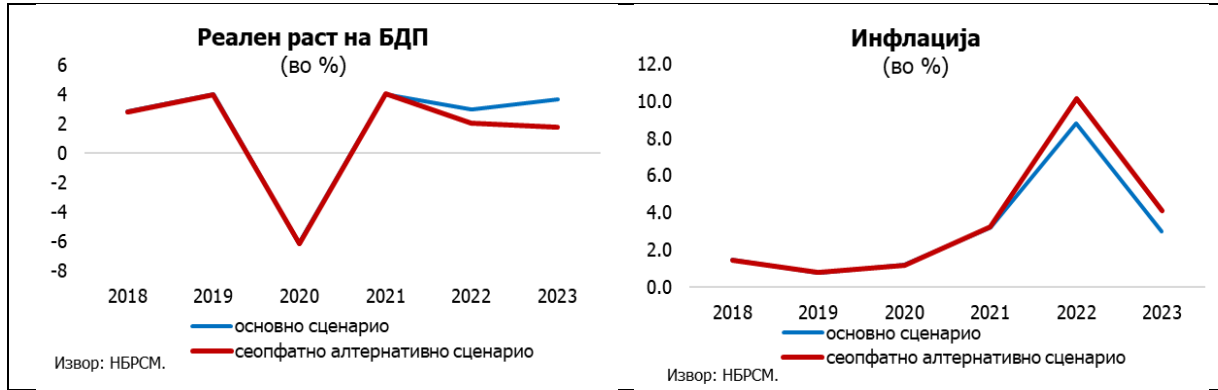
неповолни трговски текови и поизразено **затегнување на глобалните финансиските услови** и отежнат пристап до финансирање. Овој контекст подразбира и засилување на ефектите преку каналот на довербата, имајќи го предвид ефектот на неизвесноста врз склоноста за преземање ризици.

Вградувањето на овие алтернативни претпоставки во проекциите се одразува во намалена побарувачка за домашните извозни производи, влошување на условите на размена, намалување на довербата на домашните и странските инвеститори и нивна поголема одбивност кон ризици, како и проциклично однесување на дознаките од странство. Во вакви околности и закрепнувањето на домашниот пазар на труд во текот на 2022 – 2023 година ќе има одложен карактер и ќе се одвива побавно во споредба со основното сценарио.

При вакви претпоставки, може да се очекува побавно закрепнување на домашната економија, односно послаб економски раст за 1,3 п.п. во просек за 2022 – 2023 година, во споредба со основното сценарио, при послаб позитивен придонес од личната потрошувачка, инвестициите и извозот на стоки и услуги, делумно ублажен со помалиот негативен придонес од страна на увозот. Оттука, помалиот раст на БДП во алтернативното сценарио ќе произлезе од помалиот позитивен придонес на домашната побарувачка, додека нето-извозот ќе има помал негативен придонес.

Иако алтернативното сценарио претпоставува полоши економски изгледи и за нашите трговски партнери и за домашната економија, сепак тоа упатува на повисока инфлација во однос на базичното сценарио. Ова се должи на тоа што остварувањето на ризиците ќе доведе до подигнување на нивото на светските цени над очекуваните нивоа според основното сценарио. Доколку дојде до натамошно затегнување на геополитичките односи и раст на економската поларизација, алтернативното сценарио претпоставува повисоки цени и на примарните производи, во двете години на базичното сценарио. Синхронизирираниот раст на овие цени, како и влошувањето на синцирите на снабдување ќе се прелее и во повисока инфлација кај нашите странски партнери. Со овие очекувања, и покрај помалиот стимул од домашната побарувачка, домашната инфлација би била повисока за околу 1 п.п. во просек за 2022 – 2023 година.

VII. Аналитички прилози

Прилог 1: Пазарот на труд и пандемијата на ковид-19 – поглед низ призмата на родовата еднаквост

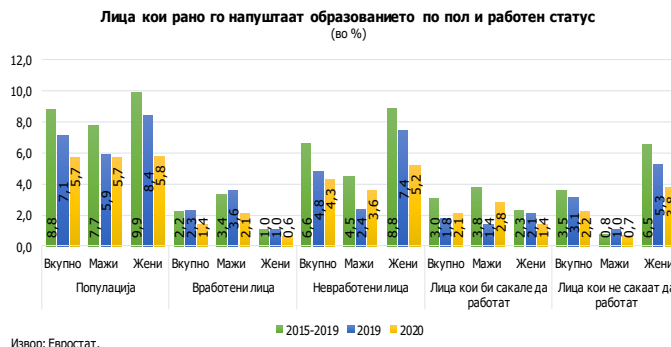
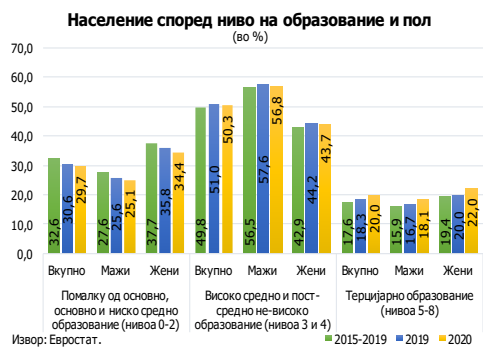
Родовата еднаквост значи дека жените и мажите имаат еднакви услови за целосно остварување на нивните човекови права и еднакви можности да придонесуваат, но и да ги ползуваат придобивките од економскиот, општествениот, културниот и политичкиот развој. Всушност, родовата еднаквост претставува еднакво вреднување од страна на општеството на сличностите и разликите меѓу жените и мажите и улогите кои тие ги имаат и се заснова на тоа дека жените и мажите се целосни партнери во нивните домови, заедници и општеството. Родовата еднаквост самата по себе има важна социјална димензија. Општествата во кои има поголема родова еднаквост се сметаат за посигурни, поздрави, со помалку насилство, постои поголема кохезија и имаат повисок степен на благосостојба. Сè повеќе се нагласува потребата за разгледување на родовата еднаквост и од економски аспект, а главните причини се темелат на огромниот број придобивки коишто ги носи, како отворање повеќе работни места, зголемена вработеност, повисоки плати, помала сиромаштија, зголемена продуктивност и конкурентност, посочување на проблемот со стареење на популациите, но и зголемен економски раст и развој. Од таа причина, општествата сè повеќе гледаат на родовата еднаквост како фактор којшто може да се употреби за искористување на целосниот продуктивен потенцијал на работната сила, предуслов за одржлив демографски развој и зголемени нето-придонеси кон фискалниот систем, со што се обезбедуваат финансиски придобивки и за државата.

И покрај тоа што во изминатите години е постигнат значителен напредок на полето на родовата еднаквост, сепак сè уште има многубројни предизвици. Исто така, појавата на пандемијата предизвикана од корона-вирусот претставува ризик за зголемување на родовата нееднаквост, пред сè како резултат на разликите во поглед на активноста на пазарот на труд и секторите во кои работат мажите и жените, грижата во домот и семејството, но и образованието. Доколку не бидат преземени соодветни мерки, постои можност за продлабочување на јазот меѓу мажите и жените. Анализата на потенцијалните влијанија на пандемијата предизвикана од ковид-19 и потребната реакција на носителите на политиките не би можела целосно да се направи без интеграција и на родовата перспектива. **Целта на овој прилог е да ги прикаже досегашните родови разлики во Северна Македонија од аспект на образованието, дигиталната писменост и пазарот на труд, како и промените коишто настанаа во првата година од пандемијата предизвикана од корона-вирусот.**

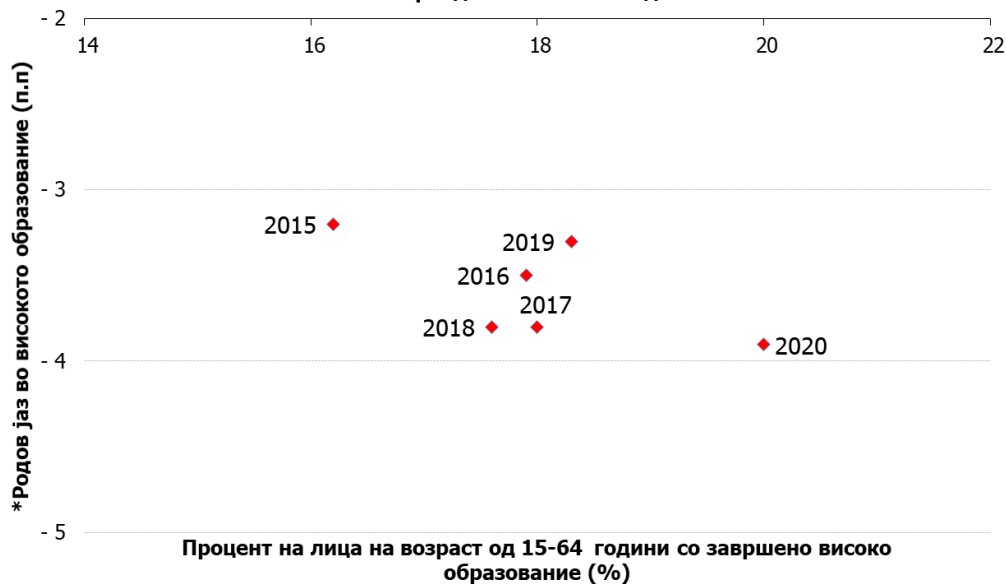
Образованието им овозможува на поединците да учествуваат во социјалниот, економскиот и политичкиот живот и е предуслов за развој на демократското општество. Тоа е битно и за родовата еднаквост, иако преку него не може целосно да биде решен овој проблем, но сепак, може да се влијае врз однесувањето и прифаќање на родовата еднаквост како основна општествена вредност. Како што може да се види и од графиконите подолу за населението според нивото на образованието и полот, поголем е процентот кај женското население со најниско и највисоко ниво на образование, во однос на мажите, кај кои поголем е процентот на средно ниво на образование. Во голем број земји, вклучувајќи ја и Северна Македонија, основното и средното образование се задолжителни со закон, па кога се разгледува образовниот процес и родовата еднаквост во анализите посебно внимание им се посветува на лицата кои завршиле високо образование, како и на оние кои се одлучуваат за рано напуштање на образовниот процес. Показателот за лицата кои рано го напуштаат образовниот процес претставува процент од популацијата на возраст од 18 до 24 години со завршено најмногу средно образование што не е вклучен во понатамошниот образовен процес или обука. Овој процент во Северна Македонија е низок, со тренд на постојано намалување, и тоа поизразено кај женската популација, со што во пандемичната 2020 година процентот на машки и женски

лица кои рано го напуштаат образовниот процес речиси се изедначува. Жените кои се одлучуваат за рано напуштање на образовниот процес се главно лица кои се невработени и не сакаат да работат, додека, пак, кај мажите причината е главно вработување. Во однос на лицата кои завршиле високо образование и родовиот јаз, во периодот од 2015 до 2020 година расте процентот на лица кои завршуваат високо образование, со поголема доминација на жените, при што јазот видливо се продлабочува во 2020 година, како резултат на поголемиот процент на жени кои завршиле високо образование.

Завршено високо образование и родов јаз во Северна Македонија во периодот 2015- 2020 година

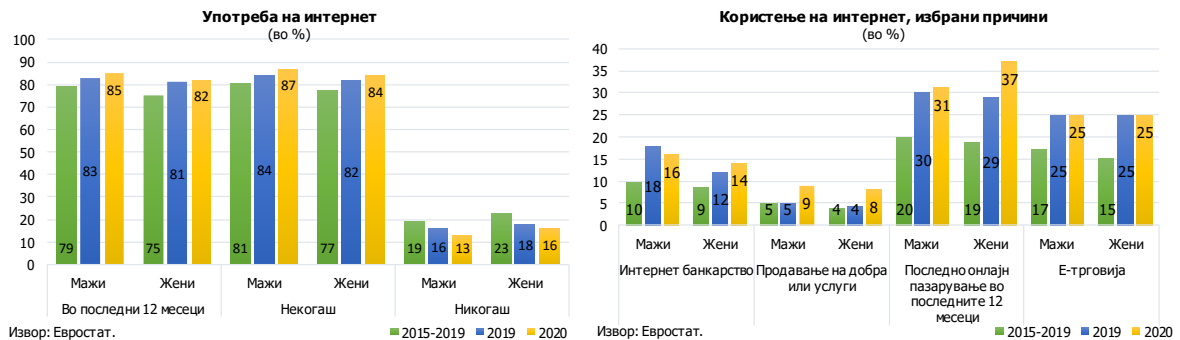
*Родовиот јаз во високото образование е пресметан како процент на мажи на возраст од 15-64 години кои имаат завршено високо образование минус процентот на жени на возраст од 15-64 години кои имаат завршено високо образование.

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Дигиталната писменост подразбира поседување вештини за функционална употреба на интернетот и дигиталната технологија, но и знаење за справување со сигурни, безбедни и доверливи информации и заштитени податоци. Современиот начин на живот и работа бара сè поголема искористеност на дигиталните технологии во сите сфери од животот. На дигиталната писменост сè повеќе се гледа како на неопходна вештина за вработување и се поврзува со поголем потенцијал за заработка и нови економски можности. Дигиталната писменост е тесно поврзана со пристапот и вклученоста во користењето на современите технологии. Како што може да се види од прикажаните графикони, речиси и не постои родов јаз од аспект на дигиталната писменост во Северна Македонија. Имено, низ годините може да се забележи дека

расте процентот на употреба на интернет и кај мажите и кај жените. Мажите малку повеќе користат интернет-банкарство, додека жените повеќе пазаруваат онлајн, што особено доаѓа до израз во 2020 година кога пандемијата предизвика повеќе промени во начинот на живот коишто посебно беа нагласени во сферата на дигитализацијата.

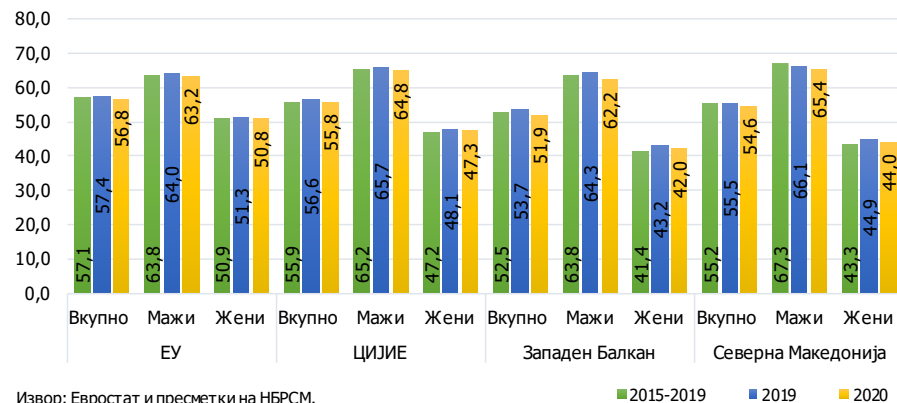

Со активно учество на **пазарот на труд**, лицата во општеството се стекнуваат и со одредена економска моќ. И покрај тоа што во последните години се направени големи напори за намалување на родовиот јаз на пазарот на труд, сепак сè уште постојат видливи разлики. Имено, стапката на активност (43,3%) и вработеност (34%) на жените во периодот 2015 – 2019 година, во просек е помала од стапката на активност (67,3%) и вработеност (52,2%) на мажите во Северна Македонија. Сепак, ова не е случај само во македонската економија. Имено, во истиот период, пониски стапки на активност и вработеност кај женската популација се забележуваат и во Европската Унија, регионот ЦИЈИЕ и Западен Балкан⁹⁰. Општо гледано, Северна Македонија е во малку подобра позиција во споредба со регионот Западен Балкан, но заостанува во споредба со ЕУ и ЦИЈИЕ.

⁹⁰ Исклучена е Босна и Херцеговина, поради недостапноста на потребните податоци. Податоците за Албанија и Косово се обезбедени од нивните национални заводи за статистика, сите останати податоци се обезбедени од базата на податоци на Евростат.

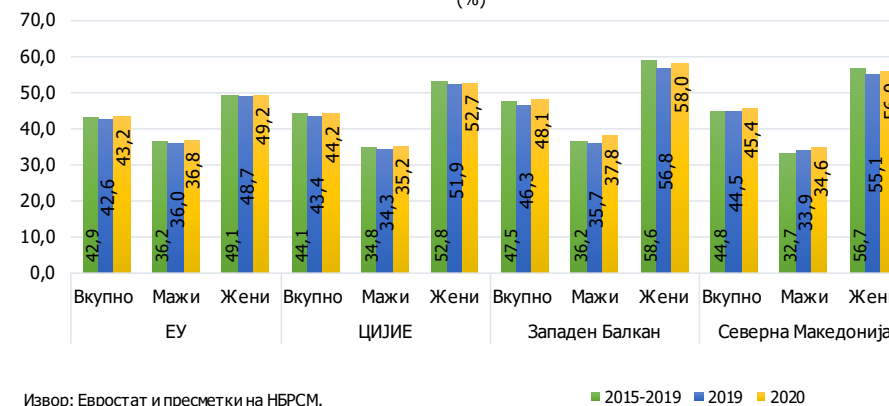

Стапки на активност по пол
(%)

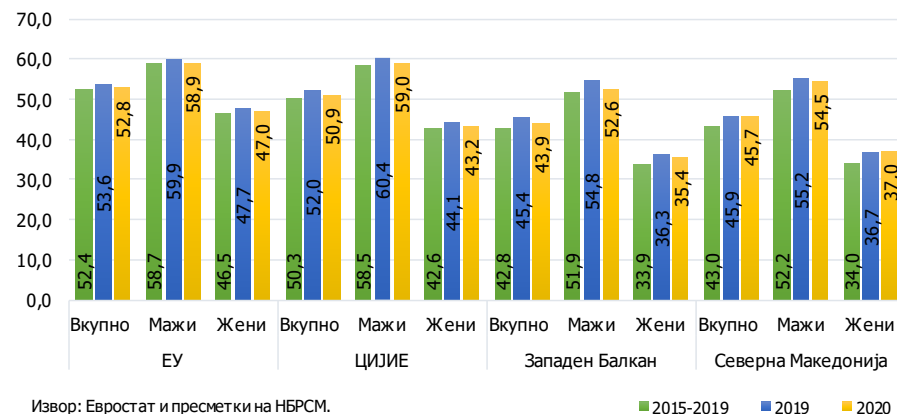
Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Неактивно население по пол
(%)

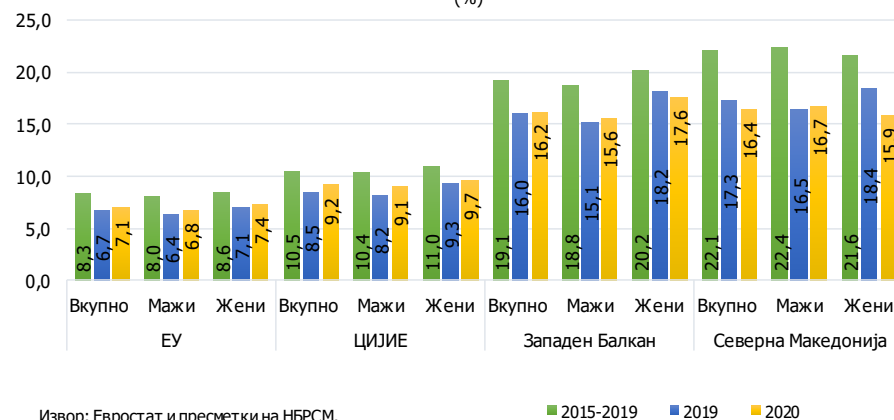
Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Стапки на вработеност по пол
(%)

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Стапки на невработеност по пол
(%)

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Пандемијата предизвикана од корона-вирусот доведе до неповолни поместувања во економијата коишто неизбежно имаа преносни ефекти и врз пазарот на труд. Сепак, она што може да се забележи од податоците е дека влијанието на пандемијата врз овој пазарен сегмент во Северна Македонија е релативно умерено, за што придонесоа повеќето антикризни мерки коишто беа насочени пред сè кон ублажување на ефектите врз пазарот на труд, а продолжи и спроведувањето на постојните активни мерки за вработување како поддршка за раст на вработеноста. Она што е карактеристично за пазарот на труд во периодот на пандемијата е зголемувањето на бројот на неактивното население, што придонесе за натамошно намалување на стапката на невработеност на ниво на економија. Структурно гледано, зголемувањето на стапката на неактивност во 2020 година во споредба со 2019 година е малку поизразено кај жените. Следствено, се забележува поизразено намалување на стапката на невработеност кај жените во 2020 година. Истовремено, стапката на невработеност кај мажите е минимално зголемена во 2020 година, кај кои, пак, се забележува намалување на стапката на вработеност. Ваквата состојба упатува на тоа дека еден дел од жените кои останале без работа поради пандемијата, наместо да преминат во категоријата невработени, претежно го напуштиле пазарот на труд, додека поголемиот дел од мажите останале на пазарот како невработени, а помал дел од нив преминале во неактивни.

Поголеми промени не се забележуваат ни кај Европската Унија, ЦИЈИЕ и Западен Балкан, каде што исто така беа преземени мерки од страна на државите за поддршка и зачувување на работните места. Така, стапките на вработеност во 2020 година, во споредба со 2019 година бележат мало намалување, коешто гледано според полот е повисоко кај мажите отколку кај жените. И кај овие групи земји, поизразени негативни поместувања во 2020 година се забележуваат на страната на понудата на работна сила. Така, видно е намалувањето на вкупната стапка на активност и порастот на стапката на неактивност, како и кај нас. Но, структурно гледано, кај сите групи земји, може да се забележи поизразен пораст на стапката на неактивност кај мажите, за разлика од кај нас. Исто така, за разлика од кај нас, стапката на невработеност кај споменатите групи земји забележа мало зголемување, што во еден дел се објаснува со поголемиот пораст на неактивното население кај нас. Во споредба со просекот за периодот 2015 – 2019 година, во 2020 година, и кај мажите и кај жените, стапката на невработеност сепак се задржа на пониско ниво, коешто е посебно изразено во Северна Македонија и регионот Западен Балкан.

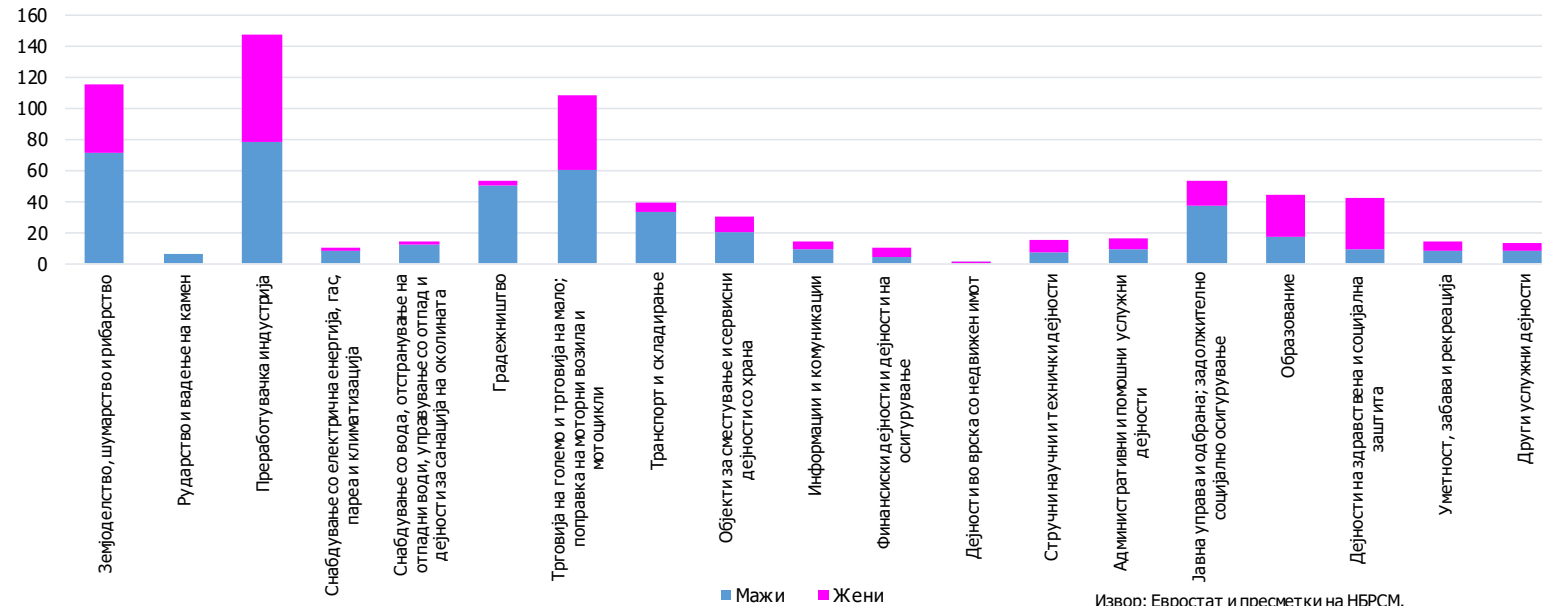
Со оглед на тоа дека пандемијата сè уште не е завршена, а и натаму продолжува неизвесноста околу нејзиното траење и начинот за справување со неа, во продолжение даваме **краток осврт на потенцијалните ризици врз пазарот на труд во Северна Македонија, поврзани со структурата на економијата и гледани низ призмата на родовата еднаквост.**

Пандемијата не ги погоди сите сектори подеднакво, а и во рамките на самите сектори дел од дејностите беа повеќе погодени од другите. Исто така, досегашното искуство со рецесиите покажува дека вообичаено најпогодени категории вработени лица се самовработените, како и лицата кои имаат скратено работно време. Оттука, анализата ја продолжуваме со краток приказ на структурата на вработените по дејности, економски статус и работно време, гледано од аспект на половата структура во Северна Македонија.

Структура на вработени по дејности и пол

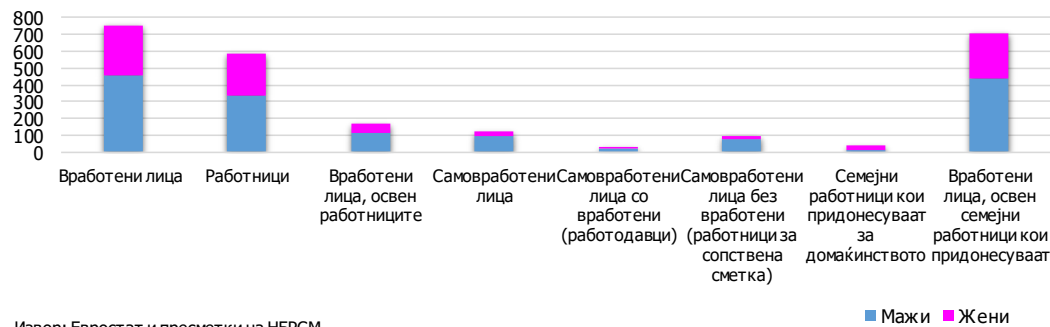
(во илјади, просек за периодот 2015-2020)

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Структура на вработени според економски стаус и пол

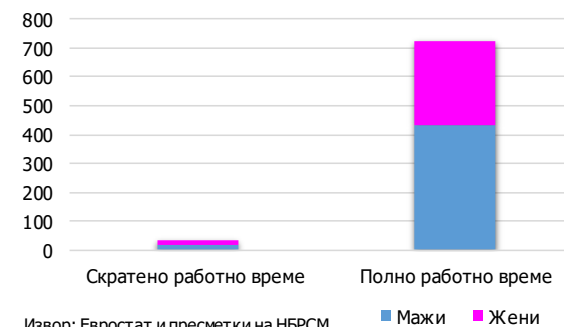
(во илјади, просек за период 2015-2020 година)

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Вработени по работно време и пол

(во илјади, просек за периодот 2015-2020 година)

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

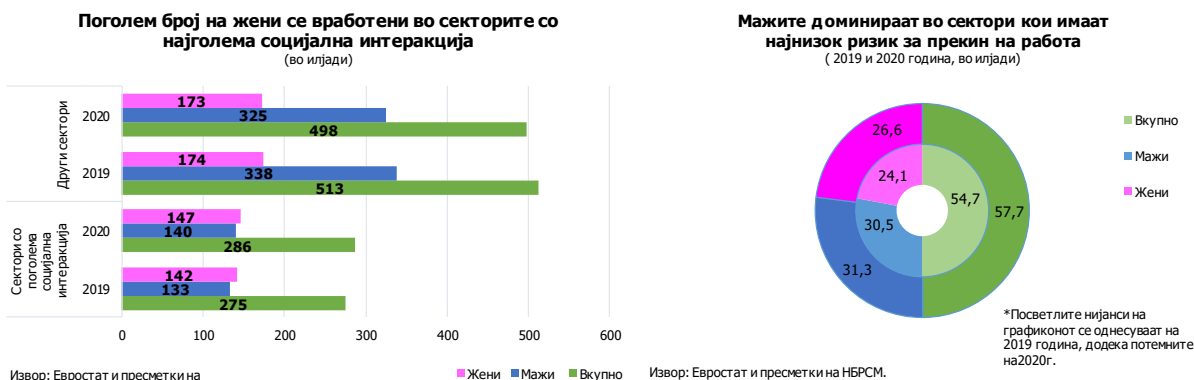
Од аспект на половата структура и дејноста во која работат мажите и жените во Северна Македонија, нема некои поголеми промени низ годините. Така, гледано во просек за периодот 2015 – 2020 година, дејностите како што се здравството, образованието, финансиските дејности и дејностите на осигурување и дејностите во врска со недвижен имот, се дејности каде што поголемиот дел од вработените се жени, додека, пак, во дејностите како што се информации и комуникации, градежништво, транспорт и складирање, земјоделство, рударство, јавната управа и одбрана, објекти за сместување и сервисни дејности, преовладуваат мажите. Кога се разгледува вработеноста според економскиот статус, може да се забележи дека мажите се позастапени во сите категории самовработени, додека, пак, жените се позастапени во категоријата семејни работници кои придонесуваат за домаќинството. Понатаму, најголемиот дел од вработените во Северна Македонија се со полно работно време, односно бројот на вработени со скратено работно време е сосема мал и без поголеми разлики кај мажите и жените.

Од почетокот на пандемијата се направени повеќе анализи за да се оцени нејзиното влијание, како на глобално ниво, така и кај поединечните економии. Согласно со анализата на Меѓународниот монетарен фонд⁹¹, глобално гледано, пандемијата има различен одраз врз различни сектори и дејности. Притоа за секторите со најголема социјална интеракција може да се каже дека беа и најпогодени од преземените рестриктивни мерки за справување со пандемијата, а истовремено главно вработуваат повеќе жени. Како такви во анализата се посочени следниве дејности: трговија на големо и трговија на мало, сместување и услужни активности поврзани со храна, недвижности, бизнис и административни активности, образование, здравствени и социјални дејности и други услуги. Од друга страна, дејностите во рамките на ИТ-услугите, услугите за снабдување со електрична енергија, професионалните услуги и финансиските услуги се сметаат како дејности со најмал ризик за прекин на работата со оглед на тоа дека најмногу се потпираат на работната сила којашто може да работи од далечина, со малку лична и социјална интеракција, како и повисок степен на дигитализација на работните процеси.⁹²

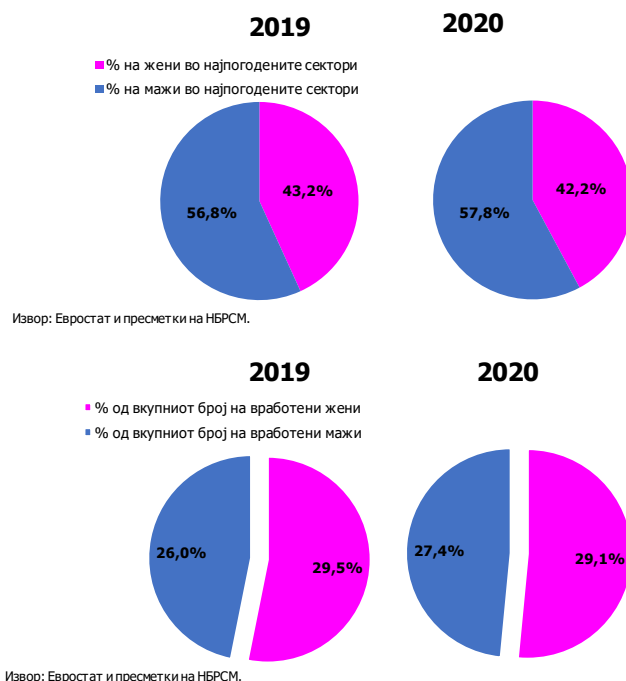
Водејќи се од ваквата категоризација, анализата на податоците за македонската економија упатува дека, и пред почетокот на пандемијата, во 2019 година, но и во пандемичната 2020 година, малку поголем е бројот на жените кои биле вработени токму во секторите со најголема социјална интеракција. Од друга страна, малку позастапени се мажите во секторите коишто имаат помал ризик за прекин на нивната работа, иако во 2020 година расте бројот на жените кои работат во овие сектори, што донекаде е резултат и на пандемијата, којашто ја нагласи потребата од зголемена дигитализација, но и работа од далечина. Така, кај дејноста информации и комуникации, но и кај финансиските дејности, може да се забележи зголемување на бројот и на вработени мажи, и на вработени жени во 2020 година во споредба со 2019 година, што е поизразено кај жените.

⁹¹ K. Georgieva, S. Fabrizio, C. H. Lim, and M. M. Tavares (2020), "The COVID-19 Gender Gap" IMF blog, https://blogs.imf.org/2020/07/21/the-covid-19-gender-gap/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery.

⁹² Cedefop (2020), "Coronavirus: which jobs and sectors will suffer most?" European Centre for Development of Vocational Training, <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/coronavirus-which-jobs-and-sectors-will-suffer-most>.

Продлабочувајќи ја анализата, се задржуваме на сегментот од услужниот сектор што во 2020 година беше најпогоден од мерките за справување со пандемијата, водејќи се и од податоците за економската активност во македонската економија, при што беа земени предвид следниве сектори: трговијата, објектите за сместување и сервисните дејности со храна, административните и помошните услужни дејности, стручните научни и технички дејности, уметноста, забавата и рекреацијата и други услужни дејности. Од вкупниот број вработени во овие сектори во 2019 година, како година пред пандемијата, 43,2% биле жени, а од вкупниот број жени вработени во економијата, 29,5% биле вработени во овие сектори. Во пандемијата 2020 година состојбата е слична, со застапеност на жените од 42,2% и 29,1%, соодветно. Сепак, во 2020 година се забележува зголемување на бројот на жените вработени кај дел од дејностите коишто беа помалку погодени од пандемијата, како што се информации и комуникации, снабдувањето со вода, транспортот и складирање и јавната управа и одбрана, што придонесе и за намалување на родовиот јаз во вработеноста во овие дејности.

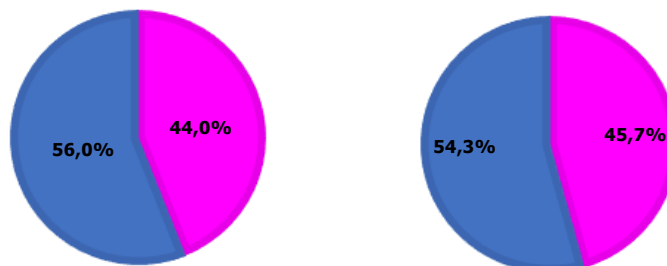

2019

2020

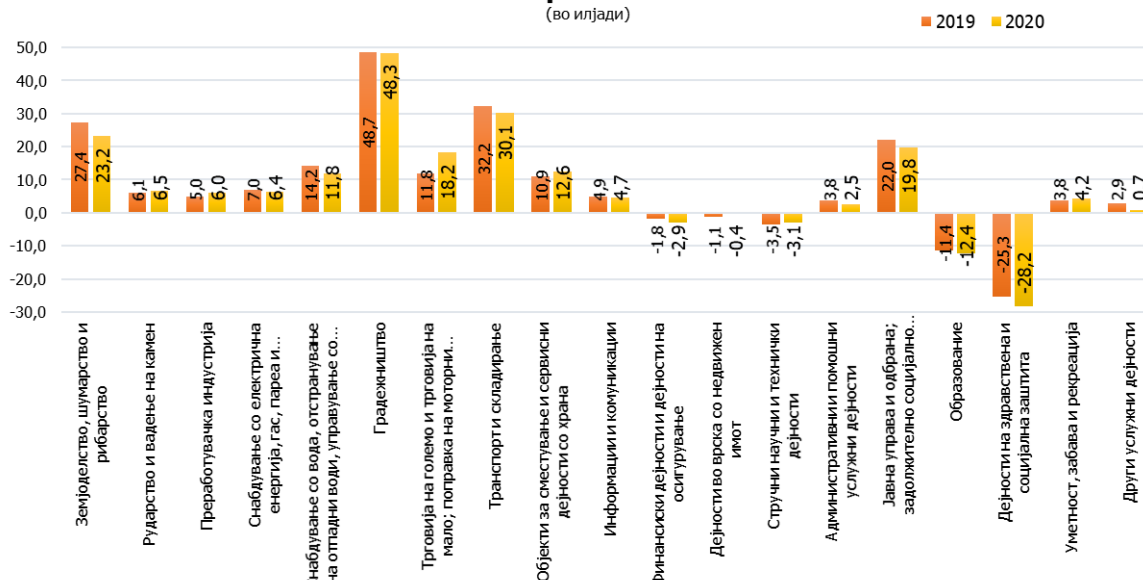
■ %на жени во сектори со најмал ризик за прекин на работата
■ %на мажи во сектори со најмал ризик за прекин на работата

Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Јаз во вработеноста*

(во илјади)

*Јазот во вработеноста е пресметан како разлика на бројот на вработени мажи минус бројот на вработени жени. Негативен јаз означува дека се вработени повеќе жени во соодветниот сектор од мажи.

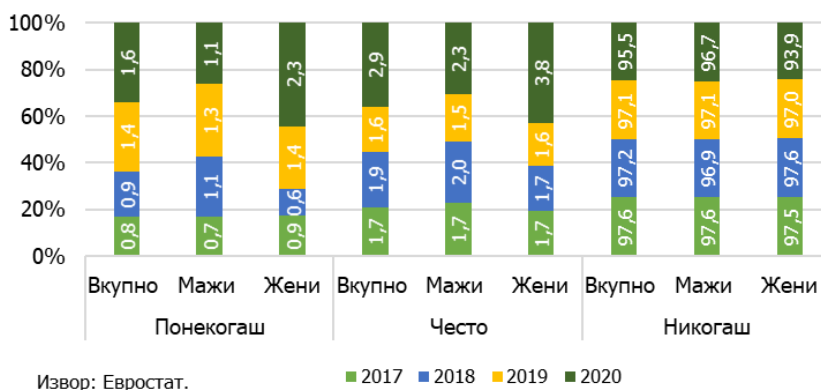
Извор: Евростат и пресметки на НБРСМ.

Корона-кризата ја наметна потребата за социјална дистанца и изнаоѓање нови начини на работа. Еден од нив е и „работата од дома“. Како што е прикажано и на графиконите подолу, кај нас висок процент од вработените лица никогаш не работеле од дома до 2019 година, речиси подеднакво и кај мажите и кај жените. Дека пандемијата го промени начинот на работа покажуваат и самите податоци. Така, во 2020 година доаѓа до видливо намалување на процентот на вработени лица кои никогаш не работеле од дома, посебно изразено кај жените, а исто така поголем е процентот на жени кои се изјасниле дека често или понекогаш работеле од дома во 2020 година. Ова во еден дел може да се објасни со поголемата застапеност на жените во дејностите како што се финансии, осигурување, образование, социјална заштита, стручни, научни и технички дејности, кај кои се покажа дека природата на работата дозволува непречено извршување на работните задачи и од далечина.

Вработени лица кои работат од дома како процент од вкупното вработување, по пол

(во %, на возраст од 15 до 64 години)

За крај, би заклучиле дека пандемијата предизвикана од корона-вирусот, којашто првично предизвика здравствена криза на светско ниво, за кратко време прерасна во социо-економска криза. Имајќи предвид дека пандемијата сè уште не е завршена, како и големата неизвесност, тешко е да се даде прецизна оценка за тоа какви и колкави би биле последиците од неа, вклучително и оние врз пазарот на труд и родовата еднаквост. Засега, ефектите врз пазарот на труд се релативно умерени, а последиците од пандемијата беа во добар дел ублажени од преземените економски мерки коишто главно беа насочени кон поддршка и зачувување на работните места. Гледано низ призмата на родовата еднаквост, главен предизвик и натаму е пониската стапка на активност, односно високата стапка на неактивност кај женската популација, што во еден дел може да се поврзе и со раното напуштање на жените на образовниот процес, но и со послабот интерес за приклучување кон пазарот на труд. Високи стапки на неактивност на жените може да се забележат и кај земјите од ЕУ, регионот ЦИЈИЕ и Западен Балкан, што упатува на потреба од поактивно делување за поголема вклученост на жените на пазарот на труд и јакнење на нивниот придонес во економската активност. Исто така, како и во глобални рамки, така и во Северна Македонија, жените преовладуваат во секторите со поголема социјална интеракција, коишто во најголем дел беа и најпогодени од преземените рестриктивни мерки за справување со пандемијата, за разлика од мажите кои се позастапени во секторите со помал ризик за прекин на работата. Анализата упатува и на приспособување кон новите околности наметнати од пандемијата, преку поголемо ползување на придобивките од дигитализацијата, согледување на потребата и значењето на високото образование, како и делумно пренасочување кон секторите кај кои постои поголема можност за извршување на работата од дома, со поизразено придвижување кај жените. Секако, потребно е постојано следење на состојбите на пазарот на труд и соодветно делување имајќи ја предвид и родовата еднаквост, заради задржување на досегашните придобивки и стеснување на јазовите помеѓу половите.